

PLANINSKI VESTNIK 10

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXVI

1976

P L A N I N S K I V E S T N I K
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE
 IZHAJA OD LETA 1895

Slobodan Zalica	Solist na grebenu	465
	Slovo od Leva Baeblerja	471
Boris Mlekuž	37 ur deviških zimskih grebenov	472
Nada Kostanjevič	Transverzalske dogodivščine	477
Matevž Pečelin	Po samotnih poteh	479
Janez Brojan st.	Dve zgodbi	486
Franc Strle	Tovarištvo	487
Vinek Bralina	Dibanova v Špiku pozimi	489
Miran Ogrin	Spitsbergi – tišina vsemirja	491
Ciril Praček	Hanza	494
Stane Hudnik	Nekaj spominov	495
	Društvene novice	497
	Alpinistične novice	505
	Varstvo narave	509
	Iz planinske literature	510
	Razgled po svetu	511
	Naslovna stran:	
	Storžič od vzhoda	
	Foto Vojko Bizjak	

Notranja priloga:

- 1 Jalovčevo okno v Hornovi smeri – Foto Jelica Petorman
- 2 Stol izpod vrha Begunjščice – Foto Vojko Bizjak

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. – Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana – pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. – Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, prof. Marijan Krišalj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Patačnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strajin, ing. Albert Sušnik, dr. Tone Vraber. – Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. – Tekoči račun pri NB 50101-678-47046, telefon 312-553. – Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 100 din, plačljivo tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 160 din (9 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. – Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. – Rokopisov ne vračamo. – Tiska in klišaje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani

LETO LXXVI | ŠT. 10 | LJUBLJANA | OKTOBER 1976

Glasilo
 Planinske zveze Slovenije
 »Planinski Vestnik«
 je bilo z ukazom
 predsednika republike
 Josipa Broza-Tita
 ob 80-letnici izhajanja
 za poseben prispevek
 k razvoju planinstva
 v Sloveniji
 odlikovano
 z redom zaslug za narod
 s srebrnimi žarki

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

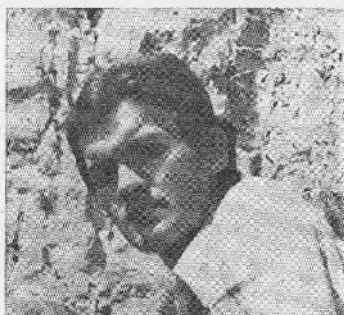
76. LETNIK

10 1976

SOLIST NA GREBENU

SLOBODAN ŽALICA

Topli, blagi mediteranski zrak je vel po deželi, Prenj pa se je kopal v poplavi sončne svetlobe. Konjic. Čakam na kamion gozdnega podjetja, ki ima iti v Bijelo. Pogovarjam se z dvema delavcema. Eden od njih kar naprej govoriči, da za nobeno ceno zdaj ne bi šel na Prenj, drugi pa je bolj »športnega duha«. Po njegovem je zdaj gori lepo, sneg drži, pred kratkim je vlačil seno z Ljubine... Njegove besede so me spravile v dobro voljo, saj vem, da bo moja tura – prečenje Vjetrenih brd od Zelene glave do Lupoglava – odvisna od tega, kakor trd bo sneg.

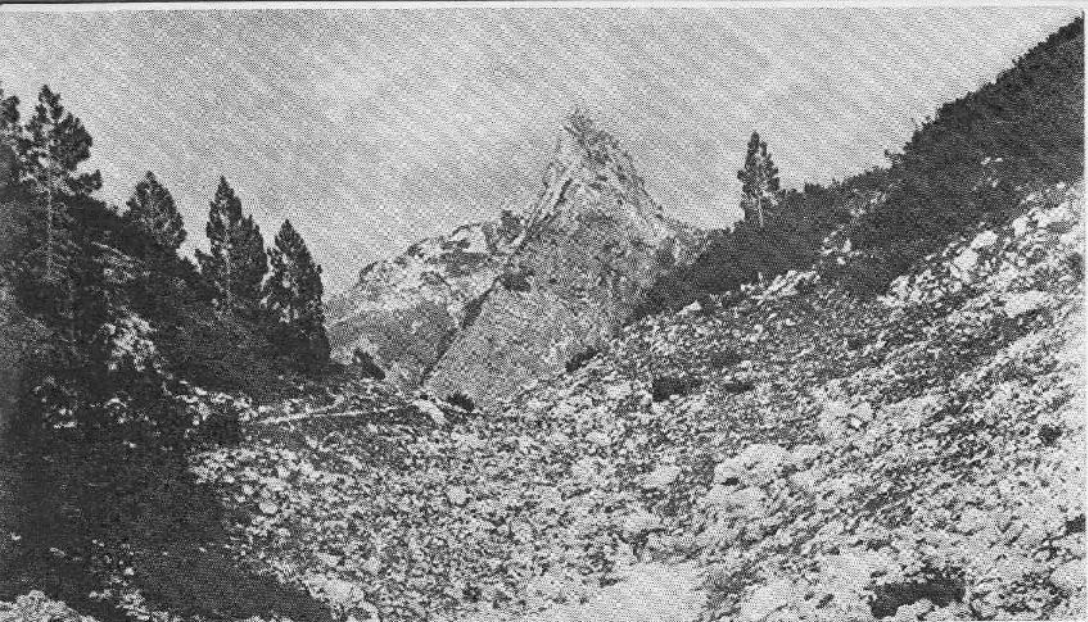
Sarajevski alpinisti se že nekaj let ukvarjajo z idejo o zimskem prečanju grebena, ki skladno povezuje dva najvišja prenjška vrhova: Zeleno glavo (2123 m) in Lupoglav (2102 m). Neka naveza je v februarju 1975 prišla na Jezerce, a jih je slabo vreme pregnalo z grebena. Na smučeh so prigarali do Lupoglava, pod njim so bivakirali... Greben je doživel le poletno prečenje 1936, tako govore podatki. Navezo »Priatelj narave« je vodil veteran Lujo Dic. Po tistem najbrž nobeden ni prečil celotnega grebena.

Nima posebnih tehniških problemov, srednji, najdaljši del je sploh zelo položen. Težave okoli III. so pri vzponu na koto 2055 m in pri sestopu čez JZ steno na greben, sem in tja druge stopnje pri vzponu na Erač (na karti je ta Ovča) in II.–III. stopnja v stolpih do SV raza Lupoglava proti sedlu Soplje. Seveda pozimi se prav ti lahki detajli spremenijo, postanejo težki, kakršne so pač snežne razmere. Mestoma so, na previsnih delih grebena, nevarne velike opasti. Posebna nevarnost v srednjem, položnem delu so globoke škrape, pozimi pokrite s tankim poprhom snega in požledom. Poleti greben ni mikaven, preveč je porasel in razčlenjen. V zimskih razmerah je to imenitna tura, ki logično in estetsko povezuje najvišje vrhove Prenja. Njena vrednost je v dolžini grebena, saj po njem premagaš centralni masiv Prenja. Nezanesljivo je vremo, zato je tura ves čas napeta in negotova. S smučmi bi bilo prečenje precej težje, čeprav so smuči zanesljivo sredstvo za umik v primeru, če se vreme skazi.

Tura se začne pravzaprav s sedla med Zeleno glavo in koto 2055 m. Treba je na ta vrh, nato pa sestopiti na greben in se čez štiri markantne vrhove povzpeti na Soplje,¹ sedlo pod Lupoglavom.

¹ Toponimi na Prenju pogosto niso jasni in enotni. Npr. koto 2055 m najbrž ima to višino, vsaj nekateri avtorji pravijo, da je ta višina točna, ne pa 2155 m, kakor stoji na nekaterih kartah, saj se tudi s prostim očesom lahko vidi, da ta vrh ni višji od Zelene glave. V skupini Sivadije so problematična imena vseh vrhov (zagrebški plezalci so jim, ko so odkrivali te stene pred vojno, dali imena: Veliki, Crnopoljski in Mali Osobac, to pa ni ljudsko poimenovanje).

Sarajevski alpinisti so sprejeli (po ljudskem poimenovanju) za vrh, označen na specialki kot Erač, ime Ovča, za vrh označen kot Ovča pa Erač. Nekateri ta vrh imenujejo tudi Soplje, toda tako se imenuje le sedlo med tem vrhom in Lupoglavom. Problematično je tudi ime masiva SZ od Lupoglava nad Lučinom. Herač ali Kerač?

Zubac (1897) – Prenjski Matterhorn

Foto S. Zalica

Kompletirati je možno turo z Otiša, iti na Zeleno glavo, s sedla Soplje na vrh Lupoglava po SZ razu, zatem na sedlo pod severni raz Ovče (na karti je to Erač) in po razu priti na vrh (2035 m). Posebna možnost bi bila v prečanju grebena Vjetrenih brd (Otiša) nad Velikimi Barami, od kote 1888 m čez koto 2074 m na koto 2055 m in dalje po grebenu »pravih« Vjetrenih brd do Lupoglava in Ovče.

Gazd je bil zalit s sončno svetlobo na zmrznjenem snegu, ptice so ščebetale, visoko gori so se bleščali vrhovi... Nenadoma me je sprejela vase tihota ostrega zraka, čistosti in miru. Grmenje kamiona, ki me je pripeljal skoraj v Rakov Laz, se je izgubilo v gozdu. S smučarskimi palicami v rokah sem se začel vzpenjati proti Skoku. Čas tihe sreče je tekkel, pomešan z daljnim in bledim, vendar neizogibnim občutkom opreznosti in napetosti. Vse naokoli sledovi plazov. Do Ploče hitro pridem in se oddahnem. Sonce hiti k zapadnemu horizontu in sence pod severno steno Osobca postajajo vse daljše. Lovim ravnotežje po plazovinah, po grmadah zmrznjenega težkega snega in prečim hudournike.

Na skali, s katere dobro vidim zapadno steno Osobca, prisluškujem koncu dneva. Po ogromni tisočmetrski steni se cedi voda. Zubac rdečkasto žari v zahajajočem soncu. Do kočje Jezerce ni daleč, ne mudi se mi. Tam na jugovzhodu slutim veličastno bariero Sivadije, posebno kraljestvo v kraljestvu Prenja.

Zvečer sta v kočjo prišla Rakič in Čolakovič. Bilo je že čez polnoč, ko smo zaspali.

Jutro. Kakšno razočaranje! Mlečnobela megla je zakrila vrhove. Erol in Raka gresta v SZ raz Osobca, zanju to ni važno, za svoj načrt pa moram imeti kristalno čisto vreme, v beli puščavi Prenja je to odločilno.

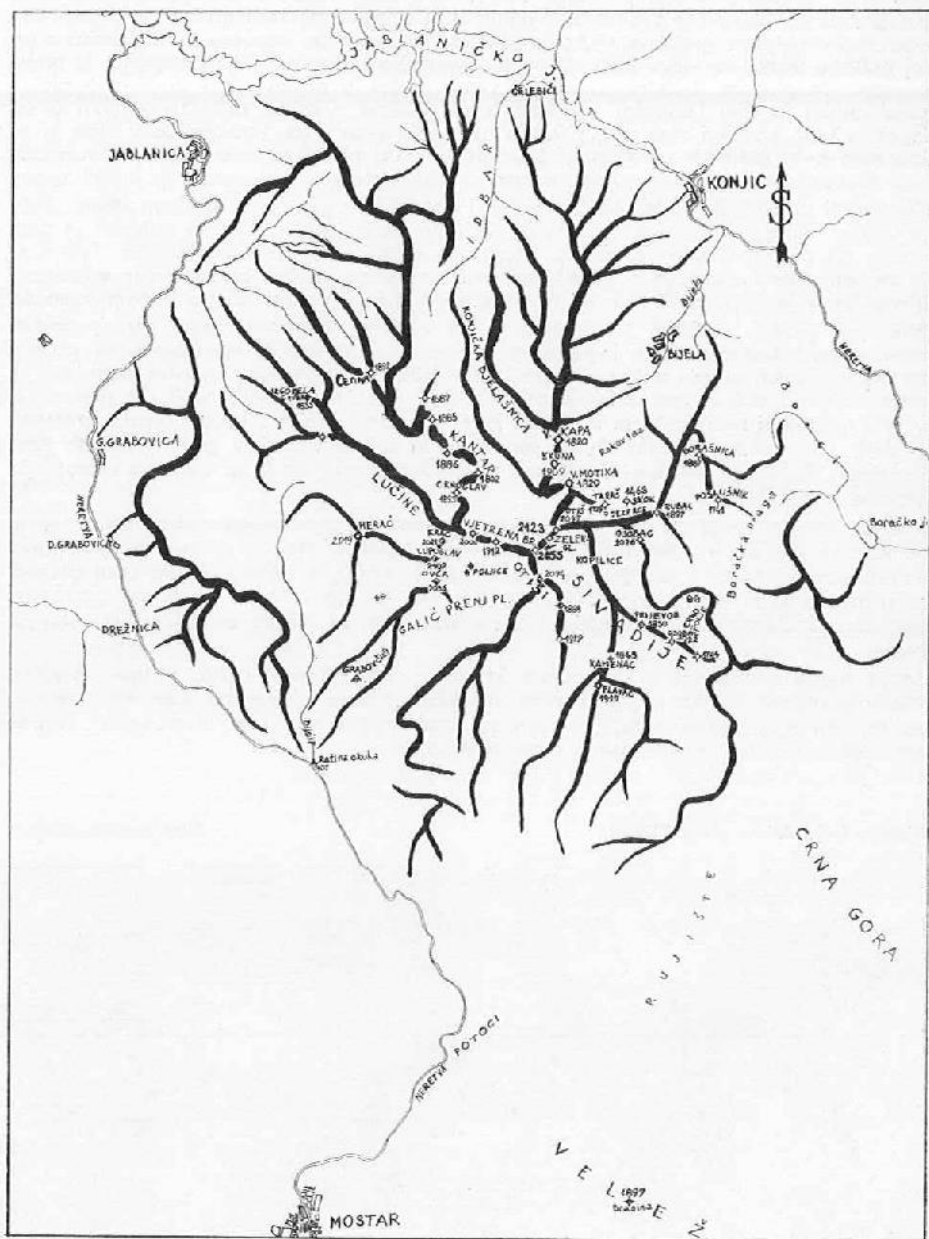
Tedaj zažare vrhovi Kopilic, megla se trga, žarki zaplešejo po grebenih, sinje nebo oživilja ves pravilni prizor. Hitro mi gre, čeprav mi sedi na hrbtu oprtnik s 17 kg. Le redko se mi udere sneg. Že vidim ogromni Osobac, ki pravkar s skalnatih pleč stresa prozorno pajčevino megle in se koplje v slapovih sončne luči. Čudovito februarsko jutro! Megla se vali iz doline Bijeje, se trga ob severozapadnem razu Osobca, močan veter jo vleče v Vlasni dol. Iz temnih senc v strmem boku Kopilic se vzdignem na prelaz nad Barami. Belina mi jemlje vid. Nedotaknjena bleščeča belina vse naokrog, le sem in tja moli iz nje zelena brinje, na katerem se spočije oko, izgubljeno v poplavi jarke svetlobe. Strmina me privede pod Otiš, od tam se vzpnem pod južno steno Zelene glave. Slikam, slikam, imam pa samo en diapozitiv-film. Ne smem razsipati. Otiš, ta bariera, ki ji pravijo tudi Vjetrena brda, mi priteguje pogled. Vsa je razorana s temnimi progami kaminov. Oživiljajo se mi podobe vročih avgustovskih dni: bivak v družbi s konji, samotno prečenje vsega grebena, srečanje z gamsov, njegov lahki korak in mirni pogled na deset metrov, snežišče pod steno, kontrast peklenski vročini, bele marjetice in hladni večeri pri koči na Jezercu... Vendar mi je navidezno mrtvilo te puščave snega, ledu in sivih sten bolj pri srcu kakor moreča avgustovska vročina. Zdaj ima človek občutek, da res živi, da razvija

v sebi moč, ki ga bo obdržala v tej surovi okolici, da dobiva energijo, ki je sama sebi namen, popolna in čista, medtem ko je težka letna sopara pogosto prehudo breme in smo pod njim topi in leni. Ali pa je svet, ki ga zdaj občutim »tisto pravo«, skladnost in soglasje protislovij – sonce, ki toplo sije s sinjega neba in mrzli sneg na zemlji.

Veter žvižga, ko grem čez odprt greben. Spustim se v globoki dol in po sirmem po-bočju pridem na sedlo med Zeleno glavo in koto 2055 m. Ves Prenj je v soncu, samo temne sence na osojnih straneh in sive stena so kontrast belini. Vrh Zelene glave je lahko dostopen. Glavni adut mora biti hitrost. Grem po strmini, po sreću in čez

Grebenska karta Prenja z okolico (1 : 100 000)

Risal Muh. Hadžiabdić

nevarne, poledenele plošče, in že sem pod gladko navpično severno steno kote 2055 m. Lep problem, kratek, čisto tehničen, kogar to zanima. Mudi se mi, zato ne grem na vrh, temveč prečim veliko strmino in se rešim mrzle sence na sončni greben Vjetrenih brd. Levo pod menoj sameva Poljica, zametena z visokim snegom, desno Tisovica, Čemerni dol, Zakantor... Zdi se, da je tam svetlejša in bolj veselo.

S pogledom preletim dolgo verigo grebena, ki se na koncu vzpne v Erač. Veter brije, hitro napredujem, ker sneg povsod drži... Zdaj mi zmanjka ravnotežja, ena noga nima opore, do pasu v snegu poskušam uganiti, kaj je na stvari. Skrape! Pokrite so s tankim slojem snega in ledu, zato so nevarne kakor ledeniške razpoke. Odslej na sumljivih mestih zobadam smučarske palice. Na dveh vrhovih najdem polomljen trigonometar in kamenito piramido. Pod tretjim vrhom duškam. Potem je spet stena in led. Oprezno plezam. Greben, ki drži do podnožja Erača, se spušča ves ovesen na desni strani z velikim opastmi, ki vise nad fantastičnimi strminami. V dobrih razmerah bi tu bilo imenitno plezanje. Pod vrhom veter raznaša prni sneg. Rad bi ta prizor posnel. Navpičen zasnežen drog in strm greben me spustita na vrh Erača. Na obe strani ostrega grebena strme zasnežene in skalnate strmine... Balansiram po tej nebeški lestvi, na višini 2021 in lovim ravnotežje s smučarskima palicama. Iz ptičje perspektive gledam greben, po katerem sem prišel, v daljavi Otiš in Zeleno glavo, pred menoj je silni Lupoglav s čudno lepim oknom v levem delu stene. Sestop po izpostavljeni, krušljivi steni me privede nad zelo strm žleb. Spustim se v žleb in se izognem onih majhnih vrhov pred Lupoglavom, da bi še za dne prišel v Barni dol. Vso plezalsko opremo sem stlačil v oprtnik tudi palice, v roki imam le kratki cepin.

Kvedrovci so zadosti močni, tolčem z njimi po trdem snegu in si kopljem slope. Sneg je vedno trši, niže je videti led. Tedaj ugledam skok, okoli 6–7 m, s katerim se žleb konča na dolgih snežnih pobočjih. Stojim na prstih in se moram odločiti. Težko se je vračati, edina rešitev je... vrgel sem palice od sebe, pa še oprtnik, da je odpeketal nizdol in se ustavil daleč doli na ravnem, skočim in v oblaku snega zdvim navzdol.

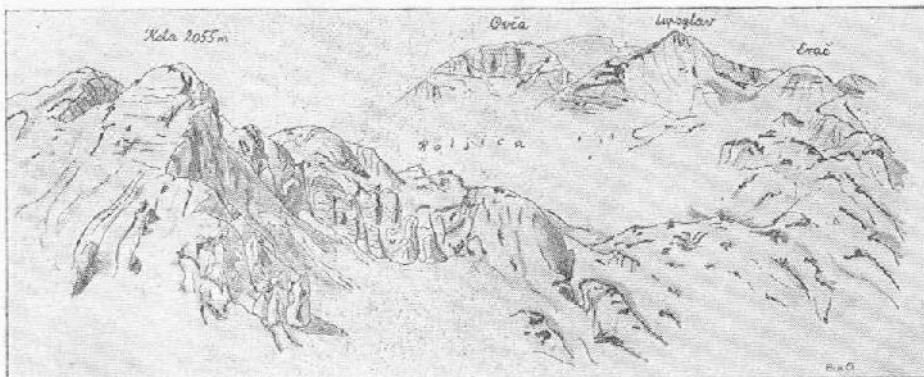
Nosj me plazič, zaviram s cepinom in se ustavim. Poberem svoje stvari, prečim strmine pod severno steno Lupoglava posejane z zapadnim kamenjem, in pridem na sedlo. Sonce tone v zaton. Napetost popušča, ko zagledam samotni Barni dol in daljno zeleno dolino tam nekje okoli Mostarja. Občutek osamljenosti me prevzame, v grlu me nekaj tišči, zaželim si, da bi jokal kot otrok, ki se z jokom otresa bremena v duši. Toda solza ni bilo. Požrl sem čep, ki mi je zastal v grlu. Kako te zdaj razumem, Reinhold Messner! Tvoje solze, tisti čep v grlu, ko si se vračal s samotnega vzpona iz Les Droites!

Vse naokoli so samevale zasnežene stene, hladne in ravnodušne, nekoč cilji ljudi, ki so kdaj ve kaj iskali v tej divjini, preskušala je njihovo moč in znanje, njihovo voljo in hrabrost. In kam se je izgubila ta energija, ta volja, ta želja? Morda zdaj dremlje pokrita s težkim vanjem mestnega smoga, jaz pa jo občutim prav tu, pod temi stenami... Človek, kam te vlečejo tvoje strasti, kam te ženejo želje in slast volje po moči.

Še je sonce ožarjalo vrh Lupoglava, ko sem se zavlekel v šotor, utrujen, prepoln vtisov in občutkov. Noč naj jih prečisti in ohladi. Res je, bilo je za noge zelo hladno, saj sem bil brez spalne vreče. Zavil sem se samo v tanko najlonsko bivač vrečo. Zarana sem dolgo masiral stopala, pa ni dosti zaleglo.

Vjetrena brda, Zelena glava (2123 m)

Risal Branimir Mallarić

Jutro je. Sonce je pravkar posijalo na vrhove. Poskušam nekaj pojesti, pa mi ne gre. Nobene pijače nimam, ker sem včeraj pri sestopu z Erača izgubil steklenico s plinom. V noge me zelo zebe, upam pa, da jih bom s hojo segrel.

Ali naj danes poskušam v Ovči?

Prečim strmine pod Lupoglavom, pridem pod severni raz tega markantnega vrha, prvega soseda Lupoglava. Raz je moja stara želja. Vendar je skoro ves kopen, ni videti mikaven za vzpon. Zato po izpostavljeni snežni polici zavijem v desno pod ozebnik, po katerem drži smer B-S-L. Tiho vse na okrog.

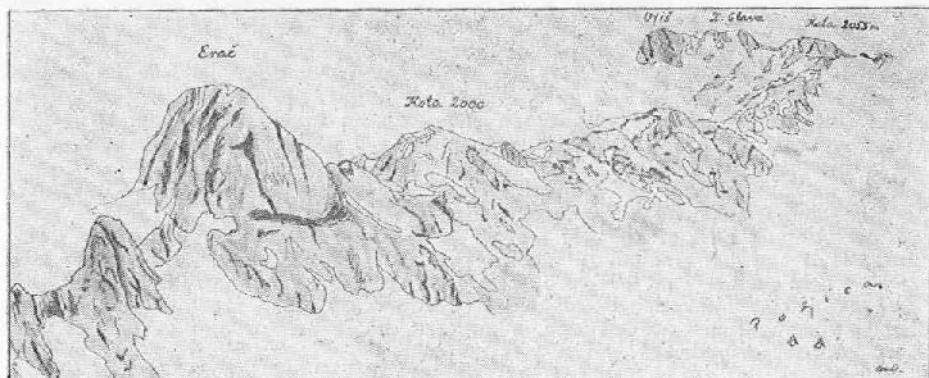
Velika pobočja na drugi strani Barnega dala se kopljejo v soncu. Nog ne čutim več. Treba bo kaj ukreniti, da ne bo prepozno. Strma polica drži poprek desno gor v ozebnik. Nevarno je, tvegano, moram se zbrati zares. Ravnotežje vzdržujem samo na prednjih zobeh derez, okla cepina seka skozi plitvi sneg v skalo. Nad glavo vidim previsno, krušljivo, gladko pečino, dobrih oprimkov ni. Samo nekoliko metrov in že bom cepin zabil globoko v čvrsti, zmrznjeni sneg v ozebniku. Vsak gib moram preračunati in obremenitev polahko prenašati z noge na nogo. Za hrbtom pa so sonce, neka ptica žvrgoli, in sinje, sinje nebo. Pred menoj pa je bridek mraz, sneg in do 60° strm ozebnik. Z ledom me vežeta le dva prednja zoba desne dereze, komaj 1 cm sta se zagrizla v led, okla cepina pa prav toliko... Za levo nogo ni opore, dereza praska po gladkem kamenju. Zdaj ravnotežja ne smem izgubiti. Teža telesa gre iz noge in se seli navzgor, zdaj je v glavi, imam občutek, kot da sem za pol lažji. To pomaga in leva dereza zagradi v sren.

Ko je napetost popustila, me je zajela utrujenost, kot da sem bil baterija, iz katere je stekel tok. In ta praznina v solarnem pleksusu! Zavedel sem se, da je to zato, ker nisem pil vode že drugi dan. Sonce in veter sta včeraj izpila iz mene tudi vse vodne rezerve. Strmina ne popusti, videti je skoraj navpična, spet plošče pokrite s tankim slojem snega in ledu, igra ravnotežja, le da je zdaj vse še višje... Volja govori, da moram na vrh, na sonce, masirati noge, topiti sneg in piti, piti... Vrh! Blesk sonca, iskri se led, vrtoglave strmine proti Poljicam. Moj šotor je videti od tod kot rdeča pika. Pogledam na uro. Samo 45 minut za vzpon, prvi plezalci so potrebovali tri ure. Glej, glej... to so pa ljudje! Kakor pikice so, pomikajo se k šotoru. Ne, to je privid. Ne, ljudje so, bitja kakor jaz. Vem, da mi prihaja v ude nova moč. Da skrajšam sestop, se spuščam po žlebu v Miloradovi smeri. Skok me primora, da prečim na desno do skale. Spet poledenela skala in balansiranje na prednjih zobeh derez. Obrnem se in vidim pikice, kako stoje in me spremljajo s pogledom. Nato dolgo strmo pobočje, zdi se, kot da nima konca. Sestopam, neskončen sestop, nato v breg do šotora. Gori pod vrhom Lupoglava so tisti ljudje. Kako bi zdaj vsaj malo butana rešilo vso stvar! Skušam stopiti sneg na sveči. Eno uro za nekoliko velikih požirkov! Nato masiram stopala, levo je v redu, desno pa je belo in neobčutljivo. Celo uro ga masiram, tolčem in tarem s snegom, pa hitro v dolino do vodnjaka v Grabovčičih.

Opiram se na palice, omahujem mimo spomenika Ziji, Iliji in Miloradu, ki so prvi stali pozimi na vrhu Lupoglava, pa so to zmago plačali z življenjem. Znoj mi zaliva obraz, njegov slani okus občutim na ustnicah. Oprtnik se mi zdi strašno težak, ne vem, kako bom sploh mogel navzgor do prvih planšarij. No, potem gre ves čas navzdol, 1000 in več metrov, vse dol do peneče se Bijele in zelene Neretve... Vem, da je do tam še najmanj tri ure. Sonce žge, odbija se od snega in suši že tako izsušeno telo. V senci kakega borovca hladam za zrakom pa spet naredim nekaj

Greben Vjetrenih brd z Lupoglava (2102 m)

Risal Branimir Maltaric

korakov, padam na kolena, tresem se, padam, zdi se mi, da ne bom prišel do vasi. Pri katunih sede planinci, Zeničani so, nekatere dobro poznam, bili so tečajniki v alpinistični šoli. Tu je vodnjak, cele litre vode zlijam vase, moč in pamet se počasi vračata... Bil sem do kraja dehidriran!

Spet sem odklimal po južnem snegu, vse manj in manj ga je. Pod velikim borovcem sem se sredi kadulje sesedel... Kadulja fields forever! Kakor pesem Beatlesov »Strawberry fields forever«. Daleč tam čez Neretvo je s snegom zalita Čabulja, levo nazobčana bariera Veleža. Po serpentinah zdirim v Grabovčice. Malo hrane in vode in vse je spet v redu. Popoldansko februarско sonce sijajno greje. Med hišami zapuščene vasi je mir. Ponekod že žene popke črno grmovje, iz ruše mlade, svetlozelene trave se ogleduje vijoličasti podlesek. Pomlad v Hercegovini! V njej trepetajo blage sape bližnjega Sredozemlja, v njej je ostrí zrak nad snežišči, ki visoko gori blešče na soncu, in povsod pričujoči vonj po kadulji. Pa ta hercegovska zemlja! Rjava je in topla, izprana s toplim dežjem, tako kakor tudi bele, ostre stene... Res, zdaj to občutim – nostalgijo v tej deželi, pravzaprav občutek človeškega srca. Pa še nekaj je tu – romantika! Romantika stremečih duš, ki rade pogledajo, kaj je tam zadaj za horizontom, in se dotaknejo žarne energije, ki dere in se peni nevidna navadnemu človeškemu očesu. Da, to je romantika samote in čustvenosti, iz katere se rojeva drugi človek. Vrhovi, grebeni skrivnostne doline Prenja in Čvršnice jo pričarajo, samo priti moraš, pripravljen in z odprtim srcem. Tu doživiš svojo resnično naravo.

Vrnitev z uspešne ture in sestop v dolino je čudovita stvar. To je kot skladno končano delo, edini pravi konec dela in truda. Kamenje rožlja in žvenklja, ko se mi vali pod nogami. Spuščam se v Bijelo. Pridem na avtocesto nad zeleno Neretvo. Hercegovski Nil! Avtomobili drve, štopam in z neko družino iz Konjica pridem v Konjic. Kako naj bi ne šel na sirovo pito v Bordžijino slaščičarno, ki je nam alpinistom posebno pri srcu?

28. 2. 1976. Prečanje Vjetrenih brd na Prenju (od Zelene glave do Lupoglava), 5 ur, 1. ponavljanje ture in 1. zimsko prečenje.

29. 2. 76. Ovča, severna stena, smer B-S-L (opis: »Naše planine« 3-4, 1974), 45 minut, 1. ponavljanje; Miloradova smer (opis: »Naše planine« 7-8, 1974), 30 minut, 2. ponavljanje (v sestopu).

Dve nesreči pred sodiščem

1. Nesreča na normalni poti na Mönch se je pripetila gorskemu vodniku, vodji planinske šole. Na 8 mm vrv je navezal dva Nemca, dva Danca in eno Nizozemko. Malo pred vrhom je vodnik zahteval umik, ker se je vreme poslabšalo. Eden od turistov je na grebenu zdrsnil. Da bi ne potegnil za seboj v južno steno še druge, je vodnik skočil na drugo stran grebena in – vrv se je utrgala, trije od petih turistov so zdrknili v smrt.

2. Šest alpinistov je brez vodnika plezalo severni raz Piz Badile. Prišli so 200 m pod vrh. Tu so naleteli na zaledenel žleb in vse tri naveze so se odločile za sestop. Eden od njih je pripravil mesta za spuščanje in se vedno prvi spustil, drugi pa so se ob glavni vrvi varovali z zankami. Nastopila je noč, prvi se je spustil vseh 40 m, drugi pa je po 10 m – očitno z glavno vrvjo vred – zgrmel 400 m globoko in padel v smrt na ledenik pod steno. Eksperti so ugotovili, da glavna vrv ni bila dobro pritrjena.

V prvem primeru je okrajno sodišče v Brigu vodnika spoznalo za nedolžnega. 8 mm vrv za vzpon po poti na Mönch zadostuje tudi za 6 turistov. Tudi 11 mm vrv bi se bila v taki nesreči pretrgala. V drugem primeru je Kasacijsko sodišče v Graubündenu obsodilo »dejanskega vodnika« v sestopu na 300 šfr. globe – zaradi malomarnosti. Višje sodišče je pritožbo na pravdorek zavrnilo.

Manj znani vodnik Weibel v Les Alpes 1975/8 ugotavlja, da si je pravica v prvem primeru res zavezala oči. Tudi manj izkušeni ve, da na Mönch 8 mm vrv za 6 ljudi, ki so istočasno v gibanju, ne zadošča, ne glede na to, da je UIAA predpisala v vsakem primeru 10,5 mm vrv. V drugem primeru po njegovem do obsodbe sploh ne bi bilo priti.

Weibel mozga še naprej: s hipotezami sicer, vendar zelo kočljivimi. Zakaj planinska šola na tako turo pošlje samo enega vodnika? Ker je pač ceneje? In kdo je sodni ekspert? Vodnik ali kdo drug, ki je zelo blizu vodnikom? Če bi se sodišče izreklo zoper tako številno skupino, bi moralo priti do zakonite omejitve. Ta pa ne gre v račun. Prav tako bi se moralo sodišče izreči glede vrvi, še posebej zato, ker so za vodniški poklic zakoniti državni predpisi. Vodnik oproščen, prostovoljec – amater, ki prevzame v stiski vodilno vlogo in gara za druge, pa kaznovan, ne, to ne gre, pravi zapriseženi vodnik.

SLOVO OD dr. LEVA BAEBLERJA

Dne 9. avgusta t. l. je umrl dr. Lev Baebler, alpinist in smučar, velik športnik in velik ljubitelj narave. V desetletju pred drugo svetovno vojno je bil eden naših najvidnejših plezalcev, uveljavil pa se je tudi kot smučarski tekmovalci in v več disciplinah dosegel vrhunske rezultate. Goram je ostal zvest vse življenje. Na Zahal se je od njega poslovil dr. Janez Milčinski, predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti, z naslednjimi besedami:

Pred dobrim letom dni je bolezen nenadoma, iz polnega zdravja in žive dejavnosti, iztrgala z dela na Slovenski akademiji znanosti in umetnosti našega upravnega direktorja dr. Leva Baeblerja. Kmalu nato nas je pretresla vest, da za njegovo bolezen ni zdravila in da brez izjem pelje v smrt. Odslej smo lahko samo z obžalovanjem in bridkosti sledili, kako se je korak za korakom – navzlic nemočnim prizadevanjem medicine in navzlic skrbi družine – umikalo življenje, ki je bilo tako tesno povezano z rastjo Slovenske akademije znanosti in umetnosti domala od njene ustanovitve, celih 35 let.

Lev Baebler se je rodil v učiteljski družini dne 4. februarja 1912 v Žireh. Šolal se je na Bledu, v Kranju in v Kočevju, kjer je maturiral leta 1930. Dva semestra visokošolskega študija s prvim državnim izpitom je opravil v Zagrebu, nato se je vpisal na pravno fakulteto v Ljubljani in je študije končal z doktoratom julija leta 1938. Naslednji leti je praktičiral na sodiščih v Radovljici in Ljubljani in odslužil vojaški rok. Februarja leta 1941 je bil imenovan za pogodbenega direktorja pisarne Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani. Na tem mestu je ostal tudi med vojno, že od leta 1941 povezan z organizacijo Osvobodilne fronte. Po osvoboditvi je delal v Komisiji za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev do novembra 1945, ko se je vrnil na delovno mesto v Akademijo. Decembra 1945 je bil postavljen za direktorja njene upravne pisarne. Na tem mestu je kot upravni direktor Slovenske akademije znanosti in umetnosti ostal do kraja svojega življenja.

Skopi in zgoščeni biografski podatki pa ne morejo pokazati delovnega življenja in njegovih sadov, ki so vgrajeni v temelje Slovenske akademije znanosti in umetnosti v vseh povojnih letih njene rasti in njenega razvoja. Pokojni dr. Baebler je doživljal in gradil ta leta in ostajal vselej predan in zvest delavec Akademije v njenih lepih in hudih dneh. Zaradi narave dela, ki ga je opravljal, pa še bolj zaradi njegove osebne skromnosti, se uspehi Baeblerjevega znanja, vestnosti in izkušenosti ne kažejo z bliščem pesmi, zgradbe, spomenika ali podobe. Vzidani so v hišo te naše Akademije, njenega predsedstva, njenih institutov, njenih domov, pa tudi njenih publikacij.

Preprosto tako, kot se vgradi in izgine pod ometom kamen v mostu ali v oboku nad vrati. Kamen-nosilec je tu in bo ostal; pa samo tisti, ki je doživel gradnjo in sodeloval v njej, ga pomni in pozna njegovo delovanje.

Slovenska akademija znanosti in umetnosti se bo s hvaležnostjo spominjala vsega, kar ji je v desetletjih vestnega in tvornega dela dal njen upravni direktor dr. Lev Baebler. Ko pa s temi besedami opravljam žalostno dolžnost, ki mi jo nalaga funkcija, bi se vendar rad poslovil od iskrenega tovariša in zvestega prijatelja iz študijskih let in se spomnil na vedre dni, ki sva jih skupaj preživela ob knjigah in na izpitih, pa slepečega sonca na snegu v gazi njegovih smučih, pa njegovih pozdravov z visokogorskih tur, pretežkih zame, a brez problemov zanj, ki sem v njem občudoval vrhunskega športnika in planinca v najbolj plemenitem pomenu besede.

Ko se tako poslavljam hkrati od dragocenega delavca Slovenske akademije znanosti in umetnosti in od dragega tovariša in prijatelja, zagotavljam, da mu bomo ohranili lep in trajen spomin.

V imenu Akademije in skupnosti njenih članov in sodelavcev in v lastnem imenu izrekam pokojnikovi soprogi in sinovoma naše globoko sočutje.

37 UR DEVIŠKIH ZIMSKIH GREBENOV

BORIS MLEKUŽ

Sedim na vrhu Velikega Vrha (Rombon), pijem sok in jem čokolado. Počivam. Smuči sem zabodel v sneg na vrhu, in se izročam toplemu soncu. Danes sem prišel na vrh. Mogočno kipi v nebo nad Bovecem, obenem pa se sramežljivo skriva opazovalcu iz doline, da bi se s smučmi spustil po njegovih pobočjih. Toda sedaj to ni pomembno. Oko se zazre proti zahodu in sledi verigi grebenov, ki se ostro rišejo na obzorju, in se ustavi tam, kjer se spuščajo navzdol in izginjajo v polmračni tančici doline. Greben se vleče od Velikega Vrha, prek Ribežnov, Črnjel, Lope, se spusti na Prevalo, nato pa se spet požene v nebo in se vije dalje čez Prestreljenik, Hudi Vršič, čez Peči, Kaninske Vršiče, Kanin, Črni Vogel, Loško Planjo, čez Kamen vse do Velike Babe. Tu se spusti na Skutnik.

To je 37 ur deviških zimskih grebenov, 37 ur garanja, veselja, razočaranj, tovarištva. 37 nepozabnih ur.

I.

Misel, da bi pozimi prečil greben od Velikega Vrha do Velike Babe, se mi je porodila že pred leti, potem pa je bilo tako, da se je uresničila čisto po naključju. Prijatelj Franci je prišel v Bovec z drugačnimi plezalnimi načrti, a sem ga lahko takoj navdušil za greben pa tudi Bernardu ni bilo treba dvakrat reči.

S prvo jutranjo vožnjo nas je kaninska žičnica popeljala vrh Skripov. Obetalo se je lepo in sončno vreme. Sploh je bila vremenska napoved ugodna. V dobrem snegu smo prečili snežišče nad Velikim grabnom in v pičli uri dosegli vrh Hudega Vršiča sosedu Prestreljenika.

Pod nami so v vsej svoji belini sijali kaninski podi, jutranje sence pa so delale še veličastnejši blodnjak vrtač, dolin in dolinic, kot ga je bila ustvarila narava. Na drugo stran se graben spušča mnogo bolj globoko na mrzlo, senčno italijansko stran. Po sredi se je kot ostra meja dveh svetov, sončnega in senčnega vil naš greben, v katerem tedaj pač še nismo mogli videti vseh škrbin, grap, spustov in razov.

Navezali smo se in prevzel sem vodstvo. Takoj je sledil krajši a zamuden spust ob vrvi. Iz škrbinice nas je lažja plezarija, kjer smo se dodobra ogreli, pripeljala na snežni greben. Napredovali smo brez težav, sneg je bil odličan kljub vse močnejšemu soncu. Prestopil sem v pršič na senčno stran grebena in se spustil v škrbino. Pot nam je zapiral nekakšen previsni trebuh, ki pa je bil k sreči kopen in suh. Sezul sem si dereze in se s težkim nahrbtnikom spravil čez. Kot smo pozneje videli, je bilo to eno težjih mest v grebenu. Prijatelja sta mi sledila dokaj hitro. Umaknemo se velikim snežnim apastem in napredujemo čez dolg snežni hrbet, za katerim slutimo skok. Treba se bo spustiti ob vrvi za cel raztežaj ali pa še več. Previdno plezam navzdol. Zelo nerodno je v kopni skali z derezami, pa še krušljivo je prav grdo. Na primernem mestu uredim sidrišče za spust. Bernard in Franci sta že pri meni. Verjetno bo spust zelo moker, saj je pod nami nekaj »curljalo«. Pripravim se za spust. Po nekaj metrih izgineta prijatelja zgoraj nad previsom, jaz pa sem v pravem slapu ledeno mrzle snežnice. Skušam se umakniti levo, a ne gre najbolje. Če bo šlo tako dalje bom popolnoma premočen. Nekako mi le uspe zrinuti se malo levo, tako da nisem pod slapom. Vrv je mokra, trenje je obupno, ko dosežem tla. Spust nas je precej zamudil. Spet se uredimo in Franci prevzame vodstvo. Popoldan se že preveša v večer. Štirje raztežaji ozkega, izpostavljenega grebena so bili za konec tega dne res užitek. Kot balerine smo tu pa tam »stopicali« v derezah in lovili ravnotežje, pod nami pa na obe strani ena sama praznina. Sonce je tonilo v ravnini, dolge večerne sence so se plazile globoko v dolinah in prinašale večer. Spustili smo se nekoliko nižje pod greben in kot nalašč našli ugoden prostorček za bivač.

Naslednji dan smo že zgodaj pričeli. Bernard ni imel več prostih dni, proti večeru bo sestopil v dolino. Spet sem na čelu. Strma grapa nas spet pripelje na greben. Ko varujem prijatelja, računam, da bomo že pred poldnem dosegli najvišjo točko našega prečenja vrh Kanina. Naslednji raztežaji so bili lažji, le nekaj plitvejših škrbin je bilo treba premagati. Preden se greben dokončno dvigne proti vrhu Kanina, nam postreže še s tremi nič kaj prijetnimi, delno kopnimi a zelo krušljivimi raztežaji. Ko smo čez, se greben razširi. V dobre pol ure smo na vrhu Kanina. Sonce prijetno greje, pod nami pa se že vidi ključno mesto grebena, imenovanega Čez Dol. Divje je zasekan in oster, izpostavljenost je velika. Čez Mali Kanin smo po snežnem grebenu hitro. Dolgo snežno pobočje nas privede navzdol v škrbino, kjer se začne greben Čez

Dol. Šele tukaj se nam pokaže prava slika. Še ožje, še bolj izpostavljeno, še težje bo, kot smo si mislili. Več sto metrov navpičnice je na italijansko stran, na našo je vsaj nekoliko bolje, dopušča umik. S Francijem se odločiva, da bova tu bivakirala. Bernard naju tu zapusti, težji del spusta ga spremljava. Vrneva se nazaj v škrbino, ogrejeva se s toplim čajem in pudingom. Ko se spravljava v spalni vreči, veva, da to noč ne bova spala kot prejšnjo. Zebe naju. Noč je dolga, tiha, neskončna. Proti jutru le ukradeva urico ali dve spanca, vsaj tako se nama zdi.

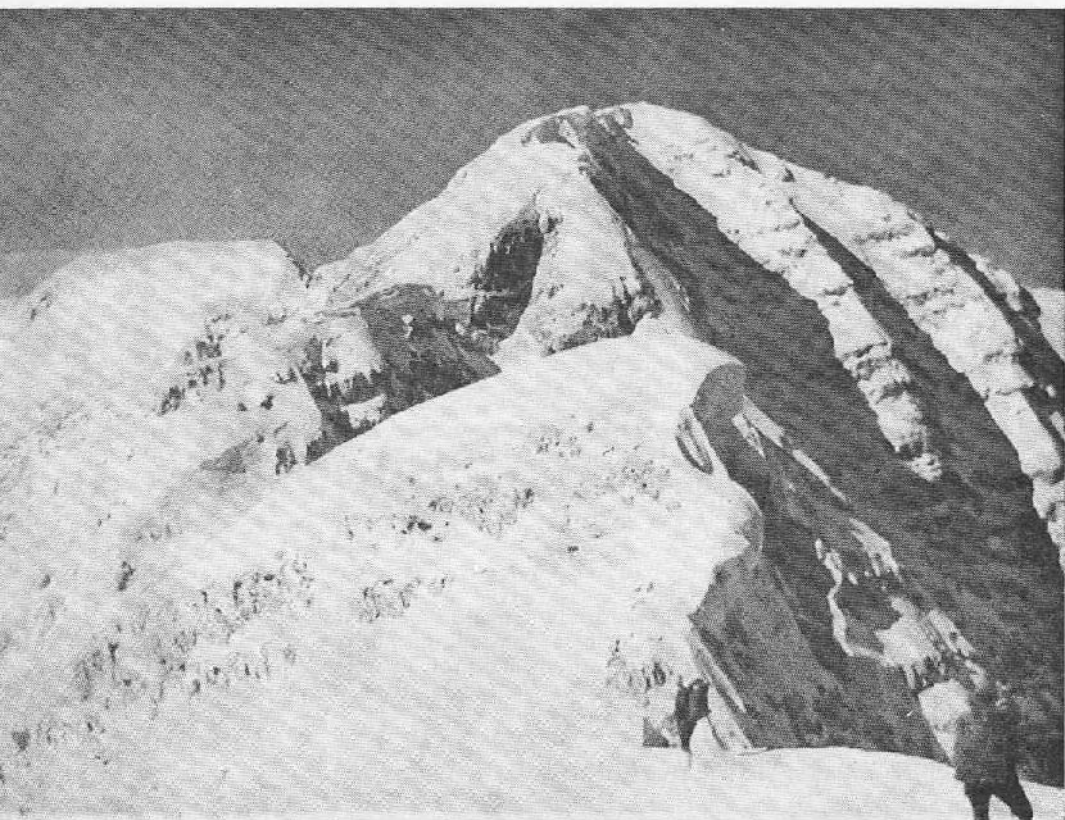
Zgodaj sva pokonci. Z zahoda se nama bliža nekaj temnega. Samo še pol dneva naj bo lepo vreme, pa bova dosegla južni rob kaninske verige. Vreme, najin doseđanji zaveznik, naju priganja. Zaženem se v prvi raztežaj, ki je ves mrzel, povrhu vsega pa še zelo strm. Iz majhnega sedla v grebenu poskušam najprej levo, pa ne gre. Prečim desno in preidem v izredno strm, varljivo poledelen odstavek. Led je slab in mestoma tanek. Napredujem počasi, nekako se le prigoljufam na vrh več raztežajev dolgega osrednjega dela grebena Čez Dol. Od tod dalje vodi Franci. Kljub izpostavljenosti in razklanosti grebena nama gre dokaj hitro od rok. Hitiva, kolikor se sploh da v tem najtežjem delu prečenja. Vreme je čedalje slabše, prve megle so že zagrnile vrh Kanina, najin bližnji vrh Črni Vogel pa se že tudi skriva za meglami, nebo je grozeče temno. V škrbini pod Črnim Voglom naju že dohitijo prve snežinke. Sneži vse bolj in bolj. Zagrne naju megla. Sestopiti morava. Komaj razumeva, da naju gora zavrača tako blizu cilja. Po plitvi grapi sestopiva v Velik Dol. Sneži v velikih kosmih. V Velikem Dolu najdeva sledi Bernarda, ki je včeraj sestopil. Hitiva, da jih sneg ne bi preveč zamelel. Pozno popoldne sva vsa premočena prišla v Bovec.

II.

V prvih zimskih dneh decembra leta 1974 so bile razmere v gorah nad Bovcem dokaj dobre, pa tudi vreme je »kazalo«. Takoj smo se domenili, da nadaljujemo z našo še nedokončano turo in prečimo grebene od Prestreljenika proti Velikemu Vrh (Rombon). V sončnem dopoldnevu smo lezli s Prevale čez Vršiče pod Lopo, težjim raztežajem

Zadnji težji raztežaji. V ozadju cilj: Velika Baba (2148 m)

Po lažjem grebenu na vrh Visokega Kanina (2585 m). Leva Mali Kanin (2573 m)

nasproti. Bilo nas je pet. Spredaj Damjan in Bernard, zadaj Franci, Lojz in jaz. Leto dni nazaj sva z Damjanom že zlezla ta del in ker je stvari poznal, je tu on vodil. Nekaj raztežajev prijetne grebenske plezarije je prav lepih, nato preidemo v krušljivo, s pragovi presekano jugozahodno pobočje Lope, najvišjega vrha v tem delu grebena. Na vrhu Lope se nam odpre fantastična panorama Zahodnih in Vzhodnih Julijcev, vse je kot na dlani, v čarobni igri zimskega sonca in žarečega snega. Tu se nam tudi v celoti odpre pogled na greben, po katerem se riše naša pot prek Ovčjih Vršičev, Črnjelskih Vršičev in Črnjel pa Ribežnov do konca te verige Velikega Vrha.

»Do večera bomo sestopili že v Bovec,« pravi Lojz.

»Dobri bomo, če bomo bivakirali v starih kavernah pod Črnjeli,« pripomnim.

Oglasi se Bernard, ki trdi, da bodo kaverne zasute s snegom, da bomo bivakirali bolj slabo. Bernard ima namreč slabe izkušnje s temi kavernami.

Z Lope smo se spustili po zelo strmi snežni vesini na začetek škrbinastega grebena, ki nam je nudil slikovite naravne prehode. Spust mi bo ostal še lep čas v spominu. Bil sem prvi in varovati sem moral na koncu vesine, v vpadnici sestopajočega tovariša, ker poč drugje ni bilo prostora. Toliko udarcev ledu, trdega snega in tu in tam kakega kamenčka že lep čas nisem prestal.

Oster snežni greben Ovčjih in Črnjelskih Vršičev nam je v zgodnjem popoldnevu z dobrim snegom omogočil razmeroma hitro napredovanje, le škrbine so nam jemale nekoliko dlje časa.

Dan se je že nagibal v večer, ko smo sestopali v najglobljo škrbino.

Vodil je Franci. Krušljiv svet, slab sneg in led in izpostavljenost so zahtevali svoje. Šlo je počasi, pa še kamen nam je skoraj presekalo eno vrv, na srečo le kake dva, tri metre pred koncem, tako da je ostal večji del uporaben. Končno smo le bili vsi srečno v škrbini, na katero drži z italijanske strani strm žleb. Mesto je bilo ugodno za bivač in Franci je bil seveda takoj za to. Sam sem vztrajal, da gremo dalje čez Črnjela, sestopimo še proti Ribežnom in bivakiramo v kavernah. Kar zapodil sem se v na-

Najzahtevnejši deli pečevja Čez dol (2302 m), Črni Vogel (2390 m), desno zadaj Velika Baba (2148 m)

sprotno strmino in po nekaj lažjih skokih smo že hodili po širokem grebenu proti vrhu Črnjel. Na vrhu smo doživeli najbrž za nas vse najlepši sončni zahod v gorah. Čudovita igra svetlobe, teme, neba, snega in splah vsega.

Mrak je postajal vse gostejši, sestopali smo previdno in počasi. Tovarishi so nestrpnost spraševali, kdaj bom našel tiste svoje kaverne. Pa sem jih pripeljal naravnost pred nje.

Bivak sicer ni bil topel, a bili smo vsaj na suhem. Zjutraj nas je prebudilo ostro zavijanje vetra okoli divje razklanih grebenov. Sivo nebo, z zahoda pa so se še kar naprej valili težki oblaki.

»Fantje, slabo vreme bo. Če hočemo končati takoj na pot. Dokler bo veter, najbrž še ne bo snežilo,« sem dejal. Takoj smo zdrveli po položnih snežiščih proti Ribežnom. Pred nami je bil lažji del grebena, skrbel nas je le še strmi vzpon na Veliki Vrh. Šli smo nenavezani. Veter je vlekel in tulil neusmiljeno. Zeblo nas je. Tu in tam smo si oddahnili v zavetju. Toda ne dolgo. Vreme nas je priganjalo. Tudi vzpon na Veliki Vrh smo opravili prosto, je šlo hitreje. Ko danes premišljujemo o tem, vidimo, da smo veliko tvegali. Samo slutili smo tedaj v pol megli 1200 metrov nižje pod prepadnimi stenami dolino Možnice. Pričelo je snežiti, sprva redkeje potem vse gosteje in huje. Prijateljski stisk rok, iskren pogled, topel požirek čaja, skuhanega še v bivaku. Želeli smo si samo še navzdol v dolino, proč od vetra, mraza, snega.

III.

»Pridi v soboto. Vreme in razmere na Kaninu so dobre. Če bo vse po sreči bova končala prečenje kaninskih grebenov,« sem telefoniral lanskega decembra prijatelju v Kranj. Oba sva želela, da bi se našina želja uresničila.

Bilo je jasno, mrzlo decembrsko jutro. Kar zdrvela sva pod grebeni čez kaninske pode

in že rinila iz Velikega Dola v sedelce med Loško Planjo in Črnim Voglom. Slabi dve uri sva potrebovala do sedla, kamor sem že dan prej pritovoril večji del opreme, da bi šlo danes hitreje. Ob desetih sva se že vzpenjala po ostrem snežnem grebenu proti vrhu Črnega Vogla in se na nasprotni strani spustila v škrbino, kjer naju je pred dvema letoma zaustavil snežni metež. Greben prek Črnega Vogla je bil bolj težaven, kot sva si mislila. V sedlu sva se oprtala z vso opremo, bila sva namreč previdna in računala tudi z bivačkom.

Po lažjem svetu sva napredovala do piramidastega vrha Loške Plavje. Pod nama je ležala v senco in ivje odeta Rezija. Na našo stran, pa so naju od razbitega kaninskega sveta ločile 100–200 metrov visoke stene. Ko sva se spuščala z Loške Planje, sva mislila, da je vse hudo za nama. Ura je bila poldne in kar nekam lena sva postajala, ko sva dosegla škrbino.

Škrbina je bila v senci in okoli dveh stolpičev sem »ril« skozi pršič na dobro stojšče. Naslednji raztežaj je bil težji. Plitva grapica s slabim snegom in naloženimi skalnimi skladi v izstopu me je pripeljala na vrh Kamna. Pred nama je še eno najbrž poslednje težje mesto v grebenih. Morda najbolj slikovito. Zračnost je izredna. Proti Reziji se spušča greben v drznih stebrih, kot da bi jih kdo tu izklesal. Trije raztežaji takega plezanja so bili dokaj resna zadeva. Vztrajno napredujema, saj slutiva za tem divjim grebenom le še lahek spust v sedlo med Babo, vzpon na Veliko Babo. Ali se bliža konec? Nama bo vendarle uspelo? Šlo bo brez bivaka.

Ob treh popoldne sva v sedlu. Tu pustiva skoraj vso opremo, kajti od tod bova sestopala na Žago. Izmenoma vodiva proti vrhu Velike Babe. Ob pol štirih popoldne sva na vrhu. Seževa si v roke. Hvala ti, Kanin, za teh 37 ur deviških zasneženih grebenov, hvala ti za vse lepote in opojnosti, ki si jih nudil nama in tovarišem.

Že v trdi temi sva prišla na Žagi, četrti bivak ni bil potreben.

Zimsko prečenje grebenov Veliki Vrh (Rombon)–Velika Baba. Pri prečenju smo se vseskozi držali grebena. Pretežni del prečenja poteka po jugoslovansko-italijanski meji.

Ocena: Več mest III. in IV., pretežno pa lažje.

Čas: 37 ur, 3 bivaki. Prečenje smo opravili v treh nadaljevanjih in kot izhodišče uporabljali D postajo kaninske žičnice, kar nam je znatno olajšalo vzpon (pridobitev višine, prevoz opreme itd.).

Celotno prečenje sta opravila Franci Šter (AO Kranj) in Boris Mlekuz (SAAS Bovec). Hudi Vršič–Črni Vogel 16., 17. in 18. 3. 1974, Prestreljenik–Veliki Vrh 29.–30. 12. 1974, Crni Vogel–Velika Baba 28. 12. 1975.

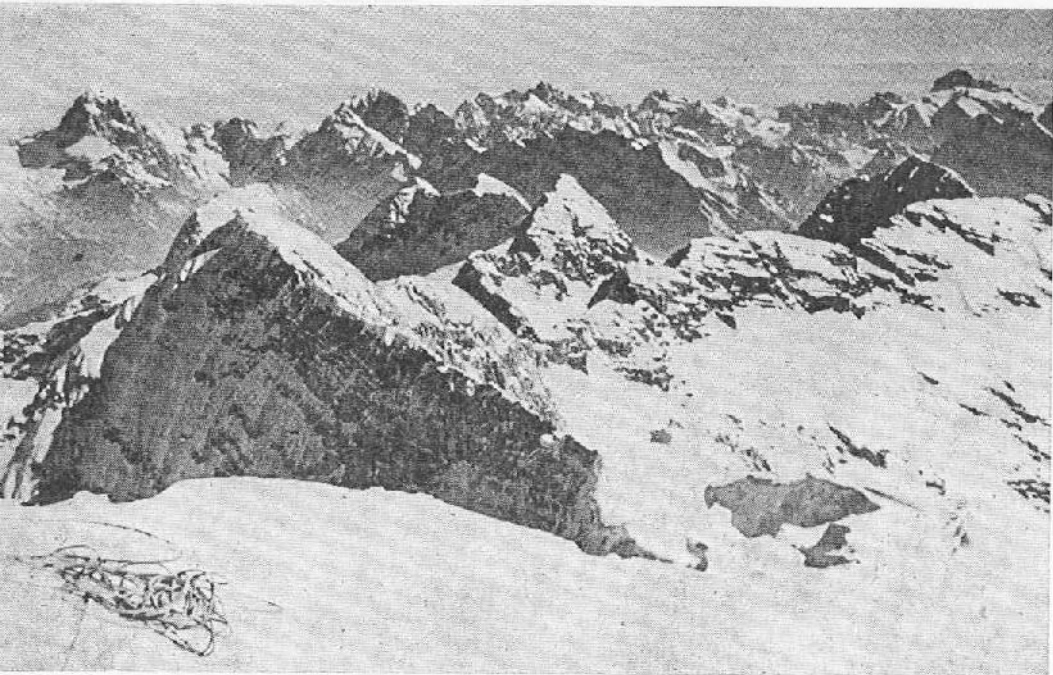
Del prečenja so opravili še:

Cuder Bernard (SAAS) Hudi Vršič–Mali Kanin 16.–17. 3. 1974, Prestreljenik–Veliki Vrh 29.–30. 12. 1974.

Fon Alojz (SAAS) Prestreljenik–Veliki Vrh 29.–30. 12. 1974.

Mlekuz Damjan (SAAS) Prestreljenik–Veliki Vrh 29.–30. 12. 1974.

Z vrha Kanina: Srednji Vršič (2542 m), Peči (2487 m), Hudi Vršič (2478 m), Prestreljenik (2499 m), Lopa (2406 m), Črnski Vršiči (2344, 2332 m) v ozadju Mangrt, Jalovec, Triglav

TRANSVERZALSKE DOGODIVŠČINE

NADA KOSTANJEVIC

(Nadaljevanje)

5. Zadnji izlet v letu

Zunaj meglena zimska noč. Nemirno se premetavam po postelji in premišljujem. Jutri bo nedelja, otrokom sem obljubila, da jih peljem h Abrammu kakor vsako leto sredi decembra. Vreme pa nič lepo ne kaže. V ponedeljek bo planinski občni zbor. Kinodvorana je mrzla kakor led, le kje bomo dobili drva za njo. Ali bo občni zbor zadosti obiskan? Ali bom vse prav zapisala v zapisnik? Pa še Liska, naša krava mi dela skrbi. Nemara bo telila. Da bi vsaj počakala, naj stori po teh dveh obveznostih. Zadremljem, pa me zbudi kamenček. »Sose, vaša krava v hlevu muka! Nemara je telila!« me pokliče sosed. Njegovo okno gleda na naše dvorišče. Hitro, tako, da bi mi zavidal vsak gasilec, sem bila budna, oblečena in v hlevu. Sredi hleva se je že ogledoval teliček. Usedem se pod Lisko in jo pomolzem. Možgani mi delajo hitreje kot elektronski! Kako naj bi danes (saj je že nedelja, pol treh je) peljala otroka na Nanos? Sose ne morem prositi, da bi opravila namesto mene, prvi dan je s kravo in teletom najtežje delo. Pa je moj računalnik prav izračunal. Sedaj je pol treh. Kravico spet pomolzem in telička nakrmim spet čez šest ur. Pa bo nekaj pred deveto. Od devete do četrte popoldan z otroki pridem do Abramma in nazaj. Pri nas telički ne sesajo krav, prvo uro življenja morajo piti mleko iz vedra. Prste vtakneš teličku v gobec, potem roko počasi vlečeš v vedro in ga z drugo roko trdno pridržuješ. Teliček sesa prst, ker misli, da je sasek, in ko prst pride do mleka, vleče, kot bi sesal kravo. Teliček je pač teliček in vsak tega ne počne rad. Vmes buta z glavo, kot je vajen butati v kravo. Junička je! Moram ji dati ime, preden pridejo strici od molzne in rodovniške kontrole. Vsakemu kravjemu repu dajo ime z isto začetnico. Moj »rodovnik« ima začetnico »L«. Sama nemogoča imena: Lana, Lina, Lena... Liza, Lota, ne, ne! Prijazen odgovor posije skozi oblake in skozi okno. »Luna naj bo!«

Kmalu po osmi uri se že začne zbirati mularija pri naši hiši. Otroci že vedo, kaj vse morajo vzeti seboj. Nobenih plaščev prosim, le puloverje in lahke bunde, sicer moram plašče jaz nositi! In vsak svojo kocko... »Teta, kaj pa jaz?« se oglasi Martin – »jaz pa imam knorr«. No, saj je vseeno, samo da je na štiri ogle! Pa obuti ste vsi dobro? Robi, sleci že te telovadke, na Nanosu je sneg, saj imaš škornje! Janja, nikar ne misli, da boš skakala po Nanosu razoglava, ruto le vzemi seboj! Praviš, da tvoja sestra nima bunde, le suknjico? Ne, kar star pulover naj vzame! Marko, daj, odpravi se vendar! Baterij pa ni treba seboj jemati, saj bomo še podnevi doma. Le eno vzamemo, za vsak primer.« Še enkrat vstopim v hlev, otroška čreda – z nahrbtniki vred za menoj. Mala Luna ni nič zmedena. Zopet vleče moj prst, kot bi ga hotela pojesti, buta z glavo ob moje noge in ob vedro, Liska pa jo ponosno ogleduje.

Mož me opomni, naj pridem čimprej domov. Danes ima tudi on sprejemanje društvenih pravil pri čebelarjih. Oh, ta pravila! Kako so me zmučila, ko sem jih pretpikavala. Kako se mučijo z njimi raznovrstne organizacije! Ali ni lepše ogledovati panje in čebele, tekati z otroki po gorah? »Kaj hočeš, mati, tudi to mora biti!« me tolaži mož. Pred vrati preštejem otroke. Enajst jih je, sedem dečkov in štiri deklice. Na Možetovem vogalu, pod obledelo tablo PD Vipava nas Gregor fotografira. »Kam greste, kam?« sprašujejo radovedneži. »V partizane!« odgovarjajo otroci. Robert bo prvi in bo pazil, da ga nihče ne prehitil. Pavel ga pa zavira, da bi ne hitel preveč. Zato se Robert imenuje »Gas«, Pavel pa »Zavora«.

Preden smo dospihali do Starega gradu, smo že vsi imeli svoja »konspirativna imena«. Krotki Martin, ki je drobencljal vedno nekje na sredi, nikomur na poti, je postal »srednja žalost«. Zgovorna Janja je hotela velikega a sramežljivega Rajka poimenovati »nebeška lojtra«, za kazen smo jo ožigosali z »jerihonsko trobento«. Ko smo za Starim gradom vstopili v našo slavno Borovno, je Janica imela kar cel govor o lovu, gobarstvu in zgodovini. No, pa je postala »kulturnik«. Slavka pa je venomer spraševala, kako se kuha argo juha in je dobila vzdevek »gospodinjska pomočnica«. Drugi Robert, ki je hodil zadaj, je bil »pobiralec«, mala Maricka, ki ni imela nobene svojstvenosti, je morala biti »ostali odbor in članstvo!«

Oblačno je. Ali bo snežilo? ugibajo otroci. Ko pridemo iz gozda, se nam odpre razgled na Vipavsko dolino, daljnji hribi so zaviti v meglo in oblake. Z Debelega vrha vidimo le rahlo zasneženi Col. Čaven in Kovk pa snega nimata. Kmalu smo pri

»Debeli bukvi«. Tu smo že na nanoški cesti. Vsaj nekaj snega za poskušnjo je tam. A gremo raje po bližnjici. Razgleda danes ni takega, kot je bil lansko leto. »Kdaj bomo počivali?« tarnajo otroci. Snega je vedno več, a ne preveč. Le za kak centimeter ga je. Končno je pred nami prijazna Abramova domačija. S krikom se otroci zapodijo k njej. Misliše, da so počivali? Počivali so bolj po svoje. Torbe so zložili na kup pred hišo, argo kocke in vrečke so dali v kuhinjo in stekli ven, šli zadaj za hišo na travnik in se tam kepali na vse pretege. Medtem sem stopila do domačih, in prosila, naj mi skuhamo za otroke kotel juhe. Ker sem se bala, da se ne bi kdo od otrok prehladil, sem poprosila za preprosto domače zdravilo: krožnik surovega kislega zelja brez zabele. Medtem, ko so Abramovi pripravljali zakusko, sem si ogledala »planinsko sobo«, slovito obednico, ki jo upravlja naše društvo. V njej pa je vedrila skupina fantov iz Podnanosa. Čez Turo da so prišli, brrr, saj je vsa zmrzla, in čez Turo da bodo šli tudi nazaj. Srebljejo kavo in čaj. Spomnim jih na jutrišnji občni zbor. Ko odidejo, z našimi deklicami nekoliko pospravim.

Marta Abramova prinese veliki lonec dišeče juhe in še krožnik surovega kislega zelja za solato. Robi »pobiralec« je tokrat bil darovalec, ker je v juho potresel nekaj vrečk »zlatih kroglic«. Stekli so zopet ven in uprizorili pravo hajko okrog meteorološke postaje. Abramova mati jih posvari, pa so šli malo dlje. Le Robi »Gas« nekaj brklja po torbi in ko opazi, da je mama Abramova za hip sama, steče k njej. »Mati, tukaj vam moja mama pošilja kavo!« »Tvoja mama? Čigav pa si?« »Slapénca sta moja starša, mati. Ko je moja mama bila mlada, Ivanka ji je ime, je hodila na Nanos grabiti seno in nabirati maline. Mati, večkrat ste jo prenočili, večkrat nahranili...« »Saj se ne spominjam...«

Preveč je dobra, ne spominja se, komu vse je pomagala... Res je. Kaj vse nas je neslo na Nanos – drva, maline, seno, mah, sneg, gobe, zelišča, živina... in vsak od nas, naj je imel denar ali ne, je dobil zavetje pri teh gorskih kmetijah, pri Abramu, Blažonu, Margonu, Strgarju, v logarnici. Če si bil premočen, so te preoblekli, če si bil lačen ali žejen, so ti pomagali...

Medtem pa je mati Abramova končala pogovor z Robijem. »Nada ali pojedete pogledat našo živino?« Stopim za njo v prostorni hlev, v njem je vse polno snažne živine. Poše jim na gori ne manjka. Poleti tudi pastirčkov ne, domačih in sorodnikov, ki radi pridejo uživati zdravi nanoški zrak in dobroto te poštene in trdne družine.

No, pa sem se spomnila male Lune, njene matere Liske, Bize in Jagode. Pogrešale me bodo, saj se moj zakonski tovariš verjetno še prepira s troti in maticami o čebelarških pravilih. »Otroci, pojdimo!« Nekaj časa še iščejo po hiši kape, rokavice, nahrbtnike, vrečke, malo se stepejo za poskušnjo z domačimi otroki, le iz ljubezni, seveda, pozdravijo vse Abramove in se zvrstijo za menoj. Cesta je poledenela. Sneg je začel naletavati. Otroci so od veselja kar ponoreli. Začnejo prepevati vseprek, vmes kateri krepko pogrne po cesti in doda pesmi kakšno manj spodobno vrstico.

Ne vračamo se skozi Lozo. Gremo raje proti Sanaboru do ovinka, kjer je na veliki skali spominski napis italijanskemu vojaku. Ponesrečil se je pri gradnji ceste. Tu gremo po »krajški« poti, ki nas skozi nizko leščevje kmalu pripelje na Guršce in od tam naprej v »ključce«. Sneg je nehal naletavati. Tu že dežuje. Hitimo. Rajko in Marko sta le preveč trudna. Na vodovodnem rezervoarju, dvesto metrov od doma, se usedeta in použijeta limono. Nemara Abramovo zelje le ni bilo za neugnance dovolj kislo.

Stečemo v Vipavo, jaz seveda najprej v hlev.

Liska mirno prežvekuje, Luna pa zvedavo gleda ta svet. Ni kaj, pokazali sta obe visoko planinsko zavest.

Nikar ne mislite, da so neugnani mulci počivali, ko so prišli v Vipavo. Najprej so vsak pri svoji hiši pojedli vse, kar jim je prišlo pod zob. Nato so se usedli, češ da bodo gledali TV košarko. A že je zabrlizgala gasilska sirena. Ker so malčki vsi po vrsti pionirji-gasilci, so jo ucvrli, kot da ne bi prišli z Nanosa, do petsto metrov oddaljenega gasilskega doma po svojo pionirsko brizgalno. Pa ni bilo kaj hujšega. Gorele so saje v sosedovem dimniku, mladi gasilci niso stopili v akcijo.

PO SAMOTNIH POTEH

MATEVŽ PEČELIN

(Nadaljevanje in konec)

OD ČAVNA DO MOTOVUNA

Koča pa je bila zaprta. Na vratih je visel listek, oskrbnik je napisal, da je odšel k zdravniku. Kaj čem? Z robov okrog koče, vem, je prelep razgled na Vipavsko dolino, ki pa so mi ga zastirale megle. Po strmi stezi sem stekel na Predmejo. Tu sem se ustavil na oskrbnikovem domu. Ker ga ni bilo doma, mi je knjižico žigosala kar njegova žena. Potožila je tudi nad mrtvilo, ki vlada v ajdovskem planinskem društvu. Povedala je, da bi koča na Čavnu že zdavnaj razpadla, če se zanjo ne bi tako zanimal njen prizadevni mož, ki je za oskrbnika že dolgo vrsto let. Če pa bo šlo tako naprej, bo tudi on izpregel.

Pot me je vodila naprej skozi Predmejo po cesti proti Otlici. Malo pred Otlico se je ob meni ustavil osebni avtomobil in možakar, ki je pogledal skozi okno, je povedal, da me lahko popelje kos poti. Nisem mu mogel »odreči«. Prisedel sem in takoj sva se zapletla v živahen pogovor. Ker je bil moj voznik strasten gobar, je beseda tekla seveda o gobah. Ker pa v gobarstvu nisem nič kaj doma, sem besedo prepusil kar njemu. Možakar, ki je bil zvestega poslušalca očitno vesel, pa mi je med tisto kratko vožnjo natvezil toliko zanimivosti o gobah, da jih imam za nekaj časa kar dovolj.

Odložil me je slabo uro hoda pred Colom. Po eni strani sem bil vesel, da me je zgovorni možak vzel v avto, po drugi strani pa mi je bilo žal. Če bi bil šel peš, bi bil lahko zavil na stezo, ki teče po robovih nad Vipavsko dolino. Z robov je ves čas prelep razgled.

Na Colu se nisem ustavljal, zavil sem jo kar takoj navzgor proti Javorniku. Vreme, ki se je kisalo že ves dan, pa mi jo je sedaj pošteno zagodlo. Najprej je iz nizkih svinčenih oblakov pričelo rositi, potem pa se je vtilo kot iz škafa. Ogrnil sem se s šotorskim krilom, pa me je bolj slabo varovalo pred hudim pljuskom. Lahko bi bil vedril pri samotni kmetiji, pa sem bil trmast. Hotel sem čimprej doseči Pirnatovo kočo na Javorniku, pa četudi bi izpod neba padale ošiljene preklje. Nekje gori pod Javornikom se je klanec unesel in cesta se je vila po planoti gor in dol.

Problem sekundarnih bivališč – vikendov

Ruedi Schatz, znana švicarska javna osebnost, je predsednik Zavoda za varstvo in oblikovanje krajine v Bernu. V »Les Alpes« 1975/4 zv. je v uvodnem članku razčlenil problematiko v zvezi z gradnjo sekundarnih bivališč in nakazal nekaj praktičnih rešitev, ki ne veljajo samo za Švico.

Gradnja vikendov, pravi Schatz, prinaša neke koristi domačemu prebivalstvu, vendar ima tudi senčno stran, ki ne odtehta ekonomske. Precej takih vikendov je nastalo tudi zaradi tega, ker tuj kapital beži in se nalaga v stvarne vrednosti, prav taki vikendi pa ne prinašajo hribovskemu prebivalstvu nikakršne koristi. »Parahotelirstvo« razseljuje pokrajino, ji jemlje utrjeno podobo in postavlja vanjo »mrtve oči« to je zabita okna, saj lastniki le redko obiščejo svojo lastnino. Čim gre taka gradnja v širino, v resnici pokvari krajino, jo takorekoč za turizem odpiše. Najprej se začneja z nedolžnimi disharmonijami, slabim okusom, konča pa z večjimi aglomeracijami in degradacijo pokrajine.

Problematika je v tem, da se vikendi raztezajo in ne upoštevajo lokalnega sloga. Delovnih mest za hribovsko prebivalstvo ni zato nič več, tudi konsum ni tako velik, da bi bilo vredno besede. Pač pa so za občino veliki stroški za infrastrukturo (ceste, voda, elektrika, odpadne vode, smetanje itd.). Če je v vasi veliko vikendov, odriwayo domačine in jih spreminjajo v manjšino.

Skratka z ekonomskega stališča – naraščanje vikendov ni donosno, prej narobe. Le izjemoma domača občina z njimi kaj pridobi. Samo v tem primeru je pametno, da se gradnja podpira, sicer pa naj se zavira, meni Schatz.

Problem je najprej kvantitativen, kajti mnogi vikendi so zasedeni komaj en mesec na leto. Če bi bili zasedeni vsaj šest mesecev, bi bil račun povsem drugačen. Njemanje vikendov bi torej bilo treba podpirati. Vikend mora biti obdavljen, mora

Vsak čas sem pričakoval, da bom zagledal kočo, pa je ni hotelo biti. Minil sem le par osamljenih kmetij. Potem sem se ustavil ob skali, na kateri je pisalo: »Koča 40 minut.« Zraven je bila narisana še puščica, ki pa je kazala ravno v tisto smer, od koder sem prišel jaz. Tako me je pogrelo, da bi najrajši narisal novo puščico, če bi bila kaj pomagala. Ni mi preostalo drugega, kot da sem jo ubral po lastni sledi nazaj. Kako sem mogel tako zaiti? Ko sem jo naposled le dosegel, se je že mračilo. Bil sem do kože premočen. Zato sem se nič kaj dobre volje kmalu odpravil spat. Z nočjo je potegnil veter, razgnal megle in nizke oblake, prikazalo se je celo nekaj zvezd. To je pomenilo, da se bo vreme popravilo.

Zjutraj sem vstal že zelo zgodaj. Dan je treba zgrabiti pri »korenini«. Nebo je bilo jasno, razgled pa tak, da se ne da opisati. Po dolinah megleno morje, iz katerega se predstavljajo vrhovi, podobni otočkom. Triglav, ves ožarjen od sonca, vidim kot na dlani. Okoli koč pa se bleščijo v jutranji rosi širni javorški gozdovi.

Pocedil sem jo iz kože ven v rosno jutro. Moral bi se povzpeti na razgledni stolp, ki čepi prav na vrhu Javornika, pa me je čas priganjal. Stopil sem na kolovoz, med hojo pa sem premišljeval, kakšen suženj je postal človek. V današnjih časih teče življenje z vrtoglavo naglico. Zmerom se nam nekam mudi, življenje se spreminja tako hitro, da mu komaj sledimo. Zaostajati pa ne smeš in ne moreš! Potem pa množica sodobnih pridobitev, ki nam lajšajo življenje, a nas tudi zaslužujejo. Hlapci smo svojemu avtomobilu, televiziji, gospodinjskim strojem... Še celo v modernih stanovanjih, ki bi morala res služiti človeku, da bi se v njih počutili domače in prijetno, smo največkrat nekakšni sužnji. Potem pa se odpravimo iz doline, da se v hribih odresemo vsakdanjih skrbim, da zaživimo drugačno življenje čisto po svoje, pa še tukaj dolini ne moremo čisto ubežati. Če drugega ne, si človek zastavi prostovoljno previsok cilj. Namesto, da bi ob takšnem lepem jutru, kot je bilo tisto na Javorniku, sedel v travo in užival v enkratnem razgledu, te spet priganja čas. Od koč sem najprej pobiral stopinje po slabi cesti, kmalu pa sem jo zapustil in krenil skozi gozd navzgor. Steza je bila preraščena z grmovjem in visoko travo, da se je rosa usipala po meni. Na gole planjave pod Streljškim vrhom, sem prisopel moker do pasu. Te planjave je jutranje sonce že osušilo, hoja je bila zato prijetnejša. Spustil sem se v vas Podkraj ob cesti, ki povezuje Vipavsko dolino z Logaško planoto. Za vasjo sem kmalu dosegel gozdno cesto, ki drži proti Ježu, torej že v območju Nanosa. Na tej cesti me je dohitel voznik, ki je vozil nekaj vreč krompirja. Povabil me je, naj prisedem. Voznik je bil že starejši možakar, domačin iz Podkraja. Ni mu šlo v glavo, kako more v teh časih, ko se vse živo prevaža v avtomobilih, nekdo pešačiti z nahrbtnikom na ramenih. Z njim sem se peljal lep kos poti. Njegovo kljuse ni bilo nič kaj zadovoljno z dodatno obremenitvijo. Neprestano

pa lastnik tudi vedeti, zakaj plačuje. Ne bilo bi prav, če bi lastnik moral sprejeti kogar koli – to bi prišlo v poštev le v primeru stiske, katastrofe. Če bi vikend moral sprejemati goste, kdo bi potem prevzel vzdrževanje, finančni riziko pa še jezo in skrb, ki je s tem v zvezi! Če bi lastnike k temu prisilili, bi se gradnja ustavila, obstoječi vikendi pa bi bili kaj kmalu naprodaj.

Omilili bi problem, če osredotočimo gradnjo z regionalnimi in krajevnimi plani in jo usmerjamo z obvezno arhitekturo. To seveda prinaša tudi nove probleme.

Še najbolje je usmerjati razvoj s pozitivnimi ukrepi: Če je ponudba najemnih sob dovolj velika, postaja potreba po vikendih manjša. Interesente je spričo izseljevanja hribovskega prebivalstva treba navajati k obnovi in adaptaciji obstoječih stavb. To je obenem kulturno dejanje, s katerim je po navadi manj dela.

Intaktna pokrajina in taktna krajevna ureditev sta dolgoročno najdragocenejša lastnina vsake turistične pokrajine. Če bo meščan naletel v gorah na tisto, pred čimer beži, se bo turizem sekundarnega bivališča sam »razšel«.

T. O.

Kriza v alpinizmu

Poročali smo že o spremembah v uredniškem odboru francoske revije »La Montagne et Alpinisme«. Med vodilnimi osebnostmi v odboru je tudi na teh straneh citirani Jean Bocoagnano. Ta je spričo razvoja alpinizma napovedal več načelnih člankov o novih pojavih v alpinizmu in serijo odprl z naslovom: Ljubiti alpinizem... Ešej mu je napisal vidni planinski publicist Jean Claude Droyer. Ker gre za stvari, ki so kolikor toliko znane tudi pri nas, bo njegovo razmišljanje morda vzbujalo spoštovanje, morda bo kdo kaj dodal ali mu nasprotoval. Alpinizem je danes izredno razširjen in prav je, da o njem spregovore tudi teoretiki in ideologi. V »La Mon-

je prhalo, se ustavljalo in odrekalo poslušnost svojemu gospodarju. Počasi pa se daleč pride in tako sem se moral na nekem križišču posloviti od prijaznega voznika in njegovega samovoljnega konjiča.

Potem pa zopet peš do kmetije pri Ježu in naprej v pobočju Nanosa. Vodila me je po golih planjavah in krmežljavem bukovem gozdu zlagoma navzgor. V najhujši opoldanski pripeki sem dosegel Plešo, kjer stojita planinska koča in mogočen televizijski stolp. Čez Plešo je bril oster kraški veter, da me je kljub soncu pošteno zmrazilo. Poiskal sem si zatišje malo pod vrhom, kjer pohlevna planjava kot odsekana preide v hudo strmino. Pred mano se je kot na dlani odpiral pogled na vso postojanko in pivško planoto z vsemi zaselki in vasmí tja do Ilirske Bistrice, nad Pivko Sveta Trojica, v daljavi Snežnik in komaj opazni Risnjak, pred nosom gmota Vremšče in desno za njo se je bleščalo v soncu morje. Prerevna je moja pamet in preokorno pero, da bi mogel opisati vso to lepoto. Dolgo sem čepel v zatišju pod robom in gledal, gledal. Pregnal me je šele neusmiljeni priganjač čas.

Po strmi kamniti poti je šlo navzdol dokaj naglo. Mimo cerkvice sv. Brica, ki sem si jo tudi ogledal, sem kmalu prismukal v vas Širane v vznožju Nanosa. Potem pa naprej malo gor in malo dol vse do Predjame. Pri tem sem pošteno zašel. Krive so bile markacije, ki jih na tistem delu poti sploh ni bilo. Naenkrat sem se znašel v temni grapi, kjer se je steza končala in je izviral studenček. Nisem vedel ne kod ne kam. Ubral sem jo skozi gosto grmovje, visoko travo in trnje, kar na slepo in kmalu našel pravo pot. Ko sem zavil okrog zadnje vzpetine, se je pela iz mračne grape proti nebu orjaška skalna stena, sredi katere je čepel prilepljen pod temno votlino mogočen srednjeveški grad. S tistega kraja zagledaš Predjamski grad tako nenadoma, da kar ostrmiš, če ga nisi še videl. Če pa ti je star znanec, pa vseeno postojiš in se čudiš spriču mogočnosti in zaradi res nenavadne lokacije, kakor pravimo danes.

Veselite, da sem že blizu cilja, mi je pognalo veter pod noge. Na dnu, ob potoku Lokve, ki izginja v votlino pod gradom, bi bil skoraj zakrivil nesrečo mladega dekleta. K potoku je namreč neka laška družina zapeljala svoj avto, zasmodila oglje in pekla obvezne čevapčice in ražnjiče. Sedeli so na stolčkih okrog pečice in malicali, ko sem nenadoma, ne da bi vedel zanje iz bližnjega grmovja planil mednje kakor kragulj med jato kokoši. Oče je izbulil oči, mati je zavrisnila, sinu se je zataknil grizljaj v grlu, hčerka pa se je prekopicnila s stolčka v travo. Sicer pa ni čudno, če so se prestrašili, saj so zagledali pred seboj človeka ožganega od sonca, zarasle brade, s pomežkanim klobukom s pošvedranimi čevlji in oguljenimi hlačami. Nekakšen divji mož. K sebi so prišli šele, ko sem prijazno pozdravil in hitro odnesel pete. Še dobro, da ne razumem italijanskega jezika, saj se je za menoj vsul cel plaz besedi, ki po tonu sodež niso bile nič kaj prijazne.

tagne» se je debata začela z mislijo znamenitega francoskega pesnika Stépšana Mallarméja: Narava ima prav, njej ne bomo ničesar dodajali. Droyerove misli so v povzetku naslednje:

Vedno večje je število alpinistov, ki grebejo za smislom in koristjo svojega početja, saj jemlje toliko časa, saj terja toliko duhovne in telesne energije. V njih je nekaj razočaranja, nekaj grenkobe. Kaj jih muči? Med drugim: Vedno več navez v stenah, vedno več tudi v najtežjih; nekatere plezajo prepočasi, v stenah pride do »zamaškov« kakor na cestah, vpitje, hrušč; smeri, ki so na glasu kot skrajno težke, niso več take, ker so naježene s klini, prosto plezanje se je spremenilo v mehanično premikanje, ne da bi komu bilo za slog. Seveda je »deviškega sveta« še dosti, mnogo več kot odkritega in razhojenega, a nam gre za konkretno smeri, ki jih ogroža poprečnjaštvo. In vse lahko postanejo dolgačasne, neplodne za telo in duha. Tudi prvenstvene so načete, če ni prave ljubezni do gora in se obide element avanture. Ni pravega sorazmerja med tehničnimi sredstvi in namenom, kot npr. pozimi leta 1971 v Les Droites in v Grandes Jorasses. Uporaba fiksnihi vrvi v taki smeri manjša veljavnost in nivo plezalskega podjetja. Taka prvenstvena se ne bi smela šteti za »veljavno«, zakonito in s tem razglasiti, da se na resnično prvenstveno še čaka. In kaj naj rečemo o celi vrsti »tehnoloških« prvenstvenih v Dolomitih? »Nove« smeri za vsako ceno? Izsiljene smeri s svedrovci, senzacija za publiko, ki je daleč od pojma o alpinizmu?

In kam naj uvrstimo kompresor, ki je vrtal luknje za kline v granit? Ali naj verjamemo, da so take smeri nastale iz ljubezni do gora? Ali ne iz ošabnega občutka o človeški premoči, ki ji »namen posvečuje sredstva?« Bolj kot v teh dejstvih se kaže skleroza alpinizma v glavah alpinistov. Za temi superuspehi v stenah je tudi strah, da bi sprejeli igro s pravšnimi pravili. Je to zaradi tekme? Ne more biti, kajti potem bi se morali ravnati po pravilih, ki so bila sprejeta ali pa jih je uvelja-

Kraj Predjama s svojim gradom je res izredno zanimiv in ima za seboj bogato večstoletno zgodovino. Po ogledu sem zapustil prijazno vas in njene večinoma tuje obiskovalce ter se napotil kar čez polja proti Postojni. V mestu sem zgrešil markacije in tako nisem vedel, kje naj nadaljujem pot. Spomnil sem se starega pregovora, ki pravi, da kdor jezik »špara«, kruha strada. Zato sem na železniški postaji stopil v kretničarjevo hišico in ga povprašal za kočo na Pečni rebri. Možakar je pogledal od svojih vzvodov, gumbov in kontrolnih lučk samo toliko, da mi je z roko pokazal poraščen hrib tik nad postajo, potem pa se je zopet posvetil svojemu delu. Mahnil sem jo čez tire, se zagrizel v strmino in v kratkem času dosegel kočo na Pečni rebri. Bila je zaprta, pričelo pa se je nočiti. Po kratkem preudarku sem sklenil, da se v Postojno ne bom vračal, rajši si poiščem prenočišče pod kakim kozolcem. Zato sem jo na vso moč pobral po markirani cesti naprej. V kratkem se je čisto zmračilo, pred seboj sem videl le še cesto, markacij nisem mogel več slediti. Če bi to bilo na Gorenjskem, Dolenjskem ali Tolminskem, me ne bi skrbelo za prenočišče. Tamkaj je senikov, pastirskih koč, in kozolcev na pretek. Tukaj na notranjskem pa popotnik za takšnimi stvarmi zastoj stika. Čez nekaj časa sem v daljavi zaslišal človeške glasove. Oglašal se je tudi radijski sprejemnik. Šel sem za glasovi in prispel do stavbe sredi gozda. Pred vrati je sedelo nekaj vojakov, ki so se vneta pogovarjali, poslušali tranzistor in kadili. Povabili so me, naj prisedem. Mislim sem si: »Vojska je vojska!« zato sem se predstavil in povedal, kaj me je prineslo v tisti kraj. Bili so sami prijazni fantje, doma iz Makedonije in Črne gore. Stražili so – še sami najbrž niso vedeli kaj. Menda je bilo v tisti stavbi nekakšno skladišče. Ker je bila že trda noč, sem jih pobaral za prenočišče. Rekli so, da imajo prostora za spanje dovolj, samo z vojsko se ni šaliti. Če pride nekdo izmed starešin na obhod in me najde v stražarnici, so v kaši. Nekdo mi je svetoval, naj grem nekoliko naprej, kjer domuje nekakšen ovčar. Takoj sem odrinil na pot, še prej pa sem rekel: »Dobro, toda če tamkaj ne bom mogel prespati, pridem k vam, pa naj pride sam general!«. Naj se kar vrnem, so rekli, dali mi bodo uniformo in puško, da bom stražil namesto njih vso noč.

Nisem še hodil deset minut, ko sem v mesečini zagledal pastirsko stajo. Od nekod sta planila name dva ovčarska psa. Pa saj nista bila psa, pravi zverini! Ubrani sem se ju z nahrbtnikom, ki sem ga držal pred seboj. Pri staji pa je začela lajati še tretja zverina. Lepa reč, kazalo je, da me bodo volkodlaki kar povečerali. Prišel sem klicati ovčarja, ki je na mojo srečo kmalu prišel iz stanu in jih pomiril. Ko sem mu razložil, kaj bi rad, me je odgnal v kočo in nejevoljno majal z glavjo. Povedal mi je, da ima samo en pograd, na katerem spi on sam. Ko me je presodil, da nimam slabih namenov, mi je dejal:

vila navada. Je to zaradi mode, ki terja tako neprimerno opremo? Če je, se človek mora vprašati, kakšen smisel ima, v čem je njen *raison d'être* – upravičenost. Da se to da, potrjujejo angleški plezalci in zadnja leta tudi ameriški, ki so preboleli »tehnološko krizo«, iščejo nove kriterije in načela, temelječa na etičnosti. Angleži so v spoštovanju do stare slave angleškega prostega plezanja rešili vrsto težkih problemov na otoku in se uveljavili tudi v Alpah in drugod brez modernih tehničnih sredstev, s čim manjšim številom klinov in z adaptacijo starejših rekvizitov. Angleži se zanašajo na samodisciplino. Plezalec naj ima pred očmi prednike in zanamce. Morda bo kdo rekel, to v Angliji, na Otoku, gre, saj tam ni velikih smeri, so kvečjemu plezalne šole. Ta ugovor pa spodbijajo dogodki v Yosemiteu.

T. O.

Planinske organizacije in hribovske kmetije

E Rieben, švicarski strokovnjak za ohranitev stalnega prebivalstva v goratih predelih, piše v biltenu *Les Alpes* 1975/11, o hribovskem gospodarstvu in sklepa: CAS (Club alpin Suisse) mora poskrbeti, da bodo hribovska gospodarstva ostala rada na svojih starodavnih postojankah. Zato ni dovolj negativno početje, treba je pozitivno uravnavati stvari, da bodo hribovci videli v svojem načinu življenja svoj pravi smisel. Tudi država jih mora dati v svoj gospodarski plan, mora zanje tudi nekaj žrtvovati, da se kmetije obnove in moderno opremijo na preprost in gospodaren način, smotno in v skladu s svojimi možnostmi. Je pa treba pohiteti in planinska organizacija mora k temu učinkovito pripomoči. Zakaj hribovci zapuščajo svoje domačije, zakaj se opušča hribovsko gospodarstvo? Vzroki so različni in dobro znani, pravi Rieben. Najprej gre za pokrajinski relief in klimo, za osamljenost, nevarna pota, plazovitost, dalje za zaposlitev drugod, ki

»Veš, jaz sem dober človek, ne bom te zapodil. Tukaj je moje ležišče, kar sezuje se in pojdi spat. Nocoj grem jaz v Postojno, tam sem doma, vrnil pa se bom zgodaj zjutraj. Ovce še pomolzem.«

Med molžo se je pogovarjal z ovčami, za vsako je imel prijazno besedo. Medtem sem se razgledal po njegovem bivališču, ki je imelo dva prostora. V prvem si je kuhal in delal sir, v drugem pa je spal. Koča je bila zelo skromna, po vseh kotih so bile naložene vreče z volno.

Čez kako uro se je ovčar vrnil iz staje s polnim škafof mleka. Izvedel sem, da se bavi z ovčarstvom že od mladih let. Sedaj ima kakih sto ovac, povečini še mlade. Prejšnjo zimo mu je celo čredo povozil vlak, ko jih je gnal čez prago. V poletnih mesecih pase v okolici Postojne, pozimi pa se preseli v Istro, kjer ni snega. Družino ima v Postojni, pa se oglasi le redkokdaj pri njej. Povečini se polika za svojo čredo in dela sir. Večkrat so mu že vlomili v kočo in ga okradli. Zato si je nabavil tri pse, šarplanince. Boljša zaščita kot vsaka ključavnica. Ko sem mu rekel, da so njegovi psi res hudi, je rekel, da to niso psi, ampak »hudiči«.

Potem sem se zavalil na njegovo ležišče, on pa je zajahal motorno kolo in se odpeljal k svoji družini v Postojno. Pred odhodom mi je narčil:

»Počuti se kot doma. Ponoči nikar ne hodi ven! Zunaj so psi... Vrnem se zgodaj zjutraj. Za čez noč varuj čredo in kočo!«

Zdelo se mi je prav smešno; z ovčarjem sva se poznala šele kako dobro uro, pa mi je že zaupal svoje imetje v varstvo. Tisto noč sem sicer res bil gospodar njegovega imetja, lahko pa bi mi mirne duše zaupal v varstvo celo svojo dušo. Pred vrati so namreč stražili njegovi »hudiči«.

Zbudil sem se že zelo zgodaj zjutraj, ovčarja pa ni bilo od nikoder. Ko se je naredil dan, so ovce odšle na pašo kar same. Vreme je kazalo, da bo tisti dan zelo lepo in kar težko sem čakal. Odrinil bi naprej že s prvim jutranjim svitom, pa si nisem upal iz koče. Če sem le pomilil nos skozi vrata, že so planile mrcine vame. Končno se je le pricičjal na svojem motornem kolesu. Hotel sem takoj naprej, pa je vztrajal, da mi skuha kavo. Vanjo je nalil toliko žganja, da nisem vedel, ali pijem kavo z žganjem ali žganje s kavo. Potem mi je pokazal pot na Sveto trojico. Pred slovesom me je prosil, naj mu s svoje poti pošljem kako razglednico, kar sem pozneje tudi storil. Res je dobričina tale postojnski ovčar. Od svojega ovčarstva ima majhne dohodke, njegovo delo je trdo in naporno. Rekel pa je, da svojega življenja ne bi zamenjal z nobenim bogatašem. Malo je še takih ljudi na tem ponorelem svetu.

Pot me je vodila po planotastem svetu, skozi gozdove in jase rahlo navzgor. Še strm vzpon skozi gozd in že sem stal na golem vrhu Svete trojice. Staro ime za ta

jih odtrga od zemlje. Privilegirano dolinsko gospodarstvo žal ne prizna žrtav hribovskega kmeta, če se hoče obdržati na svojem. V Švici je zdaj že 80 000 ha opuščene hribovskega, nekoč obdelanega sveta, pričakujejo pa, da bo opuščanih še 180 000 ha, med temi 95 000 v Alpah in 77 000 ha južno od njih. To pomeni 15 % švicarskega poljedelskega sveta in 25 % vseh gozdnih površin.

Izguba? Nekateri, tudi pri nas, pravijo: »Ne. Če hribovec noče živeti v hribih, naj gre v dolino«. A izguba je nedvomna. Zemlja ne rodi več v času, ko se problem prehrane človeštva vedno bolj zaostre; poleg tega pa se velik del prebivalstva odtuja od prastarih virov življenja in preživljanja.

T. O.

Medicinski test v vzhodni steni Watzmanna

V »Der Bergst.« 1976/2 poroča zdravnik dr. Peter Sack, kako je v vzhodni steni Watzmanna spremljal srčno frekvenco dveh plezalcev in sliko ovrednotil z drugimi podatki, predvsem z metaboliti v krvi in urinu.

S prvo motorko so odrinili z vsemi potrebnimi aparati za oba plezalca in za sprejem oddaj v dolini pod steno pri St. Bartolomäju ob Königssee. Dan poprej je zapadel sneg vse do 1800 m. Vremenoslovci so prerokovali odjugo, pričakovali so, da bodo merjenja uspeša, če bo vreme znosno.

Testiranca sta bila brata Kestner iz Berchtesgadna. Tkim. »berchtesgadensko smer« sta plezala natanko 4 ure in šest minut, z oddihi vred. Smisel in namen testa seve ni bil zgolj športne narave, šlo je bolj za medicinsko vrednotenje dejanja. Plezalca – prva v zgodovini – sta bila opremljena s telemetričnima oddajnikoma, ki sta njuno srčno delo na vsej turi nepretrgoma prikazovala na elektrocardiografskem monitorju, torej tako kakor na televizijskem ekranu. Vsakih pet minut sta oddajnika

vrh je Lonica. Prav na vrhu so še vidne razvaline cerkve. Tja gor je bila v starih časih speljana znamenita romarska pot. Z Lonice je lep razgled na vse strani. Z vrha sem se spustil najprej po senožetih, katerih že davno ne kosijo, potem pa skozi gozdove do podnožja, nato pa po planjavah mimo Petelinskega jezera. To jezero presihja. Dno je bilo obraslo z visoko bujno travo, okolica pa vsa razvita od tankovskih gosenic. Tankisti iz Pivke in Ilirske Bistrice se namreč tamkaj urijo. Spomin mi je splaval skoro desetletje nazaj, ko sem tudi sam sodeloval na tankovskih vajah v okolici Petelinskega jezera. Takrat sta bili kraški kadunji polni vode. Še dobro se spominjam, kako sem tistikrat lomastil za jekleno pošastjo skozi blatne luže, brozgo in dež. Kdo bi si bil mislil, da bom po toliko letih prav tako z nahrbtnikom pešalil po istih poteh, vendar v čisto drugačnih okoliščinah.

V žgočem dopoldanskem soncu sem se potil skozi Slovensko vas in Petelinje, kjer sem prečkal cesto in železniško progo. Od proge naprej je držala slaba steza, med visoko travo in trnovim grmovjem, navzgor v pobočje Osojnice. Pot je bila slabo markirana in videlo se je, da tjakaj zaide le malokdo. Sploh je transverzala z Lonice pa do Osojnice izredno slabo zaznamovana. Zadnja markacija, ki sem jo zasledil v vzdožju Osojnice, je bila na neki skali, kjer je pisalo: »Pojdi levo!« Šel sem levo, izgubil že tako komaj opazno stezo, navsezadnje pa krepko zašel. Ni mi preostalo drugega kot, da sem jo mahnil navzgor kar na slepo. Najprej sem se s težavo prebijal med grmovjem in visoko travo, ko pa sem dosegel borov gozd je šlo laže. Osojnica je lep dokaz, da se more tudi pust kraški svet imenitno pogozditi. Človek skoraj ne bi verjel, da lahko v tistem kamenju uspeva tako lep borov gozd. Tla so iz samega kamenja, ki ga sem in tja prekriva komaj toliko prsti, da je na njej zrastel mah. V tisti puščavi pa rastejo debeli bori.

Na vrhu, ki je poraščen z gostim vrbovim gozdom, sem spet naletel na markacije in se po njih pričel spuščati na greben, ki povezuje Osojnico z Vremščico. Kmalu sem zašel v gosto malinovje, ki je obilno rodilo.

Nekje pri Neverškem borštu sem naletel na »spomenik«, ki so ga postavili vrli tovariši iz pivške kurje farne. Kaj Kugyjev spomenik v Trenti ali pa klin v Vratih! Vse to ni nič v primeri s tistim, na katerega sem naletel tokrat. Ob poti se je namreč razprostirala dokaj globoka kraška vrtača, zatrpna z velikanskimi kupi kokošjega perja, krempljev, glav in tudi poginulih živali. Daleč naokoli se je širil takšen smrad, da se mi je obračal želodec, čeprav se mi kaj takega zlepa ne primeri. Ko sem šel mimo vrtače je z nagnusnih odpadkov zašumel takšen roj muh, da je zatemnil sonce. V diru in grozi sem zapustil ta kraj sramotnega odnosa do narave. Spraševal sem se, če res ne premoremo neke oblasti ali ustanove, ki bi, če že ne preprečila, pa vsaj kaznovala povzročitelje takšnih grozodejstev.

registrirala EKG obeh testirancev in eksaktno sporočila srčno frekvenco. Za to je dr. Petar Sack pripeljal s seboj sprejemno postajo z razmeroma kar precejšnjo smerno anteno, ki je omogočila nezmotljivo medicinsko opazovanje – v St. Bartholomeju pod Watzmannom.

Nova vrsta tehnike je obenem omogočila zaporedno sliko štirih različnih EKG – odvodov (priključkov) in s tem stalno opazovanje srca v njegovih najvažnejših predeh. Poleg tega so na vrhu oba plezalca stehtali (tehtnico so naložili zato tvorili na vrh Watzmanna pomočniki tega testa), jima vzeli kri in urin, da bi tako ugotovili spremembe v zalogah mineralnih in kislinskih baz pa tudi presnovo ogljikovih hidratov in druge važne medicinske podatke. Čim sta plezalca stopila na vrh, so jima izmerili tudi krvni pritisk in na to še 38 minut po izstopu iz stene opazovali, kako je srce svoje delo normaliziralo.

Podatki so bili naslednji:

1. Plezalca sta opravljala ves čas vzpona trajajoče delo več kot 200 vatov. Počivala sta le 25 minut. Delo izraženo v vatih dobimo vsaj približno, če testiranca pred vzponom obremenimo na biciklu-ergometru, ki električno zavira in tako ugotavlja različne obremenitvene stopnje. Na turi dosežene srčne frekvence se posredujejo ergometru in se med turo primerjajo z onimi na turi. Tako se izmeri telesna obremenitev in se lahko primerja z obremenitvami pri drugih športih.

2. Storitev obeh plezalcev v Watzmannu je po ergometru enaka naporu v maratonskem teku (42 km).

3. Srčni utrip je dosegel 182 na minuto, torej precej nad maksimalno srčno frekvenco po profesorju Halhuberju, ki pravi, da srce pri maksimalni obremenitvi ne bi smelo preseči 150 utripov – pri moških od 40. do 49. leta. Res je eden od Kestnerjev dosegel na ergometru pri obremenitvi 200 vatov srčno frekvenco 135 na minuto,

Ves preznojen sem v najhujši pripeki prišel v Volče. Tamkaj sem naletel na moža-karja, ki je na veliki ponjavi sušil pšenico. Brodil je z grabljami po zrnju, ki je bilo nasuto po ponjavi za dlan na debelo. Iz oči mu je sijalo veselje, ko je z žuljavimi rokami grebel po obilnem pridelku. Takšen prizor je na naših hribovskih kmetijah že dokaj redek. Čas je nanesel tako, da tudi kmetje že kupujejo kruh v trgovini, iz domače moke ga pečejo le še redkeje.

Sredi popoldneva sem privlekel svoje kosti na vrh Vremščice. Vrh je poraščen s travo in zelo razsežen.

Prišel sem se spuščati po dolgem grebenu. Morda je bil kriv prav prelep razgled, da sem zijal naokoli in spregledal kotanjo na stezi. Zmanjkalo mi je tal pod nogami in zvinil sem si nogo. »Vsakemu se zgodi, nerodnemu pa še prejši!« Odšepal sem proti dolini, spregledal križišče in se po napačni, čeprav markirani poti, spustil do prve vasi. Namesto v Matavun sem prišel v Dolenje Vreme. Hotel sem do noči doseči Škocjanske jame, pa me je izdala noga, da sem obsedel v gostilni v Vremškem Britofu. Tamkaj prenočišče niso imeli, zato sem se že v temi vrnil v Dolenje Vreme, da bi pri kakem kmetu povprašal za prenočišče. Zopet se mi je stožilo po Tolminski in njenih senikih. Pri neki hiši sem zavil na dvorišče in potrkal na vrata, naletel sem na najrevnejšo družino v vasi. V hiši sta namreč prebivala mož in žena, oba že pošteno v letih. Ko sem jima razložil svojo stisko, sta me takoj vzela pod streho. Zvedel sem, da živita že dalj časa sama, otroci so se jima razbežali po svetu s trebuhom za kruhom. Mož je bil včasih rudar, potem delavec v kamnolomu, med vojno je bil v taborišču, sedaj pa je invalid s tako majhno pokojnino, da se komaj preživljata. Še sreča, da jima niso pozabili otroci, ki se kdaj pa kdaj vrnejo domov in jima pomagajo. Že po njunem skromnem bivališču sem ugotovil, da se otepata z revščino.

V jutranjem mraku me gospodinja ni prej izpustila iz hiše, dokler mi ni skuhala kave, čeprav sem ji dopovedoval, da to ni potrebno. Ob slovesu sem jima dal nekaj denarja, pa ga nista hotela sprejeti. Šele po daljšem prepiru je žena spravila denar in mrmrala: »Joj, koliko denarja, kot da sem ga ukradla.« Moram reči, da sta mi revna starčka postregla z vsem, kar sta premogla. Bogastvo človeka menda res pokvari.

Noga se mi je čez noč malo pozdravila in upal sem, da bom lahko nadaljeval pot. Kmalu sem spoznal, da ne bo nič. Pri vsakem koraku me je zbolelo v gležnju, da bi zajavkal. Kljub temu sem prešepal še kakih pet kilometrov do Matavuna, kjer sem počakal prvi avtobus. Da sem bentil, ni važno, saj ni nič pomagalo. Tako se je torej končal moj pohod po slovenski planinski poti dokaj klavirno. Ker pa napol opravljeno delo ni nič prida, se bom ob prvi priložnosti vrnil v Matavun in bom pohod nadaljeval.

drugi pa 165. Zdelo se jim je, da večja obremenitvena stopnja ne pride v poštev, zato na ergometru niso zahtevali več. Srčna frekvenca v Watzmannu pa prepričuje, da na ergometru le niso dosegli storitvene meje. Dejanska obremenjenost pri plezanju prekaša mejo na ergometru.

4. Iz tega sledi, da sta plezalca v svoji »dirki« po vzhodni steni Watzmanna šla do kraja svojih moči in celo deloma prekoračila skrajno mejo do tolikšne mere, da bi njuno srce lahko zadela nepopravljiva škoda. V 38. minuti po izstopu iz stene so pri enem od bratov Kestner ugotovili motnjo srčnega ritma, tako imenovani »nodalni (vozlati) ritem«, ki je nekakšno nadomestilo takrat, kadar so normalni sinusi vozlič srčnih utripov izčrpa. Njegova srčna frekvenca še po daljšem času ni dosegla svoje mirne frekvence pred testom v Watzmannu (morda še zdaj ni v redu, poročilo je izšlo v febr. 1976. Op. ur.)

Drugi brat je prišel do mirne frekvence v 15. minuti na vrhu gore. Oba pa sta šla na test v Watzmann, to »parforcetour«, z velikim »deficitom kisika« v srčni mišici.

Sklepi: Vzpon čez 2000 m visoko steno v rekordnem času je absolutna vrhunska športna storitev, ki po svoji trajajoči, nepretrgani obremenitvi skoraj nima para. Morebiti je blizu le obremenitev pri biciklističnih dirkah.

Alpinisti, ki se latijo take »ture na silo«, naj se zavedajo, da tvegajo zdravje svojega srca. Starost igra pri tem precej bistveno vlogo. Zato: Če že greste na napornejšo turo, uravnajte hojo tako, da ne boste srčne frekvence polisnili nad 150.

Če plezalec doživi kako nevarnost, na primer nenadni sneg, slabo vreme, to ne vpliva na delo srca. Gre za objektivno, ne subjektivno obremenitev.

T. O.

DVE ZGODBI

JANEZ BROJAN st.

1. Plezalski paradiz

Le malo jih je, ki vedo za lepote raztresene med Vrtaški planini, Martuljkom in Krnico, med Belim Potokom, Črlavcem in Veliko Dnino. Redki so, ki so jim poznane vse lepote te skupine, od Slemena nad Peričnikom preko Možicev do Kukove Špice, Skrnatarice do Dovškega Križa, mogočne široke peči, Malega in Velikega Oltarja, Rokavov; pa razdrapano špico in turnci od Hudičeve Škrbine vse do Škrlatice, mogočnega špika in na pogled nedolžne Rigljice. Koliko zalih zelenic, črnih globeli in prepadov, mogočnih prevesnih sten, daleč od potov in koč! Samotni kipe vrhovi, v njihovih zelenih rebrih pošumevajo stoletni macesni. Le redko se tu s kom srečaš, le gamsi in lovci hodijo po tem gorskem svetu. Neštetokrat sem se sprehajal, lazil in plezal po tej prelepi in mogočni samoti s tovariši, največkrat pa sam, poleti in pozimi.

Nekoč smo prespali na Vrtaški planini, drugi dan pa smo šli na Sleme in čez Možice na Kukovo Špico. Kar nekako s strahom smo ogledovali roglaste stolpe, boječe smo lezli po kršljivem terenu. Dan je bil zelo vroč. Ko smo iskali vodo, smo opazili v zelo strmem svetu vodnjaku podobno luknjo. Bila je skoraj povsem pokrita s snegom. Bili smo Maks Dimnik, Franci Globočnik, Stane Tomazin in jaz. Spustili smo Staneta po vrvi na dno, pa je odkril, da je to gamsji grob. Cel kup kosti je bil pod snegom, na dan pa je privlekel že na pol zgnilo rogovje. Voda se nam je nekoliko zagnusila, toda žeja je bila močnejša.

Že v mladih letih sem z lahkotnimi koraki odkrival ves ta svet, ga vzljubil, oboževal in vedno obiskoval v nadi, da doživim vedno znova kaj lepega sredi vseh teh sivih orjakov, samotno dremajočih v višinah.

Bilo je prve dni v decembru leta 1936. V ranem jutru sem bil pred lesu na Vrtaški planini. Kakšna tišina! V dolinah je bilo še suho in kopno, v višinah pa je že zapadel sneg, le sončna pobočja Slemena so še kopna. Spem po strmih pobočju in zmrzlem grušču. Na Slemenu počivam. V pobočju votlega Slemena opazim trop gamsov, ki se spuščajo proti kotanji. Iz sanj me predrami gams, nenadoma se pojavi kakih deset metrov pred menoj na grebenu. Ni me še opazil. Postoji in se mi počasi približuje. Na pet metrov me opazi in kot vkopan obstoji. Tako stoji kake pol minute in me opazuje, nakar se počasi obrne in se spusti navzdol v ruševje. Kakšno srečanje!

Preko plazišča, ki pada strmo proti Črlavcu, sem si moral s kladivom kopati stopinje. Snega je bilo tu še malo, bil je zelo trd. Prečkati sem moral zelo previdno. Na sedlu sem si navezal dereze. Od tu dalje je greben kot žaga, lepo se vidi s poti v Vrta od Šimenčevega rovta; stolp pri stolpiču, kot vojaki v vrsti. Pravo ime so jim dali domačini – Možici. Ves greben je zelo drobljiv. Pri vsakem koraku si ti vsuje izpod nog in rok in zgrmi po žlebovih v Beli potok ali Črlavec. Plezanje po grebenu je bilo skrajno težavno, saj sem na več mestih visel le na rokah. Le od časa do časa sem dobil dober stop. Počasi in previdno sem se potegnil na rob ob zadnjem prevesnem stolpu. Že sem stal na sedlu med Malimi in Velikimi Možici, hitro sem bil tudi čez grapo in prag in že sem se vzpenjal proti Vel. Možicem in po severovzhodnem razu na Kukovo Špico.

2. Za las je šlo

Lepo jutro avgusta 1928. Čez Žabje brdo za cementarno spem proti Vrtaški planini. Sem in tja se že oglašajo rani pernat pevec in prebujajo zaspance. Kmalu mi postane toplo, saj skoro tečem v breg. V petdesetih minutah se že znajdem pri koči na planini. Bila je zaprta, pastirja ni bilo. Nad kočo me že objame toplo sonce, bolj blede, jutranja zarja pa je bila čisto rdeča. To pomeni slabo vreme. Moral se bom podvizati. Dobro segret sem prišel na vrh Slemena. Pod severno steno Možicev opazim stezico proti Vaneževemu robu, nad za Akom. Prvotno sem imel namen, da grem na Možice. Ker pa se je Vrhov prišla megla, sem se odločil, da pogledam po tej stezici, kakšna je in kam pelje. Odpravim se naprej po grebenu Slemena, čez sedlo med njimi in Možici. Iz sedla pelje stezica v desno v vznožju Možicev čez več robov in ruševnatih pobočij. Cele planote prekrasnega temnordečega rododendroma sem zagledal v najlepšem cvetju. Ne da se popisati, cela pobočja en sam cvet, med cvetjem pa sem pa tja mogočni čuvarji čudežnega gaja – vihariniki. Nad vsem tem kipe v modro nebo mogočne stene Možicev in Kukove špice. Iz Vaneževega roba pohitim pod severno

steno Kukove špice pod steno Škrnatarice. Zahotelo se mi je, da bi splezal po nji. Saj je stena nizka, hitro bom čez, nato pa brž v Vrata.

Vreme se je med tem močno poslabšalo.

Da pridem pred nevihto na sedlo! Stena je kar precej gladka in strma. Plezam po precej krušljivem terenu. Nad poličico je previs. Čezanj sem se moral potegniti. Z desnico sežem navzgor, z levico iščem oprimek. Zdaenci se mi pomol odkrhne od stene in ker sem bil z nogami slabo uprt, sem omahnil. Možgani so mi bliskovito delovali. Videl sem edino možno rešitev. Kako prav je, če gojiš telovadbo! S sunkom se odrinem v desno in priletim precej trdo, vendar na noge na poličko, na srečo tako, da sem bil s hrbtom obrnjen k steni. Z največjo težavo sem se obdržal, da me ni vrglo z glavo naprej sto metrov globoko.

V nogah, predvsem v gležnjih in stopalih sem občutil močne bolečine. Z veliko muko sem splezal iz stene na melišče. Bil pa je tudi skrajni čas, saj se je že vsula huda ploha s točo. Na melišču sem opazil precej veliko skalo. Podnjo sem se stisnil in se umaknil nalivu.

Tedaj začujem nad seboj nekakšno bučanje in šum, nekaj minut za tem pa prihrumi z obeh strani skale tok peska in kamenja, za tem pa peneča se voda. Pesek, ki ga je prinašala voda, je zasipal luknjo, v kateri sem vedril. Luknja se manjša in manjša. Zberem vse moči in se poženem v deroči tok kamenja in vode. Noge mi je spodnašalo in le z največjim naporom sem se zavlekel na hrbet peščenine. Kako je bilo dalje, ne vem. Ko sem se zavedel, je sijalo name vroče popoldansko sonce. Nisem si mogel takoj domisliti, kaj je bilo in kje sem. Šele ko začutim bolečine po telesu in glavi, se zavem. Pogledam skalo, pod katero sem vedril. Vidim le še gornji del, o luknji ni bilo več sledu. Opazil sem tudi, kako sem ga polomil, ko sem šel pod njo vedrit, saj je ležala v grapi v vpadnici, po kateri se voda ob nevihti pretaka iz sten.

Ko sem šel po nekaj letih zopet po tej poti, te skale nisem več našel. V severni steni Kukove špice se je nekaj utrgalo in jo zasulo.

TOVARIŠTVO

FRANC STELE

Pritlikavo rumeno cvetje je medilo in v zraku je bilo povsod čutiti opojni duh po medu. Med tratami gorskega pelina so sem ter tja iz skrotja kukali žametni cvetovi očnic, onkraj sedla je skozi goste oblake snop svetlobe astro risal Loški žleb v Jalovcu.

Z Andrejem sva sestopala po brezpotnih strminah Loške stene. Ostali so bili že pred nama. Svet, po katerem sva hodila, je bil enkrat, brez sledu civilizacije, niti najmanjše steze ni bilo, kar je sicer oteževalo hojo, toda dajalo nama je vtis nekega tujega čudovitega sveta. Vsak kamen, vsaka živa ali odmrta stvar je ležala na mestu, kamor jo je položila narava v svojem večnem dejanju in nehanju.

Sestopila sva na sedlo Čez Brežice, kjer je križišče treh poti, prek strme stene v Koritnico, do zavetišča pod Špičkom in v divjo, pozabljeno dolino Balo.

Prijatelje sva z Andrejem dohitela, tako da smo se skupaj spuščali po zelo nerodnem, s travo poraslem skalnem svetu. Nekoč je bila tu steza, ko pa je nekoč živahna planina prenehala živeti, je vse manj planincev hodilo v to grapo in in raznobarni kamni, ki se trgajo z okoliških sten, so zakrili sledove človeka.

Po spolzkih travnih šopih, med katerimi so tičali ostri kamni, si je vsakdo pomagal, kakor je vedel in znal, vmes pa smo pazili na kače, saj je tod kot ustvarjeno zanje. Tudi marsikatero cvetko, ki jo je drugod že zatrla človeška roka, je tukaj še videti. Majhna nepazljivost ali pa morda plačilo gori, ker smo ji ukradli toliko lepih doživetij, je bilo dovolj, da se je na razposajene obraze naselila zaskrbljenost. Prav nenadoma se je zadilo vse skupaj, kakor se dogajajo vse nezgode. Viktor je sedel na kamnitih tleh, naše oči pa so zrle v njegovo poškodovano nogo. Zelo nerodno si jo je zvil in vsak dotik ali premik poškodovanega dela mu je skremžil obraz.

Popoldne se je že nagibalo k večeru in tam nad verigo Pelcev so se zbirali težki oblaki, tudi zabobnelo je od časa do časa. Da bi Viktor ta dan še kaj hodil, bi bilo zaman upati, zato nas je skrbelo, kako ga bomo prinesli v dolino, kjer se vije dolga bela cesta v enolični svet civilizacije. Miha in Rafko sta mu dala prvo pomoč, drugi

pa smo se pripravljali za prenos. Toda gori ni bilo dovolj, da si je izbrala enega izmed nas, ampak je s svojo neprecenljivo natančnostjo segla po najtežjem človeku. Tudi nosil si še nismo mogli napraviti, kajti tukaj, na nadmorski višini ne dosti pod 2000 m, ni sledu o kakšnem spodobnem grmu. Tako so nam ostale le še roke in na njih smo nosili prijatelja pod grozečimi previsnimi stenami, nad katerimi so kopasti oblaki mračili balensko nebo.

Odložili smo se, da grejo dekleta naprej, s sabo pa vzamejo vso našo odvečno opremo. Tako nas je ostala še deseterica. Nosili smo na prekrizanih rokah, po dva in dva. Začele so se vedno večje težave, kajti vstopili smo v divjo skalno kotanjo Prevale, v razrit svet, kjer so skalni balvani ležali vsevprek kot po vesoljni katastrofi. Tukaj je Mihi padla v glavo zelo pametna misel: v Bavšici izprosi kak avtomobilski prevoz. Ker mu je to tudi uspelo, se mu imamo zahvaliti, da smo tisti dan lahko še zatisnili oči in čutili nebeško toplino varnega bivališča.

Hoja v Prevali je bila težka. Često smo morali Viktorja družno vzdigniti in potisniti čez skale, saj je bil prehod komaj dovolj širok za eno osebo. Končno so spretne oči Pavleta in Petra nekje le izvrtale dva kola, ki sta bila sicer strašansko nerodna, toda bolje kot nič. Prepletili smo ju z vrvmi in nanju položili prijatelja.

Zdaj smo nosili po štirje in se hitro menjavali. Bili smo vsebolj utrujeni, pot pa se je spuščala vedno hitreje. Tudi ozka je bila, da je sploh nismo mogli več uporabljati, saj je moral nosač na levi hoditi pod slezo, tisti na desni pa nad njo. Grušč pod nogami je drsel po spolzki travi, mi pa smo se opotekali in se lovili in omahovali. Vsaka bolečina, ki smo jo z nerodnimi gibi povzročili Viktorju, se je odrazila na njegovem obrazu, hkrati pa je zbolelo tudi nas.

V Jezercih smo večkrat zašli v svet z divje rastočo travo in koprivami, ki so nam segale tudi do vratu. Ker zaradi nošnje nismo mogli vsi po stezi, smo hodili v glavnem po koprivju, ki nas je tolklo po vsem telesu. Začuda, skoraj nismo čutili, da pečejo. Končno smo prišli v gozd, kjer smo lahko upali na boljša nosila. Sredi gozdička nam je prišel nasproti Rado. Miha ga je poslal z vodo, ki smo jo najbolj pogrešali, saj smo bili izžeti do kosti. Cutara je bila v hipu prazna. Hrano so nam pustili pri lovski koči, malo nižje.

Med gorami se je mračilo, ko smo sredi temnega balenskega gozda stopili pred lovsko kočico. Na klopci nas je čakalo nekam čudno veliko marmelade, sira, salame... Kaj oni z Miho niso nič jedli? Rado nam je vso stvar pojasnil. Ob tistem mendranju pod Loško steno smo pozabili dati Mihovi dekliški skupini kruh in tako nam je ostalo vse skupaj. Tako se je tisto trpljenje na gori skoraj izgubilo v pravi gostiji na planini Bali pozno v temno noč.

Pri koči nas je čakal tudi Rafkov univerzalni nahrbtnik. Temu se Viktor lahko zahvali, da smo ga ta večer celega prinesli v dolino. Ogradje nahrbtnika je kot ustvarjeno za nosila, prav to nas je rešilo najhujših nevšečnosti. Že na začetku se je izkazalo, da gre zdaj boljše kot prej. Nosili smo pravtako po štirje, eden je spredaj svetil z baterijo in sproti obveščal druge o ovirah na poti.

Na prvi jasi pod lovsko kočo stoji nekoč bogata planina: Bala. Trdno zidani pastirski stanovi pričajo o živahnem planovanju. Zdaj umira pred očmi maloštevilnih planincev, ki še zahajajo v te zapuščene, tako spokojne kraje Julijskih Alp. Tema nam ni dopuščala, da bi si boljše ogledali zapuščene ovčje pašnike, ki so jih zalivale solze večerne rose. V notranjosti smo z baterijo obsvetili nekaj praznih plinskih bombic, zapuščine alpinistov, ki prav gotovo tod še niso rekli zadnje besede. Drugače pa so bili stanovi prazni, skozi odprte okenske line je vel duh minulosti, pozabljenja. Kje ste časi, ko je ob takih večerih tod odmevala pastirska pesem, ko so pozno v noč pozvali zvonci ovčjih tropov?

Odšli smo s planine brez toplega pastirskega pozdrava, spet so nas bičale visoke koprive in trava. Pot je bila vse težavnejša, noč vse temnejša. Spotikali smo se na koreninah in skalah in se opotekali. Ubogi Viktor, samo malo še potrpi!

Na ogromnem kamnitem plazu smo prvič zagledali Bavšico, ta večer našo obljubljeno deželo, čeprav je bila tudi ona zakopana v samoto in tihoto. Postali smo pozorni na krožečo, precej močno luč v dolini. Je privid ali pa nam prihaja kdo na pomoč? Tudi mi odgovarjamo z baterijo, toda iz doline ni več odziva... Bili so žarometi avtomobila, ki je obračal.

Naleteli smo na težek prehod, spet v pravi gneči balvanov sredi kamnitih plazov. Vzdignili smo Viktorja z nosil in ga na rokah, plazeč se po kolenih, prenesli na rešilni breg. Spet smo hodili in hodili in se menjavali pod nosili. Bili smo izmučeni, pa vendar smo se skoraj skušali, kdo bo dalj nosil... Vredno je živeti, če imaš take prijatelje!

Spuščali smo se po razritem kamnitem bregu, globoko spodaj pa so žarele redke luči v poslednjih stanovih pozabljene doline. Kakor da so nas nekdanji prebivalci spremljali dol v Bavšico, ki se nam je zdela vedno bolj nedosegljiva. Kakor da smo jih čutili ob sebi!

Na pragu pred vstopom v to dolino smo bili spet priče umirajočim zidovom in lesenim križem – stopali smo skozi včerašnja gorsko vasico Logje. Po kamnitih stopnicah smo končno sestopili v Bavšico. Tisti trenutek smo bili srečni in ponosni. Na cesti so naši tovariši napravili veliko puščico iz peska. Vedeli smo, tukaj Viktorja čaka avto. In res, prijazna človeka, ki sta si tukaj zgradila leseno utico za dobre stare dni, sta nas že čakala. Prileten mož je naložil Viktorja z vso našo opremo v avtomobil in odpeljal proti domu pod gorami; mi pa smo odšli peš. Strašno dolgi so bili kilometri, čeprav po ravnini. Bilo jih je dvanajst.

Še dolgo potem nam je v srcih plamenel ogenj resničnega navdušenja, saj smo storili veliko dejanje. Hvaležno smo se ozirali na temne velikane ki so nas obogatili za veliko izkušnjo. V veličastnih kamnitih soleskah nam je Koritnica šumela skrivnostne in obenem zgovorne večerne melodije. Ob njih smo podoživeli gorsko naravo in naravo sploh.

Odložili smo nahrbtnike, čeznje smo položili vrv, ki nas je ta dan povezala v eno bitje in postala znamenje našega prijateljstva in naših velikih ciljev.

DIBONOVA V ŠPIKU POZIMI

VINEK BRATINA

Za zimsko alpinistiko so bile v začetku januarja 1976 razmere dokaj ugodne. Snega skoraj ni bilo, pa tudi temperatura je bila za ta čas relativno nizka. Seveda v dolini. Z Andrejem sva se že v četrtek v ljubljanskem »Riu« nekaj menila, a šele v petek sva se dogovorila, da pojdeva strašit duhove v Frdamane police.

Dobila sva se ob šestih zjutraj na avtobusni postaji. O nahrbtnikih ne bi govoril, saj vsi vemo, kaj in koliko se pozimi nosi v hribe. Svetiti se začne šele neke pred Jesenicami. Nič kaj židane volje izstopiva v Martuljku. Zunaj je sveže in popolnoma zabasano z oblaki. V samopostrežbi kupiva piré in dve žemlji. Ura je že osem. S težko slutnjo se ozirava v Frdamane police. Gledava, kje naj bi potekala smer Jesih-Potočnik, a čim bolj primerjava steno z opisom, bolj se nama zdi prehod v Kotel težak in nevaren zaradi razmer, saj je bilo snega v tem delu stene zaradi relativno manjše strmine mnogo več kot v vertikalnem Špiku. Misleč, da se bova višje odločila za pravo smer, kjer bova imela tudi stvari bolj pred očmi, sva rila Pod Srce. Gazila sva svežo gaz. Po krajšem počitku pod Zeleno glavo sva vstopila v strm žleb, ki te pripelje na Zeleno glavo. Že spodaj sva se navezala in nataknila dereze, saj je bil žleb popolnoma zaledenel. Prav v najbolj strmem delu žleba, ko sem imel vso težo na sprednjih dveh zobeh derez, so se mi dereze s pete snelo. Najprej ena, potem še druga. Snel sem jih in s cepinom sekal stope. Seveda me je Andrej zategadelj še bolj varoval in me sem in tja kar potegnil, da bi hitreje napredovala. Kljub temu je šlo zelo počasi. Potem je nadme priletel kamen, sprožila ga je vrv. Zadel me je v ramo. Hvala debeli nahrbtnikov! naramnici! Stala sva na vrhu žleba. Poskusil sem si popraviti dereze, vendar matice nisem mogel odviti. Tudi Andrej je brez uspeha poskušal. Ker naju je že lovila noč, sva hitela naprej. Sledilo je težavno, prsteno mesto, kakih 10 m zelo kočljivega plezanja v krušljivi skali, pokriti s pršičem. Za ta raztežaj bi Andreju lahko mirne duše čestital. Sedaj je prišel na vrsto ozek greben, ki veže Zeleno glavo s Špikovim masivom. Greben ne zasluži tega imena, saj je bil kot nož, poleg tega pa je imel še opast. Seveda sva ga morala nekako prejahati, opast je zdržala, midva pa sva prišla do zasluženega bivaka. Če še niste kuhali hrenovk v knorravki, poskusite!

Zbudila sva se ob šestih zjutraj. Vse zabasano. Misel na Frdamane police sva opustila. Sklenila sva, da bova skušala priti do Dibonove police, tu pa v Dibonovo ali v direktno. Sprva se raztežaji v lahkem svetu hitro vrste, toda čim se naklonina poveča, sva snela dereze. Koliko dragocenega časa so nama pobrale! Vidim, da bo brez njih bolje. Iskala sva najlažje prehode, da bi odkrila grede, ki imajo ime Dibonova polica po slavnem alpinistu Angelu Diboni. Ta je prvi premagal severno steno Špika pred kakimi 50 leti. Prehod pa je orientacijsko zelo težak.

Z Andrejem sva verjetno pod gredami zavila preveč desno in prišla v zelo težak svet. Andrej je poizkušal izsiliti prehod čez raz, ki se je končal s previsom. Ni in ni mogel najti poštenega oprimka. Z nogo je namreč stal na klinu. Čakam, varujem,

toda nič, vrv se ne premakne. Andrej je v lahkem svetu hiter, v kočljivem pa pleza z glavo, najprej z glavo, in se šele potem zažene. Toda tu ni imel prave sreče. Klin, na katerem je stal, se mu je izpulil, slišala se je le njegova »kletvica« – pismo mačku! – in že se je znašel pri meni. Kakih 8 do 10 m naju je prej ločilo. K sreči je padel v sneg in si ni ničesar naredil, toda njegova čelada je bila popolnoma uničena, udrt in razbita. To je pomenilo, da je med padcem z glavo udaril v skalo, vendar ni čutil v glavi nobene bolečine. Sreča v nesreči. S tem se je pa tudi za ta dan končalo, morala sva poskrbeti za bivač. Tu ni bilo nobenega prikladnega prostora, bila sva na zelo izpostavljenem, kratkem in strmim snežišču. Rešila naju je krajna poč. Skušala sva jo popraviti s snegom in zravnat nekaj sveta. Metala sva sneg in metala, a kot da ga bi metala v Martuljk. Andrej je končno odločil, da se spustiva v krajno poč. Razširil je zev in že sem ga spustil po vrvi. Kake 3 m niže je odkopal sneg in bilo je prostora za dva. Segrejeva se z juho in skušava zaspati. Bila je huda noč. Oba sva bila premočena, mraz naju je načenjal.

Ponedeljek. Zunaj nič kaj obetavno. Se bo vreme obrnilo? Danes morava priti iz stene. Odločiva se za Dibonovo smer, kajti za direktno imava premalo »kovačije«. Najprej zavijeva v levo in potem naravnost navzgor. Znašla sva se v skrajno težkem svetu. Da bi že vsaj našla prehod na te preklete gredel Stala sva na varovališču, toda Andrej je stal na eni nogi v zajedici, jaz pa sem se z eno nogo opiral na njegovo. V takem položaju sva imela bojni posvet. Prečiva v desno. Počasi, zelo počasi se pomika vrv skozi moje roke. Vedno bolj sva vesela, saj sva verjetno na pravi poti. Sledili so raztežaji v desno, na pravo pot sva prišla. Cepina nisi imel kam zasaditi. Gnil sneg je pokrival borne oprimke. Iz severnega dela stene sva prišla v njen zahodni del. Pregrešna misel, da bova še danes zunaj, naju je kmalu zapustila. Vedela sva, da naju čaka še ključni del smeri. Utaborila sva se pod ogromnim previsom. Lučke v Martuljku so se zopet prižgale. Vidiš vsako hišo, celo človeka, čuješ pse, ki lajajo; ti pa si tako neznan. Zebe me v noge. Veston je moker in težak. Treseva se, se pogovarjava. Spet bi bila rada v dolini. Andrej je prejšnjo noč sanjal, da se sprehaja po Ljubljani. Danes bi morala biti doma. Slabo. Jutri bo gorska reševalna Pod Srcem. Kaj moreval! Treseva se, zobje šklepetajo do jutra.

Danes je že torek. Adijo predavanja! Pod rdečim previsom preči Andrej v desno. Ker sem skrit za skalo, nič ne vidim, le čutim, da mora biti zelo težko, kajti vrv se komaj premika. Uro ali pa tudi dve sva rabila za to. Pozneje mi je povedal, da je šlo za las. Padec v taki prečnici pa pomeni skrajno resno stvar. Pod ključnim mestom v smeri začujeva glasove iz doline. GRS! Sprašujejo, če je vse v redu. Odtuliva jim, da ne rabiva pomoči. Črne pike izginejo, midva pa navzgor v navpičen kamin in žmulo, oboje navpično, zato kopno in sva kmalu čez. Po težkih raztežajih sva končno prišla v lažji svet. Po nekakšnih kaminih prilezeva na snežišče pod vrhom Špika. Po štirih temnih dneh v mračni severni steni sva padla soncu v objem. Zelo izčrpana prideva na vrh. Prava ekstaza veselja! Bilo je pol šestih popoldne. Sonce je zatnilo, mesec je priveslal na nebo in srebrno pobarval divjo pokrajino. Bilo je tako lepo, da bi tvegali še četrti bivač. Pa taka norca le nisva, zato sva jo ucvrla po najkrajši poti v Krnico.

Plezala Dibonovo smer v S steni Špika od 10. do 13. januarja 1976 Andrej Grasselli in Vinek Bratina, oba člana AO Ljubljana-matica. Po dosegljivih virih je bila to druga zimska ponovitev.

ČRTOMIR ŠINKOVEC V MOLKU PRAČUDES

V molku pračudes
večnost kleše spomenike,
kleše jih v kameniti sijaj,
v nežnost nedostopne planike,
v belih mēglic ples.

Najina božajoča vez
so drobne, tople besede;
v pesem zaplapolam:
to pajočo kri ti dam
za oči kot Soča sinje,
za zvezd srebrnih svetlinje,
ki so nad nama razpete.

Ves sem kot dete
s prošnjo: sredi tišine postoj,
da bodo vse zvezde preštete
in do dna posrkan opoj.

SPITSBERGI — TIŠINA VSEMIRJA

MIRAN OGRIN

Na teh severnih otokih še ni konec sveta, še diha življenje

Spitzbergi so zadnji krajček evropske celine — Carigrad je zadnji ščepec. Na špicberških otokih se naša gospa Evropa potopi v morje, kar na lepem izgine. Izginejo zadnji blažilni učinki Zalivskega toka. Še 1000 kilometrov višje, severneje, je že Severni tečaj. Na oni strani pola se že spuščate na jug, proti ameriški celini.

V teh kratkih obrisih smo za prvo skromno silo že predstavili otoke, ki jim pravijo Norvežani Svalbard. Meni je tisto nemško ime kar tuje, otoki so vendar norveški. Vendar pišejo tudi Američani kar Spitzbergen, zakaj bi zdaj uvajali nova imena.

To otoško skupino smo Slovenci odkrili razmeroma zgodaj — prej ko Himalajo, prej ko Čadsko jezero v Afriki, Korejo v Aziji. Pravzaprav smo odprli vrata sveta zelo pozno, šele po drugi svetovni vojni smo stopili v veliko areno.

Leta 1934 se je na ladji, ki vozi poleti na relaciji Bergen-Svalbard, pojavilo dvanajst Slovencev. In sicer dr. Ivan Knific (duhovnik), dr. Šerko — oče in sin, oba zdravnika — dr. Oskar Reya, starosta slovenskih meteorologov, dve Slovenki in menda še nekaj Slovencev. Cel ducat — prava odprava. Za tiste čase je bila to velika stvar.

Ko se je neki švedski profesor pred vojno odpravil v Afriko, so pisali o tem vsi švedski listi. Danes si lahko tak izlet v Afriko, na safari, privoščijo vsaka frklja. In švedski listi bodo pisali o švedski odpravi na črno celino le, če se bo kak član odprave izgubil. Samo to je še senzacija. Kako se je spremenil svet! In mi si še vedno domišljamo, da se mi sami ne spreminjamo, da smo trdni ko skala. Življenje teče hitreje, kot mislimo.

Profesor Knific je v tistih letih potoval z neko avstrijsko ladjo okrog Afrike! Prvi Slovenec, ki je obkrožil afriško celino. O tej vožnji je pisal v »Slovincu«, članki so izhajali v obliki podlistka, spodaj. To je bil menda prvi feljton, ki sem ga v tistih letih do konca prebral.

Afrika je bila zame in vse naše ljudi v tistih časih to, kar je zdaj za astronave — Luna. Popolnoma neznana dežela, največja skrivnost na svetu. Prve pojme o črni celini nam je posredoval film »Trader Horn« — pred leti so ga v novi izdelavi ponovno vrteli pri nas. Prvi pojmi so vedno tako čudni.

Tudi Šerko (starejši) je pisal o tej poti. Njegovi članki so bili prava senzacija. Če je šel kak slovenski profesor v Pariz, je bila seveda tudi senzacija — vsaj za tisti krog, ki se je po tedanjem običaju zbiral enkrat na teden v kaki gostilni.

Torej prihajam zelo pozno na svalbardske otoke — vendar še ne prepozno. Naj mi bo oproščeno — leto prej — 1974 — sem bil na Groenlandiji, vendar nisem prišel tako visoko. Otoki Svalbard so ob 78. vzporedniku. Takoj se moram popraviti: pred kakimi desetimi leti je bila ta skupina naših planincev — alpinistov.

Pravijo, da začenjajo nekateri moderni pisatelji roman kar s komentarjem. Tako je koncipiral nekatere svoje romane tudi veliki ameriško-ruski pisatelj Vladimir Nabokov. In v Hollywoodu predvajajo filme, ki se vrte od zadaj. Kako je to mogoče? Če nismo pri naših otokih koj na začetku omenili več podatkov, smo storili to namenoma. Nismo hoteli dolgočasiti bralcev z raznimi podatki.

Polarna svetloba

Tisti dan, ko se je naša srebrna ptica spustila na najsevernejših otokih Evrope, je bila temperatura okrog nič stopinj. Po koledarju smo bili v prvi polovici septembra. Kratko polarno poletje je bilo mimo, dan in noč sta bila že skoraj enaka. V južni Evropi je to idealen čas, na severu pa je že malo prepozno.

Naš boeing je štartal ob polnoči, ne vem, zakaj je ta ura najbolj primerna. Ali je takrat najbolj mirno v zraku? V Troemseju, na severu Norveške, je bilo kot zakleto. Dež je škropil po strehah, morje se je penilo. Norveški obalni pas je zajela močna depresija. Sredi dneva so vozili avtomobili z meglenkami. Ali bo letalo sploh letelo? Enkrat na teden gre, če bo zdaj kaj narobe, bom moral čakati kar sedem dni!

Start! Čez dobro uro se je pojavila v zraku polarna svetloba — aurora polaris. Rdeče-oranžna proga na nebu se je vlekla od severa na jug, na zahodni strani nebesnega svoda. Sto, dvesto kilometrov dolga črta svetlobnega pasu se je svetila v zraku, ko bi nam hotela požugati: Ne izzivajte! Tu sem jaz gospodar.

Domačini se za to prikazen še zmenili niso, kdo ve, kolikokrat so že leteli na sever. Mnogi so namakali svoje grlo s pivom. Za mene pa je bilo to izredno doživetje, saj na Groenlandiji leta 1974 nisem imel te sreče. Aurora polaris te prebudi iz sna,

zdaj sem res na severu, tako sem zapisal v svoj spomin. Polarni sij opazujejo tudi v bolj južnih širinah, baje celo na Danskem, vendar nima tega žara ne presune te. Doživeti jo moraš v zraku, deset kilometrov nad zemljo, nad ledenimi gorami. Evropa je že mrknila, v tem trenutku nočem niti slišati o njej, saj smo ji s takim veseljem obrnili hrbet.

Čez poldrugo uro se je letalo približalo letališču. Pristajalna steza je brez snega, okoli pa je nekaj centimetrov bele prhe. Pista je razsvetljena v obliki rdečega križa, lunina svetloba zaliva gore, morje pa je pusto in brez barve. Longyearbyen – tu smo! Ime našega naselja zveni tako angleško, komplicirano je. Pri najboljši volji ne vem, kaj pomeni.

Na letališču je polno ljudi – prihod letala je dogodek – happening! Enkrat na teden pride, komaj se spusti na tla, že se pripravlja za povratek. Tisoč ljudi na Svalbardih živi v popolni izolaciji. Tisoč ljudi, tisoč rudarjev. O, vsi pa ne rijejo noč in dan pod zemljo. Ni lahko in prijetno na otokih, kjer nič ne raste, nič ne zori, ni gostilne, o kakem hotelu pa sploh ne moremo govoriti. Kaj pa imajo potem? Sam led in sneg? O ne, padavine so kaj skromne, saj znašajo le šestino padavin, ki jih dobi naša Ljubljana. Torej približno 250 milimetrov na leto, vzhodna obala še manj. In čim bolj greste na vzhod, še manj je dežja in snega. Na vzhodu in malo bolj na jug je Novaja Zemlja – skupina dveh velikih otokov, nadaljevanje Urala, pogorja na meji med Evropo in Azijo.

Naši rudarji žive na Svalbardih leto, dve, nato se vrnejo domov. In že pride nova ekipa – rudarji! Tu ne vzdrži nihče dolgo, samo za drag denar so jih privabili sem. Domačini so mi povedali, da je na teh otokih okoli 3000 Rusov, tudi rudarjev, čeprav rude ni posebno veliko. Sovjetska zveza ima visokokvaliteten premog na jugu, v Donskem bazenu.

In ker smo malo prej omenili, kako malo je padavin naj povemo, da je meja večnega snega v višini 250 metrov nad morjem. V vzhodni polovici je v višini 100 metrov, prav na severu pa se spusti do same morske gladine. Vendar pa morje na vzhodu in severu nikoli ne zamrzne – skromna proga Zalivskega toka ogreje vodo. In kaj delajo »gospodje turisti«? Lazijo okoli, iščejo ostanke živali, ki jih je zadavila lakota, preklinjajo domačo upravo, ki še ni zgradila hotela. Na Groenlandiji je vse polno hotelov, tu nimajo niti pensiona. In vendar je prišlo lani na te otoke deset velikih turističnih skupin. Prenočili so kar na ladjah. Norvežani pa prenočujejo v šotorih, seveda samo poleti. To mora biti pa lep prizor – rdeči šotori, zadaj bele ledene gore, spodaj morje, zgoraj modro nebo. Seveda te, čeprav sije sonce vsah 24 ur, in sicer kar več mesecev, ponoči pošteno prezebe.

Se borovnic ni

Na Groenlandiji sem jedel borovnice, domačini so jih pridno nabirali. Kakšna poslastica! Na severu, tik pod mejo večnega ledu nabiraš borovnice!

Hotel sem že zapisati, da je na Svalbardih pusto ko na koncu sveta, pa sem se premislil. Gore štrle mrko v nebo in na nebu so zvezde tako čiste, kot bi jih gledal z vsemirske postaje. Zvezde se svetijo z neba, ti stopicaš ponoči po zmrazjeni zemlji. Kadar pogledam v gore, se počutim ko na Luni. Kadar obrnem oči proti morju, zagledam ledenike. Ledeniški jeziki drse v morje, po morju plavajo velikanski kosi ledu. Podoba smrti je tu, podoba ledene dobe – nič ne raste, nič ne brsti.

S tako ledeno goro na Severni tečaj. To bi bilo doživetje. Gotovo se taka ledena plošča ne bi potopila, stopila pa prav gotovo ne. Ameriška podmornica Nautilus je pred leti plula pod nosom Severnega tečaja, v nobeno goro ni zadela, čeprav je kar devet desetih ledenih gor pod morjem in moli le deseti del plošče iz morja. To je bil velik uspeh, ameriška podmornica se je spustila v globine morja v bližini Bostona, na dan je pogledala nekje na Norveškem.

Na Groenlandiji sem ležal na hrbtu, seveda sem nekaj položil na mah, na Svalbardih je zemlja vedno mrzla. So že imeli prav stari Vikingi, ko so dali velikemu otoku pred ameriško obalo tako lepo ime – Zelena dežela – Groenlandija! Zato so se na tem največjem otoku vse naše oble naselili Eskimi, ljudje mongolske rase. Na Svalbardih jih ni, tudi na Islandiji jih ni. V davnih, predzgodovinskih časih so prišli iz severnih širin Sibirije, prekoračili so Beringovo ožino, naselili so se na Aljaski, v severnih delih Kanade in na Groenlandiji. Kar pogledajmo, kje smo. Na zahodu je Groenlandija, na jugu Islandija, na vzhodu pa Zemlja Franca Jožefa. Tudi Rusi so še ohranili to ime. Naši sosedje so sami ledeni možje. Ko sem leta 1974 obiskal Islandijo, sem šepnil pri sebi: tu pa res ne bi rad živel. Upam, da me ni nihče slišal. Še sredi poletja so kurili sobe. Hvala bogu s toplo vodo – na Islandiji so gejzirji. Samo v bližini hiš, in to le na jugu, v dobro zaščitenih legah rastejo smreke. Zato pa imajo pametni domačini doma, po vrhovih tople grede. Tu raste solata, sploh zelenjava, kaj pa krompir? Toplo vodo imajo, ribe, polnočno sonce, visok standard!

Še enkrat bi rad povedal, kje smo. Takrat, ko sem govoril o Novi zemlji, sem pozabil zapisati, da je na vzhodu Zemlja Franca Jožefa. Da, v Sovjetski zvezi so še ohranili to ime. Tam mora biti šele pusto, ljudi ni, živali ni, led pokriva hrib in dol. Otoki so šest mesecev v letu v oklepu ledenikov. Na otokih kraljuje bela smrt, zemlja se nikoli ne ogreje do te stopnje, da bi se pošteno otajala, Američani pravijo temu fenomenu »permafrost«.

V Sibiriji, tudi na severu, se odtaja, vendar v tem delu sveta ni ledenikov! Zakaj? Ker je premalo padavin. Na Groenlandiji jih je veliko, zato pokriva ta otok sveta več ko dva kilometra debela plast ledu. Samo na Antarktiki je še več ledu. Najmanj pa ga je, seveda, v Avstraliji. V Afriki je nekaj zaplat na Kilimandžaru, pa na Luninih gorah (Montes Lunae), na meji Ugande in Konga.

Okrog Svalbardskih otokov se preganjajo valovi Severnega ledenega oceana. Sam na morju – tvoj glas je krič vpijočega v ledeni puščavi. Nihče te ne vidi, nihče te ne sliši. In vendar so drzni raziskovalci prodrli s sanmi prav na severno kapo sveta – Severni tečaj. Pa ne z evropske strani, s Svalbardov. Ne, z ameriške kopnine. To so bili junaki, to so bili veliki pionirji moderne znanosti.

Ameriški raziskovalec Robert E. Peary je stopil 6. aprila 1909 na kapo sveta. Startal je 1. marca in sicer z otoka Ellesmere Land. Na skrajnem severu naše oble je ostal 36 ur. V njegovi družbi so bili poleg Američana Bensona še štirje Eskimi. Na pse, ki so vlekli sani, pa bi skoraj pozabili. Peary je umrl leta 1920, Benson, ki smo ga pravkar omenili, je bil – črnek! Umrl je v starosti 88 let.

Pozneje – leta 1926 – sta ameriška raziskovalca Byrd in Bennett preletela Severni tečaj. Letalo »zamenja« eskimske sani! Samo tri dni pozneje – 12. maja 1926 – so Amundsen, Ellsworth in italijanski znanstvenik Umberto Nobile preleteli Severni tečaj, in sicer z zrakoplovom (»dirigible«) Norge.

Peary je potoval s sanmi! V tistih časih ni bilo ne letal, ne radijske zveze – sani so vlekli eskimski psi, zvesti služabniki takratnih polarnih ekspedicij. V polarnih krajih so se znašli samo tisti, ki so se znali prilagoditi arktičnim pogojem, tisti, ki so ljubili severno zimo.

Tak junak je bil tudi groenlandski možak Knud Rasmussen. Organiziral je kar pet velikih polarnih ekspedicij, vendar je svoje delo osredotočil predvsem na Groenlandijo in ameriški sever. Leta 1920 je ustanovil Thule, najsevernejše mesto na svetu. »Dajte mi zimo, dajte mi pse, drugo bo lahko.« Tako je zaklical, ko se je odpravljal na dolgo pot z Groenlandije prek Beringove ožine v severno Sibirijo. To je bila pot! Samo veliki idealisti so bili kos nalogi, ki jo je hotel rešiti Rasmussen, sin Groenlandije. In ker smo zdaj že skoraj obrnili hrbet Svalbardom, moramo hitro ameniti, da sta Byrd in pozneje Amundsen poletela čez Severni pol s Svalbardov.

Preje smo omenili, da je ameriška podmornica Nautilus plula pod ledeno kapo Severnega tečaja. Zdaj lahko dopolnimo tisto še z novimi momenti. Podmornici je poveljeval komodor William R. Anderson – to pa je bilo natanko 3. avgusta 1958. In samo slabo leto pozneje – marca 1959 – je ameriška nuklearna podmornica Skate prodrla prav do Severnega tečaja. Šele tretji poskus je uspel. In to je bila prva ladja, ki je prav na tečaju pogledala iz vode!

In zvezde sijajo

En teden na Svalbardih – kaj bom pa delal? To sem se najprej vprašal. Tudi, če bi zbolel, ne bi mogel prej nazaj. Kako bi me preklinjali! Tiste dni sem bil edini »turist«, drugi pa so prišli »uradno«. Kje boste pa spali, so me vprašali na letališču – kje? Vseeno so Norvežani rešili tudi to vprašanje. Poleti spijo bele človeške vrane kar v šotorih, zame so našli nekakšen hospic.

Naši otoki so še v stilu 19. stoletja. Razen letališča je res tako. Lani, četrtega septembra so v navzočnosti norveškega kralja odprli mednarodno linijo. Letalo pride enkrat na teden. Pozneje so si Sovjeti zagotovili letalsko zvezo enkrat na mesec. Norvežani so zgradili veliko, moderno halo, v kateri se lahko stisne vsaj deset helikopterjev.

Tisti dan je pristajalna steza obupno zijala v nebo – eno samo letalo! Zato pa sem zapisal, da je tu ko na Luni. Skromen dih Zalivskega toka seže do teh otokov, zato norveški rudarji še niso obupali. Zato žive tukaj tudi njihove familije. Zato morje ne zamrzne niti pozimi. To je pa res pravi fenomen. Saj zamrznejo jezera na ameriško-kanadski meji! Blejsko jezero zamrzne, Donava zamrzne.

Jesen se zmanjša sončni dan vsak dan za deset minut. Če je to res, se zmanjša v enem mesecu za 300 minut – pet ur! Kako hitro ugaša življenje na teh otokih! Gore štrle mrko v nebo, pozimi pa neba sploh ne vidijo. Meja med življenjem in smrtjo je v tistih dneh tako tenka, kot rezilo noža.

Še zdaj nismo povedali, odkod ime Svalbard? Tako se je imenoval norveški pomorščak, ki je leta 1194 odkril te krpe suhe zemlje. Pred osemsto leti, pomislite! Leta 1920, na pariški konferenci, so evropske države priznale norveško suverenost nad

otoki. Najvišji vrh – Newton – pa ni posebno visok, saj ima le 5633 čevljev, kar bi bilo okrog 1750 metrov. Če se vzpenja direktno z morske gladine, je kar nekaj. Vsi otoki skupaj merijo nekaj nad 60 000 kvadratnih kilometrov, trikrat več ko naša Slovenija! Turisti posebno cenijo izlet z ladjo v zaliv Magdalena. Ladja pride prav do jezika ledenika. Pogled vreden vsega denarja, ki ga zahteva tak izlet. To je najvišji trenutek, mnogi se spominjajo tistih čudovitih ledeniških oblik, barv in refleksov. Uživaš trenutke vseмирskе tišine. Od časa do časa se zvali v morje masa ledu. In takrat grmi in odmeva, kot bi prožili vse topove sveta. Takrat čutiš in veš, da si daleč od civilizacije. In vendar tudi v teh trenutkih nisi sam. Pogovarjaš se s seboj in z ljudmi na svetu.

HANZA

CIRIL PRACEK

Kdo le ga ne pozna, vsaj po imenu! Hanzova pot na Prisojnik je njegova umetnina. Po naključju je križala njegova pot moja.

»Poiskati ga bova morala, Ciril,« mi je rekel ing. Šegula, ko sva se pripeljala pred hotel Razor v Kranjsko goro. »In še ne poznam ga.«

»Glej, tamle sedi na stoinici,« sem mu ga predstavil od daleč. Iz pogovora sem zvedel, da bo dočakal letošnje leto trentarski lovec Ivan Vertelj-Hanza svojo sedemdesetletnico. To me je napotilo, da opišem en dan življenja s tem našim že legendarnim gorjancem. Ing. Šegula je namreč organiziral ogled plazovitega sveta na Vršču. Nanj je povabil Hanzo, Mraka in mene. S Hanzo in z Mrakom ni mogel bolje zadeti.

Hanza jih seveda ne kaže sedemdeset. Gladka koža na porjavlem obrazu pa žive oči, ki jim zlepa kaj ne uide, ga delajo čilega, trdnega.

Pa ne samo na zunaj!

Pavle se ni mogel načuditi, kako prožen je še, nikakršen starček, brez šale, pravi mladenič po duhu in telesu. O telesni sposobnosti nam največ pove dejstvo, da je prišel lani v enem dnevu od Aljaževega doma v Vratih na vrh Triglava in nazaj. To še za mladega niso ravno matje solze.

Pri Tičarjevem domu smo se odločili, da gremo do Poštarske koče in od tam do Lovske. Pri Lovski koči sta Hanza in Mrak pokazala smer vsakega plaz izpod Mojstrovke, izpod Glave nad Šitom in izpod Jerebičja. Hanza pravi, da je pravo ime za Robičje – Jerebičje. Možno je da se je Jerebičje sčasoma posušilo v Robičje. Povedal je tudi, da se Geman v resnici imenuje Gumno, s poudarkom na o (Gumnò). Pokazal nama je tudi, kje se je svetilo nekdanje jezerce na Vršču: natančno na najvišji točki sedla na sredi (sedanje) ceste. Stara cesta se je jezeru umikala vzhodno; še vedno se razloči ta cesta in kaméni nasip ob njej.

Na Vršču hodim vsako zimo že nad 35 let, zato plazove v okolici Vrščia dobro poznam. Reči moram, da sta Hanza in Pavle vedela za vsak plaz v okolici.

Pri Erjavčevi koči je Hanza pripovedoval, kako je bilo s tistim plazom, ki je pokopal 200 ruskih ujetnikov. Zapadlo je v kratkem času veliko snega. Ujetniki so imeli barake pod Erjavčevo kočo in sicer na ravnici, ki leži med Erjavčevo kočo in Solno glavo, to je južno od Erjavčeve koče. Iz teh barak so nagnali ujetnike na cesto zapadno od Erjavčeve koče. Tam naj bi odkidali sneg in tu jih je zasul plaz. Podrl je tudi njihove barake, živ je ostal samo pek. Bil je na delu pri peči, plaz je ni podrl. Hanza nasploh ve za veliko grobov okoli Erjavčeve koče.

Spotoma je vedel povedati tudi mikavne lovske zgodbe. Neki lovski čuvaj je na Mavrincu zasačil divjega lovca in mu velel, naj se mu pokori. Ta pa mu je z roko pokazal v grmovje. Tam so tičali trije mrki možje s prstom na petelinu. Razorožili so čuvaja in ga obesili za pete nad mravljišče. Mož je rjul na pomoč in pastir, ki je pasel nedaleč vstran, je šel in ga rešil. Čez pol leta je isti lovec naznanil tega pastirja, da je pasel na državni zemlji. »In nikoli nisem mogel izvleči iz tega pastirja,« je dejal Hanza, »naj mi pove, kako je bilo tisto z lovcem in mravljiščem. Vse drugo je rad govoril, ko sva pa prišla do mravelj, je utihnil in konec. Pa rad bi bil izvedel iz prve roke, kako je bilo.«

Nekoč sta dva trentarska divja lovca prišla čez nekdanjo avstrijsko-italijansko mejo. Pokanje je spravilo na noge žandarmerijo in lovce v Kranjski gori. Naredili so zasedo in ustavili fanta. Oče je previdno zaostajal in se potuhnil v grmovje, ko je videl, da so mu sina prijeli. Ta pa ni bil mevža in je pobegnil proti meji. Oče je počakal na

temo in se vrnil v Trento po isti poti, po kateri je prišel na borovško stran. Sin je na begu zavil v Prisojnik, visoko na neki polici po trentarsko – pozdravil osuple žandarje in smuknil skozi Prisojnikovo okno v Trento. Oče in sin sta skupaj prišla domov. »Živel sem v Trenti,« je dejal Hanza. »Ko so prišli Italijani, sem odšel v Kranjsko goro. Nisem maral biti pri Italijanih.« V Kranjski gori je delal pri bogatem trgovcu za hrano in za kilogram krumpirja na dan. S težavo se je prebijal. Trentarji so v stari Avstriji kupovali svoje potrebščine v Kranjski gori in jih tvorili na plečih čez Vršič. Po 50 kg so nosili na hrbtih, pot jim je vzela ves dan. Počivali so med potjo navadno samo dvakrat. Prva »počivala« nam je Hanza pokazal pod Erjavčovo kačo. Hanzov oče je bil korenjak in pol. Trgovec v Kranjski gori mu je ponudil 100 kg koruze zastonj, če jo v eni sapi – z dvema počitkoma – prinese v Trento. Hanzov oče je stavo dobil.

Ogledovali smo Glavo nad šitom. V njej poteka značilna vzhodna grapa, po kateri zgrme najmočnejši plazovi. In se je oglasil France Mrak, reševalec in alpinist, in rekel: »Vidiš, to grapo smo plezali v februarju tisto leto, preden sem šel služiti vojsko, z menoj sta bila še Arih in Knap. Pod vrhom smo plezali kar v nogavicah, stena je bila poledenela in suhega snega je bilo do kolen. Na vrhu nas je skrbelo, kako bomo opravili z Italijani, ker smo sestopali po italijanski strani. Strah je bil odveč, bili so prijazni, še postregli so nas. Teže je bilo z našimi graničarji. Gnali so nas v dolino, na komandi sem k sreči poznal oficirja in stvar se je končala v redu.« Izračunal sem Mrakova leta in odšel 19 let (preden je šel v vojsko). Plezali so torej zimski vzpon po vzhodni grapi okoli leta 1932.

Rekel sem mu: »Ampak, zakaj potem tega ne poveš na pravem mestu! Poglej, to se sedaj imenuje Uroševa grapa, plezal jo je 15. III. 1936, vi ste jo pa plezali štiri leta popreje. Uroš je tako poznan alpinist, da ne bi dal grapi svojega imena, če bi bil vedel, da je že preplezana. Take stvari je treba – resnici na ljubo – urediti.« »Ni mi do te slave, vseeno mi je, po kom se imenuje,« je odgovoril Mrak. Nisem mu mogel dopovedati, da nima prav. Preveč je skromen. Razumel sem Hanzo, zakaj je to grapo vedno imenoval le vzhodna grapa. Hanza mi je tedaj pokazal vrh med Hudičevim stebrom in Veliko Goličico: »Vidiš, ta vrh imenujemo Brezimeni vrh, prvi sem ga plezal jaz.«

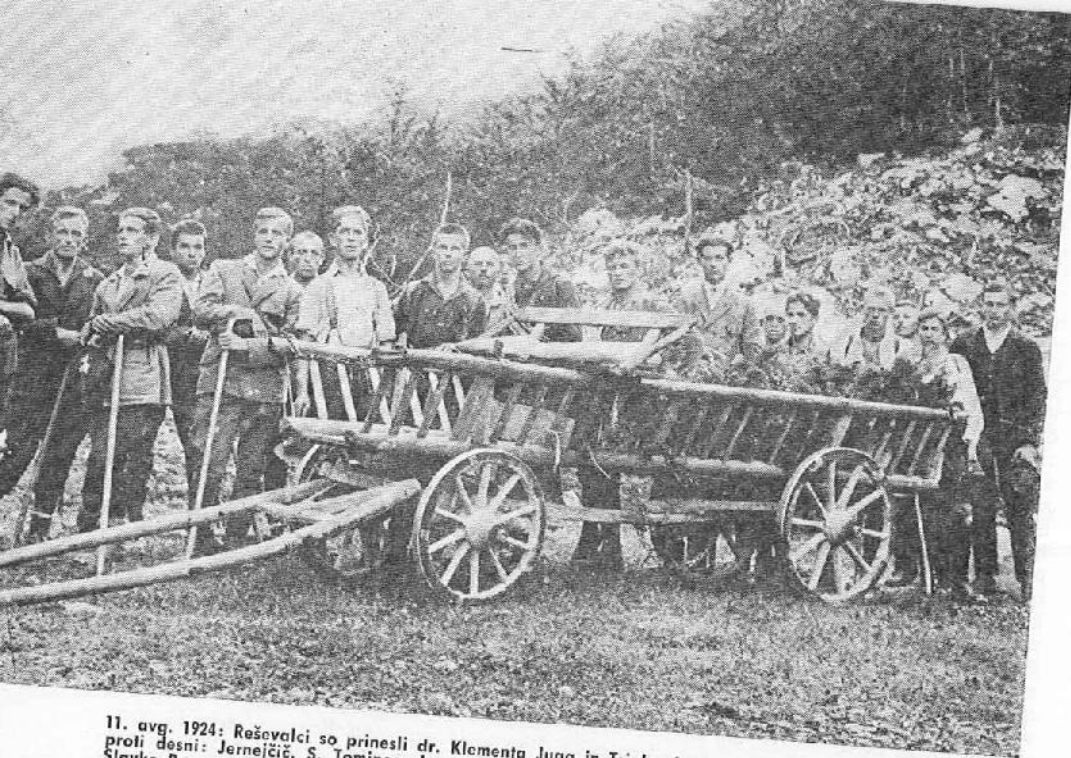
Kdo ve, koliko so še preplezali ti žilavi domačini, Hanza, Mrak, Knap in Arih, pa v svoji skromnosti niso objavili! Dan, ko smo lazili po Vršiču, je bil v družbi Segule, Hanze in Mraka zame nepopisno zanimiv. Pred menoj so vstali in oživel stari časi. Te vrstice posvočam osemdesetletnici Borovca in Trentarja, lovca, gorskega vodnika, alpinista in reševalca Hanze – Ivana Vertlja. Naj uživa še mnoge cvetoče pomladi svoje čudovite alpske okolice!

NEKAJ SPOMINOV

STANE HUDNIK

Novo leto na Kredarici

Ko smo leta 1925 konec decembra smučali v Planici sva s Slavcem Prevcom dva dni pred novim letom stavila s smučarko Divo Medico (sedaj prof. vp.) za eno celo čokolado, da bova silvestrovala na Kredarici. Ko sva prišla v Mojstrano v hotel Triglav, sva v gostinski sobi pri Rabiču zagledala starejšo gospo. Pisala je novoletna voščila, po licu so ji drsele solze. Zasmilila se nama je in prisedla sva jo, naj se nama je za Miss Copeland. Bila je planinsko oblečena in povabila sva jo, naj gre z nama. Nad vabilom je bila navdušena. To je bilo 30. 12. 1925. Prespali smo v dvorarski bajti v Kotu in 31. 12. proti večeru v lepem vremenu po visokem pršiču prispeli na Kredarico. Zvečer smo si napravili ležišče v Aljaževem kotu. Ponoči naju je zbudilo nekakšno petje. Pogledava proti vhodnim vratom, bila so na stečaj odprta. Pred vrati je stala v mesečini Miss Copeland in prepevala stare keltske pesmi. Vrata je odprla na stečaj zato, da je po starem škotskem običaju spustila v hišo novo leto. Za naju – zaspana Kranjca – pa je bilo bolj važno spanje po naporni celodnevni hoji. Vzpon je Miss C. opisala pod naslovom For a Stick of Chocolate najprej v reviji »Time and Tide« in nato v knjigi »Beautiful Mountains«. Od tedaj sva jo s Prevcom stalno vodila po naših planinah. Vse vzpone je opisala angleških revijah, nama, revnima študentoma, pa odstopala del honorarja.

11. avg. 1924: Reševalci so prinesli dr. Klementa Juga iz Triglavske stene in ga položili na voz. Od leve proti desni: Jernejčič, S. Tominec, Janez Kvader, Vl. Kajželj, S. Hudnik, Bine Torelli, zadaj B. Umnik, Slavko Prevec, Kobilica, Joža Čop, Trnkoczy, Zane Košca, Stane Skok in domačini Foto Bine Umnik

Iz gorske reševalne službe

Ob nesreči Anteja Lenarčiča leta 1924 pod Vrbanovo Špico je bilo najhitrejšje prevozno sredstvo iz Kota v Mojstrano Preckinov lojtrski voz. Iz Mojstrane naprej na Jesenice je prevzel prevoz »platonar«. Do bolnišnice na Jesenicah je to trajalo 10 ur. Vmes je v hotelu »Triglav« Jakob Aljaž obvezno moral prevideti ponesrečenca, ker drugače voznika nista hotela peljati. Tako počasen prevoz je seveda lahko prikladal smrt, v primeru, da je bil ponesrečenec samo poškodovan. Po 50 letih smo napredovali do helikopterja, kar je vsekakor sijajna pridobitev.

Ko smo prinesli dr. Klementa Juga na pokopališče na Dovjem, smo se oglasili pri Aljažu. Vprašal je, kdo bo plačal pokop. Ker ni bilo nobenega svojca (brat iz Solkana zaradi pojnega lista ni mogel takoj priti), smo sami izkopali grob in ga tudi zagrebli. Pri Aljažu smo za to dobili vsak po en malinovec, nato pa odšli spat v Mojstrano. Zapiske dr. Juga, ki sem jih našel v njegovem jopiču, sem kasneje izročil dr. Vl. Bartolu.

Ponesrečenec smo nosili ali vleкли na ruševju, zavite v žakljevano. Vrv, s katero smo jih spuščali čez skale, je spremljal navezan reševalec in vlekel ponesrečenca za seboj. Zelo preprosto a nerodno, šlo pa je. Posebno mi je ostal v spominu Janez Hlebanja-Luksov iz Mojstrane, ki si je mrtvega Herberta Brandta naložil na rame in ga nesel iz nemške smeri. Janez je bil pravi Krpan. Pokončal ga je Hitlerjev Mauthausen.

Sandija Wissiaka smo našli v velikanskem plazju pod Planjavo v Sukalniku kot iglo v seno. Po dolgotrajnem iskanju in sondiranju sem z lesenim drogom, ki je spadal k nosilom, vrh plazju »žoknil« v sneg in zadel na mehek predmet. Bil je Sandi. Pred 40 leti je prišla prav lesena »sonda«, danes iščejo lavinski psi in elektronika.

Iz zimske alpinistike

V »naših« letih pozimi nismo mogli pri SPD dobiti ključe planinskih postojank. Samo odborniki so jih lahko dobili. Miselnost tedanjega SPD je bila, naj pozimi ljudje ne lazijo v gore. Tada bili smo neugnani. Za vsako planinsko kočjo smo našli skriven vhod, pa če je bila še tako trdno zaprta. Tako smo v kočjo pri Sedmerih triglavskih jezerih prišli skozi strop kozjega hleva. Gospodar kočje je bil znani markacist Knafelj. Ko je videl, da so bili pozimi ljudje v kočji, se je ujezil in napisal v vpisno knjigo: »Veter okrog kočje brije, pa t'huđič skoz rajfenk v bajto rije.«

DRUŠTVENE NOVICE

OB SEDEMESETELTNICI STANETA HUDNIKA

Po navadi pravimo ob taki obletnici, da slavljenec let ne kaže, čeprav rojstna knjiga ne laže. Za Staneta Hudnika pa vemo, da ga leta res niso upognila. Ostal je, bi rekli po župančiču, »pokoncu mož«, svež in veder, ohranjen z vsemi tistimi osebnimi značilnostmi in sposobnostmi, s katerimi je vtisnil svojo sled pri strokovnem in javnem delu, ki se mu je posvečal blizu pol stoletja.

Rodil se je 2. julija 1906 v železničarski družini v Ljubljani. Komaj 13 letnega je prvič na Triglav vodil brat Drago, pridružil se jima je profesor Wester, zvesti planinski kronist in pisatelj. Pri petnajstih letih je bil že sprejet v TK Skalo (12. maja 1921), v plezalsko družino, ki je v dveh desetletjih obrnila mnogo strani v zgodovini slovenskega planinstva. Leta 1924 je v navezi z Vladimirjem Topolovcem, Slavkom Prevcom in Stankom Skokom sodeloval v prvenstveni turi v severni steni Planjave, z varianto naravnost na vrh. V tistih letih je v isti družbi preplezal v Grintovcih še severno steno Skute, Turske gore, Rinke in greben Rinke-Skuta. 24. in 25. sept. 1926 je v navezi z Edom Deržajem prvi ponovil smer Debelak-Tominšek v severni steni Špika, v družbi Slavka Prevca pa splezal prvenstveno v vzhodnem delu severne stene Travnika, prvenstven je bil v navezi s Stanetom Predaličem in Danetom Kuraltom tudi vzpon čez severno steno Draškega vrha leta 1930. Ima tudi več lepih ponovitev: v navezi s Slavkom Prevcom in Nevino Rebek-Prevec severno steno

Škrlatice (Kugyjevo), greben Dovški križ-Škrlatica, severno steno Razorja in Prisojnika, Hornovo smer v Jalovcu, slovensko in nemško smer v Triglavu, da naštem samo vidnejša pota in puščam ob strani vsa druga, ki so stkala Hudnikovo pestro planinsko življenje.

V družbi z dr. Bogdanom Brecljem in dr. Slavkom Prevcom je utiral tudi prve gazi zimske alpinistike 2. februarja 1934 sta prišla z dr. Bogdanom Brecljem v zgornjo tretjino slovenske smeri v severni steni Triglava pa sta morala obrniti, kajti bivakirati takrat ni kazalo. Z dr. Slavkom Prevcom sta bila na Triglavu decembra in januarja štirikrat, stala pa sta tudi na vrhu Jalovca, Škrlatice in Mišelj vrha. Hudnik spada tudi med naše prve turne smučarje. V družbi Janeza Kvedra, Slavka Prevca in drugih je bil s smučmi na vrhovih od Črne prsti do Krna, od Kanjavca do Draških vrhov in Debele peči. S smučmi je z Zelenice prišel tudi na vrh Stola. Pogledal je tudi čez mejo: leta 1930 je bil z Janezom Kvedrom in Anko Tumovo na Breithornu (s smučmi), leta 1934 pa v družbi dr. Stanka Prevca, Nevine Rebek-Prevec, dr. Bogdana Breclja in dr. Aleša Stanovnika na Grossglocknerju, Sonnblicku, Ankoglu in Wiesbachhornu.

Sodeloval je pri tečajih za gorske vodnike leta 1933-1935 kot predavatelj in član izpitne komisije. Kot vodnik je vodil po Julijskih Alpah angleške skupine, leta 1929 Amerikanca Richarda Cooka po slovenski smeri, ki ga je k nam napotila F. S. Copelandova, leta 1925 je pozimi za Novo leto v družbi Slavka Prevca vodil na Triglav skozi Kot miss Copelandova. Ze leta 1924 je s Slavkom Prevcom vodil čez triglavsko steno prvo plezalko - Nevino Rebek.

Leta 1932 je kot član osrednjega odbora SPD prevzel funkcijo načelnika GRS in je opravljal do leta 1934, ko je to dolžnost prevzel dr. Bogdan Breclj. V letih 1932-1934 so se ustanovile reševalne postaje na Jesenicah, v Mojstrani in v Stahovici, nabavili so najnujnejšo opremo, med drugim že tudi lavinske sonde in uvedli stalno telefonsko številko za alarm. Uveden je bil »reševalni dinar« v vseh planinskih kočah. Hudnik je sodeloval pri reševanju Anteja Lenarčiča aprila 1924, dr. Klementa Juga avgusta 1924, Vladimirja Topolovca avgusta 1924, Herberta Brandta in Ernesta Bračiča septembra 1924, Vinka Habeta in Stanka Vrežeta julija 1929, Sandija Wissiaka maja 1933 in v veliki nesreči v plazu pod Storžičem marca 1937. Stane Hudnik je bil član

GRS od leta 1924 do leta 1954, celih 30 let.

Pomembno je tudi njegovo delo v planinski organizaciji. Bil je odbornik osrednjega SPD od leta 1928 do leta 1943, ko ga je nemški okupator zaradi ilegalnega dela odgnal v Dachau. Osem let je bil gospodar Vodnikove koč, tri leta gospodar Triglavskega doma na Kredarici. S temi izkušnjami smo ga po osvoboditvi pridobili za delo pri PD Celje ki je prevzelo dediščino nekdanje Savinjske podružnice SPD z vsemi obnovitvenimi in gradbenimi nalogami v Logarski dolini,

na Korošici, Okrešlju, na Raduhi, na Golteh in na Celjski koči. Razmere so terjale od društva, da je že zaradi Logarske in vse Gornje Savinjske doline prvih deset let intenzivno posegalo tudi v obnovo savinjskega turizma. Pri tem nam je bil Stane Hudnik s svojim gospodarskim razgledom in strokovnim sodelovanjem vselej na razpolago. Zvrstile so se gradnje novih, večjih postojank, prstovoljne akcije, mnogo dela, skrbi in naporov, a tudi veselja, zadovoljstva in zadoščenja, kajti to so bile postojanke, ki nikoli niso delale z izgubo. Zrasle so večji del iz lokalnih

Mozaik s XXIV. zbora ptt planincev Jugoslavije

1. Zbora na Rudnem polju se je udeležilo prek 500 članov planinskih društev PTT in gostov
2. Pisatelj Tone Svetina je ob tabornem ognju pripovedoval o NOB v Sloveniji in o planinstvu
3. Na zaključni slovesnosti sta poleg drugih gostov bila predsednik PZJ tovariš Božo Škerl in njegova družica Nada
4. Planinstvo ima trdne korenine. Dekletke iz Makedonije je samo eden izmed desetstičev najmlajših članov planinske organizacije

11. avg. 1924 v Mojstrani na brvi čez Savo od leve proti desni: Stane Skok, Stanko Hudnik, Lado Kajzelj, Slavko Prevec
Foto Bine Umnik

finančnih virov in prispevale so k razvoju svojega območja in k napredku slovenskega planinstva, v neki meri pa tudi turizma.

Stane Hudnik je bil »povsod zraven«. Ne bi bilo prav, če ne bi zapisali: Hvala leži smo mu za vse, predvsem za njegov optimizem, dobrodušnost in prijateljsko sproščenost. Z vsem tem je znal preganjati oblake skrbi in nejevolje, kadar je bilo treba rešiti na videz nepremagljivo zagato. Vezalo nas je prijateljstvo in isto nagnjenje – vse za planinstvo. Katera je bila trdnejša vez, ni važno, a vsekakor je prijateljsko sodelovanje za isto stvar največja sreča, ki človeka v življenju lahko doleti. V tem znamenju želimo Stanetu Hudniku še mnogo zdravih, srečnih let!

Tine Orel

PRAZNIK PLANINCEV PTT JUGOSLAVIJE NA POKLJUKI

Od 3. do 6. julija so imeli planinci PTT Jugoslavije na Rudnem polju na Pokljuki svoj XXIV. zbor. Tri dni je vojašnica okrog 550 delegatov štirinajstih PD PTT iz vse Jugoslavije dala na razpolago prijeten dom.

Sobota 3. 7. 1976

Že v soboto opoldan je bila Pokljuka pripravljena na sprejem delegatov in gostov. Bil je prijeten sončen dan, ozračje sveže sredi zelenega gozda.

Zvečer nam je na zbornem mestu kranjski turistični delavec in svetovni popotnik Stane Tavčar posredoval svoje barvne diapozitive v predavanju »Gorenjska v sliki in melodiji«.

Nedelja 4. 7. 1976

Vreme je bilo organizatorju naklonjeno.

Ob napovedani uri je prikorakala na ploščad pred vojašnico gorjanska godba na pihala pod vodstvom kapelnika Janeza Varla. Vsi v gorenjski

RAZMISLJANJA OB XXIV. ZBORU PTT PLANINCEV JUGOSLAVIJE

Ko danes, nekaj dni po slavesu od Poljuke, razmišljam o štirindvajsetem zboru ptt planincev Jugoslavije, se dobro zavedam, da vsaka stvar potrebuje svoj čas. Morda bi kazalo še kak dan počakati z naševanjem vtičnikov in doživetij. Hkrati pa me vodi prepričanje, da bom lahko objektivni, saj se je akcija začela pravzaprav že konec preteklega leta. Prav dejstvo, da delo poznam, pa ga sam nisem opravil toliko, da bi zaslužil kakršnokoli zahvala ali pohvala, mi torej dovoljuje, da zapišem nekaj besed o naši letošnji zgledni prireditvi.

Predsednik PD PTT Ljubljana, Jože Dobnik je v svojih spremnih, pozdravnih besedah povedal med drugim tudi tole:

»Želim, da bi bil tudi XXIV. zbor velik in lep praznik vseh planincev PTT Jugoslavije, da bi bil potrditev našega koristnega dela in pravilno začrtane poti v prihodnja obdobja, pa tudi vaš kratki počitek in sprostitve od napornega dela. Želim, da bi si nabrali veliko lepih doživetij in da bi po vrnitvi na vaše domove vaši spomini večkrat poromali na zeleno jaso sredi poključskih gazdov, kjer smo na XXIV. zboru utrjevali prijateljstva ali pa sklenili nova poznanstva...«

Mislim, da Jožetu in vsem njegovim zvestim sodelavcem pritiča pohvala v presežku, zboru so posvetili ogromno prostega časa in se odpovedali osebnim užitek tudi med zborom, ko se je prav po njihovi zaslugi v gorski naravi ob akusno in učinkovito izbranem programu vsestransko odpočilo več sto planincev iz vse Jugoslavije.

V organizacijskem smislu je najznačilnejše zasedanje delegatov planinskih društev ptt delavcev Jugo-

narodni noši so s promenadnim koncertom ustvarili pravo praznično razpoloženje. Do pričetka zborovanja se je zbralo na priredilnem prostoru nad 1000 planincev in gostov. Program slavnostnega dela XXIV. zbora planincev PTT Jugoslavije je imel 22 točk. Na tem mestu ne morem vseh naštetih, povem naj le, da so v programu sodelovali:

Gorjanska godba na pihala, Briški oktet, Marjan Kralj, harmonikarja Franci in Sandi Bricelj, člana mlad. ods. PD PTT, harmonikar – vojak Milan Perič, član PD PTT Ljubljana, pevki Alenka in Maja Osterman ob spremljavi harmonikarjev Francija in Sandija Bricelja, folklorna skupina DPD Svoboda iz Primskovega pri Kranju pod vodstvom Judite Cipe s spletom delovnih plesov, delegacija mladinskega oddelka PD PTT Ljubljana, ki je prinesla pozdravni zboru s Triglavu, delegacija PD PTT Jugoslavije, ki je odnesla in položila venec ob spomeniku padlim borcem NOB na Gorelji, govorniki: predsednik PD PTT Ljubljana tov. Jože Dobnik, podpredsednik SO Radovljica tov. Janez Cerkovnik, glavni direktor Združenih organizacij PTT SRS tov. Slavko Jakofčič, tajnik PZS tov. Janez Kmet.

Vse sodelujoče je na izredno prijeten in temperamenten način povezoval in najavljal Marjan Kralj iz Ljubljane.

Zbora so se udeležili številni povabljeni gostje, med njimi tudi Janez Cerkovnik, podpredsednik SOB Radovljica, Jule Vabič, sekretar SOB Radovljica, Janez Kmet, tajnik PZS, Silvo Turk, podpolkovnik, zastopnik armade, Slavko Jakofčič, glavni direktor združenih PTT org. SRS, Egon Conradi, namestnik gl. dir. združenih PTT org. SRS, Dane Dovjak, dir. Podjetja za PTT promet Ljubljana, ing. Marko Tavčelj, namestnik dir. PTT podjetja Kranj.

Zaradi otvoritve Jugoslovanske planinske transverzale na Triglavu, pa na tem delu zbora nista sodelovala predsednik PZJ tov. Božo Škerl in predsednik PZS tov. dr. Miha Potočnik.

Slavnostni govornik, predsednik PD PTT Ljubljana, tov. Jože Dobnik je toplo pozdravil vse planince in goste, ki so se zbrali na XXIV. zboru planincev PTT Jugoslavije: »Planinci,« je dejal med drugim, »praznujemo letos že štiriindvajseti lep praznik pa tudi dan Borca, ki letos sovpada s 35-letnico vstaje naših narodov. Povedal je, da se planinstvo širi, da mu

je nove boljše pogoje za razvoj dala naša samoupravna družba, ki ji je bil temelj postavljen z zmago v narodnoosvobodilnem boju. Pokljuka je bila prizorišče številnih borb, Pokljuka je dala zatočišče številnim borcem partizanom. Ni naključje, da si planinci za naše zборе izbiramo take kraje, kjer obujamo spomine na tiste težke čase in kjer kujemo načrte za naše delo. Vsako leto imajo PD v Sloveniji in Hrvaški svoje republiške zборе, medsebojna srečanja. PD posvečajo veliko dela vzgoji planincev, prirejajo tečaje za varstvo narave, za orientacijo, za prvo pomoč, šolo za mlade planince in planinske vodnike. Obširno je delo na področju propagande, obširne pa so tudi bodoče naloge, vendar ne bo zaprek, da bi jih ne izvršili, če bo v vrstah PD sloga, bratstvo in enotnost in zato z zaupanjem gledamo v bodočnost.

V imenu SOB Radovljica in vseh družbenopolitičnih organizacij je čestital za XXIV. zbor planincev PTT Jugoslavije podpredsednik SOB Radovljica tov. Janez Cerkovnik. Glavni direktor tov. Slavko Jakofčič je v imenu Združenih PTT organizacij SR čestital planincem k uspehom, ki so najbolj vidni pri krepitvi bratstva in enotnosti narodov Jugoslavije.

Zbor je v imenu PZS pozdravil v odsotnosti predsednika PZS dr. Mihe Potočnika, tajnik PZS Janez Kmet.

Na kraju tega slavnostnega dela so zbor pozdravili še predstavniki bratskih PD iz vse Jugoslavije in izročili predsedniku PD PTT Ljubljana spominska darila in pozdrave svojih kolektivov.

Po zborovanju je gorjanska godba na pihala nadaljevala s promenadnim koncertom, po kosilu pa so bila na vrsti tekmovanja v orientaciji in streljanju z zračno

slavije. Sodelovala so vsa društva razen Niša, navzočih pa je bilo tudi več gostov, predstavnikov planinske organizacije iz Slovenije, in tudi vodilnih delavcev iz uprave slovenskih ptt krogov. Osrednja tema razprave je bila analiza ankete o stanju v planinskih društvi ptt delavcev širom po Jugoslaviji. Anketu je izvedel organizator, ki je podatke tudi zbral in uredil v pregledni obliki, tako da so postali pravcati priročnik za slehernega, ki ima opravka s to problematiko.

Iz podatkov sprevidimo, da ta hip deluje v Jugoslaviji vsega 14 društev ptt s 6039 člani, od tega je 1176 mladincev, 547 pa pionirjev.

Planinska društva ptt delavcev se ne otepajo nalog, kot so vzdrževanje planinskih poti. Skupno jih vzdržujejo kar 499 km, s čimer prepričljivo kažejo, da so zelo tvoren dejavnik v široki srenji planincev Jugoslavije nasploh. Skrbijo pa tudi za domove, v njihovi lasti in oskrbi je ta hip 8 domov, od teh dva v Sloveniji, 3 v Bosni, 2 v Srbiji, 1 pa v Makedoniji.

Posebnost planinskih ptt društev so planinske skupine, ki še posebej odsevajo značaj planinske ptt organizacije kot organizacije delovnih kolektivov, ki se zadnja leta počasi uveljavljajo tudi v drugih dejavnostih, pri železnici in v proizvodnji, pa tudi v državni upravi. Verjetno je prav podoba stanja v planinski ptt organizaciji najboljši dokaz in spodbuda za ustanavljanje novih organizacij po tem principu, saj je očitno, da so veliko bolj živahne, delavne in dinamične kot klasična društva po krajevni opredelitvi.

Dejavnost ptt društev se lopo kaže v številu izletov, ki jih društva več ali manj vso sezono organizirajo. V preteklem letu je bilo takih izletov kar 409, udeležilo se jih je 10 026 planincev.

Posebnost v planinskem ptt izletništvu je financiranje, ki je kaj različno. Delovne organizacije pa nekod precej prispevajo h kritju stroškov, večinoma pa je pomoč skrita oziroma zajeta v dotaciji,

puško, krajši izleti na Goreljek in planino Uskovnico, nekaj pa jih je odšlo že naprej na pot proti Triglavu. Vabil pa jih je tov. Silvo Novak iz Kranja. Ta dan je bila tudi meddruštvena seja, kjer so bili sprejeti naslednji sklepi:

1. Organizator Partizanskega marša za leto 1976 je PD PTT Ljubljana.

2. Organizator 25. jubilejnega Zbora PD PTT je »Poštar« Tuzla.

3. Ustanovi se koordinacijski odbor PD PTT Jugoslavije, prvo sejo vseh predstavnikov PD PTT skliče PD PTT Beograd.

4. Iz sredstev za organizacijo zbora se izloči in nakaže odboru za postavitev spomenika zaslužnemu alpinistu in prijatelju, pokojnemu Jožu Copu 2000 din.

Zvečer nam je ob tabornem ognju pisatelj in kipar Tone Svetina pripovedoval o borbah na Pokljuki, o planinstvu in alpinizmu. Tako se nam je končal ta »uradni« prvi dan zbora. Naj omenim, da se je ta večer ob povratku s Triglava, kjer se je udeležil otvoritve jugoslovanske planinske transverzale, oglasil pri nas dr. Miha Potočnik in ostal z nami na krajšem razgovoru.

Ponedeljek, 5. 7. 1976

Že ob prvem svitu je Dominik Koci s svojimi vodiči popeljal na pot proti Triglavu skupino 125 planincev. Žal sta jim pomanjkanje časa in opoldanska nevihta preprečila, da bi dosegli svoj cilj.

Druga, še večja skupina 300 izletnikov se je zbrala za izlet na Lipanco in Debelo peč. Planino Lipanca smo hitro dosegli, žal pa koča PD Bled ni bila oskrbovana. Kakih 150 planincev je nadaljevalo pot na Debelo peč. Prvi so imeli čudovit razgled, toda kmalu so se od Triglava sem začeli kopičiti oblaki, kazalo

je na nevihto. Zaradi tega smo se odločili za hiter sestop do Lipance.

Izlet je uspel, vsi so bili zadovoljni, saj so bili mnogi prvič v življenju na višini 2000 m.

Popoldne so nekateri počivali, drugi odšli na krajše izlete in tako pričakali večerno planinsko zabavo, na kateri sta nas zabavala mariborski plesni ansambel in jeseniški humorist Grega.

Torek 6. 7. 1976

Oba predsednika tekmovalnih ekip sta razglasila rezultate in zmagovalne ekipe in posameznike obdarila s pokali in praktičnimi darili.

Člani PD PTT Ljubljana so dosegli v streljanju z zračno puško prvi mesti v moški in ženski ekipi, prvo mesto ženske posamezno in drugo mesto moški posamezno. V orientaciji naše društvo ni tekmovalo. Sledila je razdelitev spominskih daril – grafike Božidarja Jakca, ki so jih dobila vsa sodelujoča PD PTT. Za veliko pomoč in za sodelovanje pa je predsednik PD PTT Ljubljana izročil grafiko tov. Božu Škerlu, predsedniku PZJ, dr. Mihi Potočniku, predsedniku PZS in še PZS, dalje podpolkovniku Silvu Turku, majorju Živojinu Matiču in zastavniku Juriju Petriču ter kasarni Rudno polje za uspešno sodelovanje.

Grafiko je prejel tudi Marjan Kralj za pomoč pri sestavi in izvajanju programa. Ob prevzemu darila je predsednik PZJ Božo Škarl čestital planincem PTT k impozantnemu zboru, k velikim uspehom na polju poglobljanja bratstva in enotnosti, ki nam mora biti najbolj sveto. Srečanje na Pokljuki je velik dogodek rodila so se nova poznanstva, planinci imamo radi naravo in imamo radi našo domo-

ki jo društva uporabijo po svojem preudarku. V to pomoč je štet tudi to, da so tu pa tam društvom na valjo službeni prostori podjetja, kar seveda olajša poslovanje in ga poceni.

Izjema v datiranju je PD PTT Zenica, ki ne dobiva pomoči svoje delovne organizacije, podpira jo občinska ZTK. ZTK podpira tudi ljubljansko in mariborsko PD PTT.

Tako je bilo sklenjeno, da bo letošnji partizanski marš ptt planincev med 1. in 4. septembrom. Udeleženci se bodo padali na Karavanki in obredli vrhove od Begunjščice, Vrtače ter Stola do Črnega vrha in Planine pod Galico. Nujna je namreč, da se tudi naše akcije bolj usmerijo v obmejne gore, ki so šele zadnja letopričledobivati nekoliko več obiskovalcev z naše strani.

Veliko zanimanja se je pokazalo za transverzalo kurirjev in vezistov. To so v Sloveniji pred nekaj leti že uvedli nekdanji borci s pomočjo ptt planincev, ki jo tudi vzdržujejo. Obisk je čedalje številnejši, pokazalo se je, da bi jo kazalo poglobljiti prek vse Jugoslavije.

Predsednik ljubljanskega MDO; tovariš Marjan Oblak je nakazal nekaj skupnih nalog ter priporočil tesnejše sodelovanje. Opozoril je na 200-letnico vzpona na Triglav in prireditve v tej zvezi, polkovnik Silvo Turk pa je kratko a jedrnat opozoril na stike med JLA ter planinci. Med drugim je dejal, da ima JLA in zlasti SLO velik interes za delo planinskih društev nasploh. Stika bi kazalo utrditi na ta način, da se planinci povsod povežejo z ustreznimi komandami JLA.

Polkovnik s temi besedami nikakor ni pretiraval, saj so rezultat odpiranja JLA navzven in povezave z različnimi vzgojnimi ter športnimi organizacijami po vsej državi, katerim je center na Rudnem polju že omogočil izpolniti razne programe zimskošportnega značaja.

Med športnimi dejavnostmi, ki smo jim bili priča na XXIV. zboru velja omeniti orientacijsko in strelsko tekmovanje, kakor tudi pohoda na Lipanco in Debelo peč ter do Planike oziroma na Triglav.

vino. Včera je smo odprli jugoslovansko planinsko transverzalo, ki naj bo magistralna pot prijateljstva, spoštovanja vseh planincev Jugoslavije. JA ima veliko razumevanja za planinstvo. PZJ šteje danes 180.000 članov. PD PTT Jugoslavije so eden od stebrov te organizacije. Svoje besede je zaključil z »Na svidenje v Tuzli«.

Na zboru je sodelovala tudi pošta Pokljuka v organizaciji TOZD PTT prometa Radovljica, ki jo je vse tri dni požrtvovalno vodila tov. Slavica Grobelnik.

Joža Praprotnik

PLANINSTVO MED OTROKI

Pri PZS poteka že od leta 1970 akcija pionir-planinec. V letu 1975 pa je MK pri PZS organizirala novo akcijo ciciban-planinec. Ta akcija je zajela predšolske otroke 6-7 let. Ta akcija je usklajena z akcijo športne značke (hoja v VVZ), ki naj bi se začela v jeseni 1975 uvajati v VVZ. Ker doslej do uvajanja športne značke, žal, ni prišlo, bi rada razložila namen te nove akcije in zakaj se je MK odločila zanjo.

V hribe hodijo šolarji in tudi predšolski otroci. Zakaj ne bi tem otrokom dali malo priznanja? Naša želja je, da bi čim več otrok navdušili za izlete v naravo, predvsem v gore. Toda izlet v hribe še ni vse. Otroke je treba o prijetnih in neprijetnih stvareh poučiti. Kar se Janezek nauči, to Janez zna! Najprej moramo otroke za to navdušiti, dokazati jim, da pregovor »gora ni nora, nor je tisti, ki gre gor«, ne velja, če si primerno poučen. Povemo jim o planinskem kodeksu vsaj tisto, kar lahko dojame, kar je blizu

njegovega duševnega sveta. Povejmo jim kaj iz zgodovine planinstva. Poučimo jih o gibanju v gorah, poleg tega pa še o nevarnostih v gorah. Pri akciji pionir-planinec otroci delajo na koncu izpita iz snovi za pionirsko šolo. Priznanja so bronasta, srebrna in zlata značka pionirja planinca. Pionir lahko dobi, če sodeluje v tej akciji, tudi našitek pionir planinec. V VVZ seveda ne bomo tako obširno obravnavali snovi planinske šole in tudi izpita otroci ne bodo delali. Pogoji, da otrok dobi nalepko ciciban planinec, je 8 izletov, 4 jeseni in 4 spomladi. Višina vrhov ni važna, gotovo ne smemo pretiravati. Zaželeno pa je, da otrok doživi cilj, da se vzpne na nek vrh. Izlet naj bi bili zmerno poučni, otrok ne smemo preobremenjevati, glavno je, da otrok pot in cilj doživi čim bolj sproščeno, da ga pot osreči, obenem pa naj se stvar izkoristi tudi za vzgojo in pouk po starem načelu: koristno s sladkim, prijetnim (utile cum dulcel). Z izletov naj bi si otroci prinesli kak spominček – storž, korenino, kamen itd., to naj bi si spravili doma ali

V PD Ilirska Bistrica izdajajo za cicibane listič z ilustracijami iz narave

Planinstvo v osnovni izvedbi kot planinsko izletništvo ustvarja pogoje, da je prebivalstvo trdno, zdravo in odporno, da prenese tudi nekaj dni naporov. To se je izkazalo na pohodih na Debelo peč in Planiko, ki se ju je udeležilo skoro 300 planincev, med njimi mnogo otrok – pionirjev in mladincev. Pri taki množici so se sicer pokazale tudi nekatere stalne slabosti, želja posameznikov, ki telesno niso kos naporom, da sodelujejo na vsak način in za vsako ceno, vendar je ogromna večina pokazala more š discipline na maršu in pri skupnih nalogah, potrebna bi bila malce boljša oprema. Udeleženci zбора so v glavnem dosegli, kar so želeli, četudi je rožljanje groma okrog Triglava preprečilo vzpon na vrh v večjem številu.

Orientacijski pohodi v planinstvo so se po začetnem odporu že tudi udomačili in uveljavili. Še več, izkazali so se kaj koristni za slednjega planinca, ki želi, da bi gore doživljal varneje in bolj prvinško, neodvisno od tuje pomoči, jih spoznaval tam, kjer to po običajnih poteh in merilih ni mogoče. Tekmovalci so pokazali veliko znanja in si pošteno zaslužili priznanja ter pokale. Da je njihova dejavnost v korist tudi iz vidika obrambnih priprav, ni treba posebej poudarjati. Po drugi strani bo sleherni mladi planinec, ki bo obvladal razvedovanje v neznanem in grobem planinskem svetu, uporabo karte in kompasa, morda višinomera ter drugih spretnosti hodil varneje in tudi služba v JLA mu ne bo pomenila posebne preglavice, marveč raje priložnost, da se izkaže kot dober poznavalec gibanja v naravi.

Če k prejšnjima dvema dejavnostima prištetjemo še strelstvo, je krog zaključen. Od čiste planinske dejavnosti – izletništva prek orientacije v neznanem svetu kot prehodne discipline smo prišli do povsem vojaške oziroma lovske spretnosti, streljanja. Ta sicer navadnemu planincu ni potrebna, potrebna pa postane, če človek v gorah išče hrano ali če se hoče upreti sovražniku. V obdobju SLO

pa v vrtcu, kjer si naj uredijo planinski kotiček. Dobro bi bilo, če bi imeli svoje žige – različne oblike in barve – ki bi si jih odtisnili v planinsko izkaznico ali v posebno beležko.

Zelo dobro imajo to organizirano v VVZ v Ilirski Bistrici, ki delujeta povezano. To skupino v VVZ Ilirska Bistrica vodi tov. Marija Stefančič. Tukaj so začeli tudi že posebno obliko planinske šole.

Tako bodo otroci v rani mladosti dobili pozitiven odnos do haje, ki naj bi človeka kot rekreacija spremljala tja do pozne starosti. To ni cilj samo vsakega posameznika, temveč celotnega naroda. S tem tudi planinci uresničujemo geslo »Vsi Slovenci hodimo, kolesarimo, plavamo, smučamo«.

Če imate v vašem vrtcu že organizirano tudi skupino, nam sporočite, kako poteka in kakšne uspehe in rezultate ste dosegli.

Majda Svegl

BILO JE ČUDOVITO

Tako pravi J. Klein iz Mutlangena na Württemberskem v pismu z dne 26. julija 1976 tov. Mirku Fetihi, ki vodi komisijo PZS za zveze z inozemstvom. »Več dni smo se mudili v Tičarjevem domu, vsi uslužbenci so bili zelo pozorni in ustrezljivi. Tudi v Pogačnikovem domu smo bili zelo ljubezljivo sprejeti. Meteorologi na Kredarici so nam šli res na roko. Na Dolčiču smo dobili zimsko sobo v popolnem redu in smo se v njej dobro počutili. Tudi na Prehodavcih je zelo lepa nova zimsko soba. Vse je bilo eno samo čudovito doživetje. Hvaležni smo vam, da smo smeli hoditi po vaših, odlično markiranih potih. Vsa čast tistim, ki za to skrbijo.

Še bomo prišli. Vaš nasvet, naj vzamemo za ta čas cepine in dereze, nam je prišel prav. Hvala Vam za obe izčrpni informaciji in za knjižico o Triglavu v nemškem jeziku.«

Po pismu J. K.
T. O.

DRAGO OCVIRK

V nedeljo zvečer, 1. VIII. 1976 je nenadoma preminul Drago Ocvirk. Še nedolgo tega smo ga srečali na Homu, v Dragotovem domu, po njem imenovanem. Spominjali smo se, kako je z radostjo v očeh gledal kolone planincev, ki so se v partizanskem pohodu zgrinjale na Hom. Prenehalo je bili plemenito srce dobremu možu, očetu, prijatelju, srčnemu planincu, srce častnemu članu PD Zabukovica, nosilcu zlatega častnega znaka PZS in srebrnega častnega znaka PSJ. Rodil se je leta 1891 na Gomilskem. Otroška leta je preživel v domačem kraju, za čevljarja se je izučil v Braslovčah. Fantovska leta so se mu iztekla v prvi svetovni vojni. K vojakom je odšel l. 1912 in bil vojak vse do konca I. svetovne vojne.

Potem se je naselil v Zabukovici, se poročil in l. 1969 praznoval zlato poroko z družico Marico na planinski postojanki Hom. Tedaj sta dejala: »Čeprav nimava otrok, imava zelo veliko družino. Vi planinci ste najina družina.« Pristrčno je skrbel za to družino.

Kakšna je bila njegova bolest, ko se mladi Andrej Potrata ni vrnil iz Savinjskih Alp! Novembra 1959 je odšel na Kamniško sedlo, pri sestopu se je pod Brano ponesrečil. Našli so ga avgusta 1960. Med vojno je izgubil očeta in mater. Oče

Drago Ocvirk

je strelstvo polemtakem izredno lepo dopolnilo naše dejavnosti. Dobrega strelca bi gotovo cenili v stiski, tega pa se je treba priučiti takrat, ko je čas za načrtno vzgojo, ne šele takrat, ko gre zares.

PTT planinci so z množično udeležbo v strelskih tekmovanjih in v orientacijskih pohodih dokazali svojo vsestranost, izkazala se je tudi, da so nosilci v glavnem mladi ljudje.

Nedosledno bi bilo, če bi šli molče mimo kulturne dejavnosti, ki je na zboru ni manjkalo. Od nastopa godbe na pihala, do diapozitivov s polji ptt planincev in drugih nastopov do priložnosti za ples in zabavne glasbe, na sporedu je bilo vse v zadostni meri in adlični kakovosti. Lahko trdim, da ni bilo prav nobenega kiča, ki se tako rad pojavi na podobnih prireditvah. K doživetju je prispeval velik delež tudi obisk pisatelja in kiparja Toneta Svetine.

Zbor na Poljuki je ponovno pokazal, da med planinci jugoslovanskih narodov ni razlik ne v željah ne v dejanjih in sposobnostih. Braistvo res nikoli ni bilo in ni prazna beseda. O tem se je lahko prepričal vsakdo, ki je prebil nekaj časa med zbranimi planinci, in še zlasti tisti, ki je bil navzoč ob slovesu.

Planinci ptt Jugoslavije s svojim sodelovanjem, z odlično organizirano dejavnostjo, z množičnimi zbori in ljubezljivo do svobodne gorske narave zbuja priznanja slehernega, ki pozna njihovo delo.

Organizatorji iz vrst PD PTT Ljubljana so lahko ponosni na delo, ki so ga opravili in zadovoljni, da je njihov trud rodil tako lepe rezultate. Skupaj z njimi pa smo uspeha lahko veselili vsi slovenski planinci, saj je še enkrat potrdil naše tradicionalno pripravljenost, da se lotimo tudi najzahtevnejših akcij.

Pavle Segula

je padel pod nemškimi streli že leta 1942, ker je bil med ustanovitelji OF na našem področju in ker je dal zdravniško pomoč prvim partizanom. Mati je umrla v taborišču. Ostal je sam z brati in vse hudo je skušal pozabiti v gorah. Kmalu je postal član LD Zabukovica in je v družbi starejših planincev, kot je bil Ocvirk Drago, našel svoj drugi dom. Kot eden najstarejših se je zadnjič poklonil nemu najmlajših.

Gotovo se je tedaj tov. Ocvirk spominjal trenutkov, ki jih je sam preživel pod Planjavo. Hedvika, Stanko in on so se odpravili na Korošico in naprej na Kamniško sedlo. Zajelo jih je neurje. 66 let star se je prebil na Kamniško sedlo, poiskal pomoč, vendar planinski tovariši Hedviki ni bilo več pomoči. Njegova požrtvovalnost je rešila samo prijatelja Stankota. Hedvika Vasle je 27. 7. 1959 umrla pod Planjavo.

V Zabukovici je odprl čevljarstvo delavnico. »Tam je nam, knapovskim družinam, vestno in pridno popravljaj in delal dragoceno obutev« je dejal tov. Kovač v poslovnem govoru na grobu. Kladiivo mu je pelo svojo trdo pesem od jutra do mraka. Našel pa je čas, da je sodeloval v Sokolu, bil je dober član telovadne vrste, med prvimi sokoli v kraju. Ob nedeljah pa je od mladih dni zahajal v gore.

Pršla je okupacija, knapi so postali partizani in rabili so obutev. Bil je izdan in je nekaj časa preživel v nemških zaporih. Srečno se je rešil in zopet je pelo kladiivo za gošarje, svobodi naproti. Za zasluge ga je družba odlikovala z medaljo zaslug za narod in redom dela s srebrnim vencem.

Leta 1950 je prišlo do ustanovitve planinskega društva, izpolnila se je dolgoletna želja tov. Ocvirka in mnogih drugih. Bil je med ustanovitelji društva.

Če listamo po kroniki društva, skorajda ni strani, da se ne bi imenoval tov. Ocvirk. Sodeloval je pri načrtih za koč pod Gozdnikom in na Homu, leta 1961 je postal podpredsednik in praproščak društva in ostal do prerane smrti.

Tov. Ocvirk je bil prvi, ki je zamahnil s krampom na Homu. Z delom se ni prenehalo, dokler dom ni bil postavljen.

Tov. Kovač je ob grobu dejal: »Nikoli ne bom pozabil sonca v tvojih očeh, ko smo ti ob otvoritvi doma prikrivali napisno ploščo s tvojim imenom. A ko si to dojel, je planilo iz tebe: »Fantje, je to mogoče, je to resnica, da doživljam dan, ko bom na gori stopil v dom, ki sicer nosi moje ime, pa v čast vsem vam, moji bratje, sestre, planinci!«

Nekoč je tov. Orel dejal: »Rezultati dela v PD Zabukovici so rezultati planinskih

fanatikov«. Tov. Ocvirk je bil na čelu teh planinskih fanatikov in kažipot nam mlajšim.

Njegovo priljubljenost je pokazala udeležba na grobu. Mnogi, ki so z njim zahajali v gore, niso mogli verjeti, da tov. Ocvirka ni več. Med njimi so bili planinski tovariši, ki so ob njegovi 73-letnici skupaj obiskali Triglav, planinci, ki so z njim prekrizirali Savinjske, Julijske Alpe, na častni straži so stali člani PD Zalec in Zabukovica.

Na zadnji poti so ga pospremili predstavniki družbenopolitičnih organizacij, društev in krajev, v imenu PZS prof. Tine Orel.

Franc Ježovnik

OBČNI ZBOR JAMARSKÉ ZVEZE SLOVENIJE

Občni zbor Jamarske zveze Slovenije je bil 13. junija v Preboldu v Savinjski dolini. Jamarski klub Crni galeb, eden od najbolj delavnih članov Jamarske zveze, je organizacijo tega pregleda dvoletnega dela odlično pripravil. Kot je to že običaj, je bila v dopoldanskem času najprej zborovanje slovenskih jamarjev in raziskovalcev krasa.

V predavanjih je bil podan pregled značilnosti osamljenega krasa Savinjske doline, značilnosti zaledja jame Pekel, zgodovina jamarskih raziskav v Savinjski dolini in pregled najbolj pomembnih dosežkov jamarjev iz Prebolda. Sledil je prikaz značilnih jamarskih polžev v Posavskih gubah, primer krasu podobnega sveta v okolici Ljubljane in novosti o razmnoževanju človeške ribice. Prikazana je bila obraba vrvi pri različnih tehnikah spuščanja, razvoj katastra jamarskih objektov, prikaz enega od načinov merjenja velikih jamarskih objektov, prizadevanja o zaščiti jam in krasa, prikaz Bežgečeve jame v Pirešici, poročilo o mladinskem jamarskem taboru v Slivju in prispevek hrvaških jamarjev o raziskovanju Ljubiceve špilje.

S tem smo dobili dokaj dober pregled značilnosti osamelega krasa in jamarske dejavnosti v območju Savinjske doline.

Popoldne je bil redni občni zbor Jamarske zveze Slovenije. Kazprava, ki je sledila poročilom predsednika, blagajnika in nadzornega odbora, je pokazala nekatere pomanjklivosti programske zasnove revije Naše jame. Nekateri člani so izjavili, da je nivo revije za navadnega jamarja previsok. V nadaljevanju smo bili seznanjeni s problematiko kadrov in njihovega izobraževanja, s finančnimi težavami, jih mora premagovati ta dejavnost, da si najde »mesta pod soncem« itd. V nastajanju je jamarska reševalna služba, ki postaja posebno važna zaradi naraščanja obiskov v jamah.

Navezali smo že stike z GRS in pri tej organizaciji našli dober zgled. Posebej sta se v preteklih letih izkazali topoplijska in minarska sekcija, posebej slednja je razvila nekatere nove raziskovalne tehnike.

Na občnem zboru je bil sprejet obnovljeni pravilnik, ki daje raziskovalnemu delu v bodočnosti tudi narodnoobrambno vsebino in zavezuje člane zveze k poglobljenemu in aktivnemu sodelovanju.

Za dosežanje dela so bila podeljena zlata in srebrna odličja – častne značke Jamarske zveze Slovenije in posebna priznanja. Izvoljen je bil novi predsednik dr. Boris Skel. Na prvi seji novega upravnega odbora sta bila izvoljena za podpredsednika dr. France Osle in Tone Vedanik. Tajnik JZS bo v naslednji mandatni dobi mgr. Dušan Novak.

D. Novak

ALPINISTIČNE NOVICE

SPREMEMBE V YOSEMITU

Začelo se je leta 1970, torej po desetletju smeri v »Big Walls«: El Capitan, Half Dome, Sentinel Rock, po desetletju ekstremne tehnike. Alpinisti iz vsega sveta so sanjarili o treh smereh. Stevilne ponovitve so množile »grenko slino«, trgal se je herojski sij okoli smeri tudi v stilu Muir Route v jugozahodni steni El Capitana. Chouinard in Robbins sta sama začela uvajati angleški način (predvsem z all »nut«) in do renesanse je prišlo v nekaj letih. S tehniko ovesena plezalska prikazen je v sloviti dolini začela izginevati. Ne čez noč in ne povsem, a vendarle je zmogalo gibanje za »etičnost« plezanja. Večina je soglašala s tem, da se odpove »pripravi« smeri ali vnaprejšnjemu »opremljanju«, češ da je taka »preparacija« nesmiselna (premagovati težave s tem, da si jih poprej olajšaš!). In »padle« so slavne »tehnične« smeri brez kladiwa (tudi Sentinel Rock, Barber v treh urah v severni steni Sentinela. Za primerjavo: L. 1950 so plezali Salathé štiri dni!).

Danes se pleza Nos v Kapitanu nad 70 % prosto, 20 raztežajev VI in VI+ z dvema ali tremi bivaki. Igra je rešena, avantura se nadaljuje, ne ogroža je moč tehnike. Droyer za tem pribije, da je treba začeti v Fontainebleauju – v plezalnem vrtcu francoske prestolnice. Naj bo šola prostega plezanja, naj se v rokah kandidatov tu kladivo ne pojavi! Tudi v prostem plezanju je možno napredovati, zato naj ob pogledu na mlade talente starejši ne bodo »grenki«. Naj ne prisegajo na svojo rutino, rutina je najbližja etapa do skle-roze. Vsaka plezalna šola bi se morala čutiti odgovorna za razvoj mladine, že v šoli je treba začeti z novo miselnostjo, s prevrednotenjem dosedanjih vrednot.

Brez akcije tudi v stenah ne gre. Klubi in poklicni vodniki bi morali v stenah pripravljati prerod. Če že mora zabiti klin, naj ga zadnji v navezi tudi izbije, sicer pa uporabljaj naravno varovanje, saj je po navadi najzanesljivejše. Marsikakšna smer v Dolomitih ali v visokih Alpah je postala karikatura v primeri »s svojim originalom«. Razume se, da se to samo od sebe ne more popraviti, to morajo hoteti in narediti ljudje. Navedimo samo eno: »Najtežji raztežaj« direktne amerikanske v Druju z njenim slavnim »Dülferjem« je možno narediti »tehnično« (umetelno) z opremo, ki je ostala v raztežaju.

Droyer upa, da se stanje lahko popravi in kaže na spremembe v Yosemiteu. Res je, da se smeri devalorizirajo, razvred-

notijo z razvojem in materialnim napredkom, toda to nujno razvrednotenje lahko izravnamo s tem, da si prizadevamo za čistejši plezalski slog. Poleg tega je treba iti na čiščenje preveč opremljenih smeri (v Grand Capucinu, v Bonattijevem steburu, v Walkerju idr. Naj dobe take smeri spet svojo naravno podobo (kolikor je možno in kolikor izbijanje klinov kakšno mesto ne napravi neprehodno, Op. ur.). Drugo: posnemati je treba Angleže in Amerikance; varovati se čim bolj naravno; plezati manj (kar bi bilo nevarno, saj je prosto plezanje nujno »atletsko«), pa imeti več od tega. Alpinizem bo čistejši in zato zahtevnejši. Zaupajmo, kajti med mladimi je veliko takih, ki bi radi posnemali alpinistične ideale preteklosti: Dülferja, Vinatzerja, Cassina...

Če v ničemer drugemu ne pritrdimo Droyerju, mu moramo k tej zadnji trditvi. Alpinistični naraščaj gre v stene zaradi podobnih slasti in radosti, kakor so šli starejši rodovi. Gotovo bo rad nastopil za etično čast stvari, ki se ji posveča s tolikšno gorečnostjo.

T. O.

NOVA ENSA

Ecole Nationale de Ski et d'Alpinisme v Chamonixu je tudi pri nas dokaj znana že zaradi mednarodnih srečanj, ki jih je prirejala, in po ugledu, ki ga ima v svetu zaradi svoje urejenosti in osebjaja, ki ga ima na razpolago. Poleg tega je alpinizem v Franciji od de Gaullovih časov po zmogovitih vojni užival posebno naklonjenost vzgojnih kapacitet. Tudi zdaj je na položaju državnega sekretarja za mladino in športe dr. Pierre Mazeaud, gotovo eden najvidnejših alpinistov na svetu v zadnjih tridesetih letih, odličen alpinist in publicist.

ENSA je lani dobila nove, še bolj moderne prostore. Pri otvoritvi je govoril dr. Mazeaud sam in poudaril pomen te šole za Francijo in za ves svet. Otvoritve se je udeležilo izredno mnogo civilnih in vojaških zastopnikov. Splošno mnenje je, da ima nova ENA vse najboljše možne pogoje za delo in za doseganje svojih ciljev.

T. O.

MRTVAŠKI PRT POZIMI ŠE ENKRAT

Ni več novica, bilo je konec februarja 1975. Ivan Ghirardini iz les Alpes de-Haute-Provence se je odločil, da sam premaga le Lincaul-Mrtvaški prt v Grandes Jorasses. Vstopil je 23. febr. ob 10. uri v Desmaisonovo smer v Walkerju, 25.

febr. je izstopil iz te smeri v Lincol. 26. febr. zvečer ga je na bivaku zadela katastrofa, izgubil je bistven del kuharika – s kuhanjem toplih pijač ni mogel več računati. 27. febr. je s plezanjem nadaljeval in v bivaku pustil precej opreme in hrano v prahu. Ob 17.50 je bil pod grebenom les Hirondelles, videl helikopter in mu dal znamenje, da je v stiski. Bivakiral je na Lastovkah. Naslednji dan je močno izžejan plezal proti vrhu. Ob 12 je letel nad njim helikopter – in odletel, ni videl znamenj, ki mu jih je dajal Ghirardini. Dve uri je čakal, nato je začel sestopati. Ob 17.30 je zopet letela nad njim jeklena ptica, a ga ni opazila. Ni imel nobene hrane več. 2. marca se je vreme skazilo, snežilo je. Minilo je deset dni, starši so bili vznemirjeni, telefonirali so v Chamonix in 6. marca ob 11.30 so reševalci vzdignili alpinista, ki je zdržal deset težkih dni v težkem svetu. O stvari smo že na kratko poročali. Komentator opozarja, da helikopterska ekipa reagira na predpisano znamenje, ki ga je uvedla Fédération Française de la Montagne: rdeča raketa ali rdeča četverkotna tkanina. Ghirardini je mahal z rokami, pilot ga ni razumel. Pomanjkljivost signalov bi bila vzrok smrti, če ne bi bil vznemirjeni oče dvakrat telefoniral, naj reševalna služba vendarle intervenira.

O Ghirardiniju bomo še natančneje poročali.

T. O.

LETNA SEJA ZDRAVNIŠKE STROKOVNE KOMISIJE IKAR

Navzoči so bili zdravniki iz Zahodne Nemčije, Avstrije, Italije, Poljske in Jugoslavije.

Najprej je bilo ugotovljeno, da so simpoziji zdravnikov gorskih reševalcev v Innsbrucku koristni in da bi bilo treba z njimi nadaljevati tudi v bodoče. Letos lega simpozija ne bo zaradi priprav na olimpiado v Innsbrucku, dogovorili pa smo se zanj za leta 1976 konec oktobra ali v začetku novembra. Tema: Prva pomoč pri lokalnih omrzlinah in pri splošno zažlejenih. Na tem področju se je v zadnjem času marsikaj spremenilo ter bo po vsej verjetnosti terjalo spremembe v doktrini prve pomoči. V Švici so delali poskuse (Hofflin) na živalih in ugotovili, ga je pri lokalnih omrzlinah mnogo bolje, če omrzli ud hitro ogrevamo. Z dosedanjim načinom je to v nasprotju. Pri splošno zažlejenem še vedno vsi priznavajo teorijo o lupini in jedru. Tudi tu so prišli do nekaterih zaključkov kot npr., da se človek lahko ohlaja do $+20^{\circ}\text{C}$ v jedru, kar je poprej veljalo kot smrtno. Če človeka ohlajamo tako, da mu ohlajamo kri, potem to ni nevarno, seveda s pogojem, da gre tudi ogrevanje centrifugalno. Nevarno pa bi bilo centripetalno ogrevanje. Pri centripetalnem ogrevanju pridejo iz ravnovesja elektroliti, predvsem kalij in natrij, pride do možganskega edema ali do srčnih aritmij, trepetanja atrijev, fibrilacije ventriklov in

do srčnega zastoja. V zadnjem času so ugotovili celo spremembe v EKG, tipične za zažlejene. Zanimivo pa je, da v nobenem primeru ni bil ugotavljen spazem koronark. Zaradi vsega navedenega vse več avtorjev prihaja do mnenja, da je veliko bolj uspešno in nevarno centrifugalno ogrevanje. Dosežemo ga bodisi z dajanjem toplih infuzij. To delajo Rusi in to smo l. 1967 na terenu prvič opicirali tudi mi. Dalje je v bolnici tudi možnost tople peritonealne dialize v ta namen. Veliko bolj enostavno pa je naglo ogrevanje jedra – torej centrifugalno – z UKW žarki, valovne dolžine 69. V te namene lahko priredimo vsak UKW aparat (UKW aparat za fizioterapijo Siemens). Danes se UKW diatermija uporablja za segrevanje konzervirane krvi pa tudi za ogrevanje zmznjenega mesa. V Innsbrucku so ta način preizkusili za ogrevanje zažlejenih. Uspešno so ga izvedli pri 10-letnem dečku, ki je imel temperaturo jedra $+27^{\circ}\text{C}$. Ta način je učinkovit in nevaren, ker je ogrevanje hitro in se začne v jedru. UKW aparat se dodatno priredi z dvema »Te« priključkoma in gumijastimi elektrodami. Dalje se je razpravljalo tudi o tem, ali se naj daje kortison ali ne. Dogovorjeno je bilo, da se daje v velikih dozah. Strophantin in digitalis naj se dajeta samo v primerih, če obstaja srčna insuficienca.

Vsi ti novi zaključki bodo terjali, da se spremeni prva pomoč pri zažlejenih v tem smislu, da jih bo treba čimprej spraviti v ustrezno opremljeno bolnico, na mestu nesreče pa naj bi jih zaščitili le toliko, da bi se ne ohlajali še naprej. Nemci so demonstrirali poseben način zaščite z alu-folijo, odejami in toplo mokro rjuho, ki naj bi jo ponesrečenec imel na trebuhu (Hiebelers-packung). Za tak način se odločajo zato, ker možnosti za naglo centrifugalno ogrevanje jedra na terenu ni in ker pri vsakem naglem ogrevanju lahko nastopijo komplikacije na srcu (aritmija, zastoj) ali možganski edem. Ogrevanje na terenu, bodisi centrifugalno ali centripetalno, pride v poštev le v izjemnih primerih, ko transport v bolnico ni mogoč in ni v kratkem izvedljiv.

Na zasedanju je bilo govora tudi o poškodbah hrbtnice in prvi pomoči. Avstrijci transportirajo ponesrečenca s poškodovano hrbtnico leže na trebuhu z gorskimi nosili. Pri nas se je udomačil način imobilizacije na deski, ki jo imajo reševalci s seboj. Nekateri uporabljajo »šine Bufore«. Za transport s helikopterjem pa je prav gotovo najboljša imobilizacija z vakuumsko blazino. Švicarji uporabljajo za transport s helikopterjem »Schaufelbare«. Ponesrečenec s poškodovano hrbtnico je lahko v nerodnem, zavitem položaju. Ali bi lahko pred imobilizacijo napravimo ekstenzijo? Navzoči so bili mnenja, da lahko, da ni priporočljiva med transportom (priporoča dr. Schweikart).

Zahodni Nemci so demonstrirali nahrbtnik za zdravnika. Napravljen je tako, da ima na ogrodju pritrjene drug vrh drugega predele različnih barv. Vsak predel se po potrebi lahko iz ogrodja sname. Različne barve so zato, ker je v vsakem predelu različen pribor, npr. v enem za dajanje injekcij, v drugem za kirurške posege, v naslednjem za obvezilni material, itd. Zaenkrat je to prototip, izdelala pa ga je firma Salewa

iz Münchna in bo verjetno doživel še spremembe. Vsekakor pa je ideja o predalih različnih barv vredna pozornosti in jo bomo lahko uporabili tudi pri nas.

Doktrina o dajanju prve pomoči splošno zahtuje, nemu ostane za zdaj pri nas ista kot doslej in jo bomo spremenili šele, ko jo bo sprejela zdravniška podkomisija oz. komisija za gorsko reševalno službo pri PZ Slovenije.

Dr. Andrej Robič.

LETNA SEJA STROKOVNE KOMISIJE ZA REŠEVALNO TEHNIKO

Navzoči so bili predstavniki Švice, Nemčije, Italije, Jugoslavije, J. Tirolske, Avstr., Francije, Avstrije, Češkoslovaške in Poljske.

Jugoslavijo je zastopal Marjan Salberger.

Manjkali so predstavniki iz Kanade, Bolgarije in Španije.

Na dnevnem redu je bilo med drugim:

Gorska nosila tipa Piguillème že dobro desetletje uspešno uporabljajo v Franciji (v rabi je prek 100 nosil), zadnja leta pa so prodrli tudi v Italijo in Švico (ca. 40 nosil). V zadnjem letu so tudi Avstriji preizkusili ta tip gorskih nosil.

Švicarska gorska reševalna služba ima v rabi ca. 20 takih gorskih nosil, predvsem v mejnem alpskem področju med Francijo in Švico, kjer pride do skupnih reševalnih akcij. Ta nosila so izredno uporabna za kombinirane reševalne akcije s helikopterjem, ker jih je lahko z vrtlom vzdigniti v lebdeči helikopter. Prav tako pa je s temi nosili možno transportirati ponesrečenca v vsakem terenu. Italijanski reševalci imajo že večletne izkušnje z nosili tipa Piguillème in se v celoti strinjajo z ugotovitvami švicarskih reševalcev.

Wastl Mariner je poročal, da so zaradi testiranja nabavili to gorsko nosilo. Testirali so ga na treh različnih terenih v Tirolskih Alpah in ugotovili naslednje dobre lastnosti nosila:

- za reševanje s helikopterjem so odlično prilagojene za dvig v helikopter in transport;
- zadovoljive so za transport ponesrečenca v navpičnih in previsnih stenah;
- vodaravna lega in
- nosila so zložljiva in je transport praktično možen na vsako mesto nesreče.

Slabe lastnosti nosil so:

- nosilo je prilagojeno za nošnja ponesrečenca na ramenih dveh reševalcev (posebne vilice). Ta način transporta je izredno težaven in preveč ogroža ravnotežje reševalcev, s tem pa tudi ponesrečenca;
- nosil ni možno opremiti s kolesom, kar je za reševanje v avstrijskih razmerah tipično;
- v vseh primerih se ponesrečenec palaži v nosilo v popolnoma iztegnjenem hrbtnem položaju, kar je za mnoge težje poškodbe nadajustno;
- nosila ne omogočajo ekstenzije celega ali pa posameznega dela telosa;
- zavarovanje ponesrečenca med transportom je minimalno oziroma nezadovoljivo in
- nosila ni možno uporabiti vlečno po gruščnatem terenu.

Vključevanje novih nosil tipa Piguillème v Avstriji ni mogoče zaradi organizacijskih in finančnih

problemov. Pa mnenju avstrijskih reševalcev ta gorska nosila nimajo bistveno boljših lastnosti od dosedanjega tipa avstrijskih gorskih nosil.

V avstrijskih gorah je danes v rabi približno 1000 gorskih vozil, zato ni moč uvajati novih vrst. Avstrijci uporabljajo za transport s helikopterjem in za dvig v helikopter posebno reševalno vrečo, ker je marinerjevo nosilo manj prikladno.

Francija - konstruktor nosil - kapetan Piguillème

Piguillème meni, da je ta tip izpopolnjenih gorskih nosil prilagojen sodobnemu reševanju v gorah, predvsem pa ustreza v celoti zahtevam reševalne tehnike v kombiniranem reševanju s helikopterjem. Za reševanje v francoskih Alpah so ta nosila trenutno nenadomestljiv transportni element, saj je 96% vseh reševanj opravljenih s helikopterjem in le 4% reševalnih akcij se zaradi slabih meteoroloških razmer opravi po starem. Ne more si zamisliti, kako izvesti klasično reševanje, pri katerem naj bi se uporabljala reševalna vreča kot samostojno transportno sredstvo. W. Mariner mu je pojalnil, kako izvesti klasično reševanje, pri katerem naj bi se uporabljala reševalna vreča kot samostojno transportno sredstvo. W. Mariner mu je pojalnil, kako izvesti klasično reševanje, pri katerem naj bi se uporabljala reševalna vreča kot samostojno transportno sredstvo. W. Mariner mu je pojalnil, kako izvesti klasično reševanje, pri katerem naj bi se uporabljala reševalna vreča kot samostojno transportno sredstvo.

V debati so sodelovali tudi drugi člani komisije. V celoti so bila podprta dejstva, ki so jih povedali predstavniki Švice, Italije in Francije.

Ker se je večina članov komisije izrekla za uporabo novega nosila, je bil sprejet sklep komisije za reševalno tehniko, da se gorska nosila tipa Piguillème uvrstijo v seznam transportnih sredstev IKAR.

Želve

Predstavniki Nemčije, Eitzenberger, je predložil komisiji dva izpopolnjena tipa želv: ena je izdelana iz kovine (sistem verige) - italijanska verzija. Izpopolnilev je v tem, ker ima vsak posamezni člen želve oziroma element na vsakem vogalu po en pokončni valj. Cena 50 DM. Druga verzija prototipa je izdelana iz plastične mase večjih dimenzij. Oba primerka še nista zadosti preizkušena.

Tudi mi smo dali svoj prispevek, izpopolnjeno italijansko verzijo, vendar se je pri preizkusih pokazalo, da valji iz plastične mase ne ustrezajo.

Vsi tipi želv so še nadalje v fazi preizkušanja.

Vzdigovalni vitel

Francoz Piguillème je pokazal ročni vitel za plezalno vrv. Enostavno kvadratno ohišje z vgrajenim mehanizmom na enostaven način dviga bremena s plezalno vrvo. Vitel tehta samo 3 kg in zavzame le manjši del nahrbtnika. Z vrtlom je možno uporabljati vse vrvi od 8-12 mm. Vsekakor je novi vitel pomembna reševalna naprava, posebej kadar gre za dviganje bremen na krajše razdalje (do 80 m).

Arnold je pokazal manjšo dvigovalno napravo, s katero je možno iz ledeniških razpok uspešno reševati. Dolžina jeklene vrvi je 30 m in je izredno cenena.

Reševanje iz ledeniških razpok

Švicar Arnold je pokazal poseben izdelan cepin, s katerim je možno zelo hitro izkopati ponesrečenca v ozki razpoki. Izurjen reševalec lahko v 30 minutah izkoplje rav 5 m dolžine. Nadalje se je še govarilo o napravah, ki so bile v zadnjem letu v preizkusu.

Dosedanje izkušnje so pokazale, da je najboljša mreža Silverta in klešče, kar naj bo tudi v bodoče v rabi.

W. Mariner je predložil kovinsko zanko, nekakšen "laso" pri nesrečah, kadar ponesrečenec visi na vrvi v previsni steni. Laso ga potegne nazaj k steni.

Sredstva za zvezo

Sredstva za zvezo so se v vseh deželah zelo dobro razvila. Danes si ne moramo zamisliti reševanja brez sodobnih radijskih zvez. Vsaka dežela ima sicer svoj sistem, ker se mora pač držati predpisov svojih dežel.

Sredstva za iskanje ponesrečencev v plazu

Na Bledu so v letu 1971 pokazali avstrijski prototip SE — naprave z izboljšavami. Šele letos, po mnenju Avstrijcev v Söldnu, se je IKAR dokopal do pozitivnih zaključkov. Zaradi takega zadrževanja, je menil Mariner, da bila celotna zadeva v zaostanku najmanj 3 leta, kar je vsekakor škodilo tudi ugledu IKAR. Nadalje je poročal, da bo na seji komisije poročal o rezultatih iz Söldna predsednik Friedli. Dalje je W. Mariner dejal, da bo v bodoče UIAA skrbela za usklajevanje radiovalovnih frekvenc vseh elektronskih naprav. Sama če bo v rabi množična uporaba teh sredstev, je možno pričakovati uspeh.

Zračno reševanje

Člani komisije so bili mnjenja, da bi tesnejše sodelovanje s podkomisijo za letalsko reševanje, lahko rešila probleme, ki se pojavljajo pri kombiniranem reševanju v gorah.

Vse alpske dežele imajo letalsko reševalno službo. W. Mariner je vpraševal, kako daleč so posamezne dežele in koliko helikopterjev imajo na razpolago. (Po načinu obravnavanja tega vprašanja gre za nekakšno ljubosumnost. Dejstva je, da klasično reševanje ni dobilo v helikopterju tekme, pač pa dragocenega pomočnika, ki ga velja izkoristiti, kolikor zmore brez tveganja za reševalce in ponesrečence.)

Italija: Za območje Aosta imajo sedaj na razpolago tri stroje in sicer alouette III in dve lami. Južna Tirolska: Po izrednih težkočah imajo sedaj v planu reševalne akcije s helikopterji armade.

Švica: Tu so predvsem v rabi alouette III in lame. Sodelovanje s SRFW je odlično.

Nemčija: Ima na razpolago helikopterje armade UH D 1. GRS da moštvo in vodi akcije.

Jugoslavija: Za gorsko reševanje je na razpolago JET Ranger, dva helikopterja. Sodelovanja z UJV je izredno dobro.

Poljska: Imajo 10 strojev v okviru RK. Imeli so v letošnjem marcu v Zakopanah na razpolago helikopter, s katerim so prepeljali 100 ponesrečenih smučarjev.

Češka: Tudi v Tatrah sta stacionirana dve helikopterja za uporabo GRS.

Avstrija: Uporabljajo helikoptere ministrstva za notranje zadeve.

Predstavnika Švice in Jugoslavije sta poročala o nesrečah dveh helikopterjev. Kadar so slabi meteorološki pogoji, naj helikopter ne tvega.

Švicar Arnold je poročal, da so v pretekli sezoni imeli več alarmov zaradi malomarnosti alpinistov, ker so uporabljali za medsebojno sporazumevanje in drugih razvad rakete in druga vidna ali slišna znamenja, kar je zavedlo reševalce. Tako pa je ob hudi nesreči na Matterhornu podlegel poškodbam neki alpinist, ker reševalna zaradi splošne uporabe belih raket ni ukrepala.

Mariner pojasnjuje, da sta se IKAR in UIAA že leta 1951 sporazumela za znamenja v sili: rdeča raketa pomeni klic na pomoč.

Zaradi mednarodnih letalskih znakov, kjer pomeni zelena barva prosila in rdeča stoj, se bo potrebno dokončno dogovoriti o vrsti znakov in njih pomenu. V večini dežel je že navada, da rdeča barva pomeni klic v sili.

Piguiillème je pokazal izboljšani spoznavni znak štrikotne oblike rdeče barve z belim krogom v sredi in z večjezičnim besedilom (tudi v jugoslovanskem jeziku) »na pomoč«. Izdelan je iz plastike in je dobro viden od daleč, je pa lahko tudi ogrinjalo (zaščita pred dežjem ali snegom), seveda mora biti za tako uporabo obrnjen na drugo stran, da bi ne bilo pomot.

Marjan Salberger

LETNA SEJA STROKOVNE KOMISIJE ZA LETALSKO REŠEVANJE IKAR

Pod predsedstvom dr. F. Bühlerja so se zbrali zastopniki Švice, Italije, Francije, Nemčije, Avstrije in Jugoslavije.

Strokovna komisija je najprej poslušala poročila delegatov o letalskem reševanju v alpskih državah v sezoni 1974. Ugotovljen je bil znaten napredek v uporabi helikopterja. Skoro ni države v alpskem prostoru, kjer ne bi helikopter sodeloval v vsaki drugi reševalni akciji. Najbolj številna uporaba helikopterja je vsekakor v Švici in Franciji. V 95 % oz. 96 % vseh reševalnih akcij, ki so jih opravili v švicarskih in francoskih gorah, je sodeloval helikopter.

V Švici, kjer je reševanje s helikopterji najpogostejše, so v pretekli sezoni že imeli štiri poklicne zdravnike, ki so nastanjeni v Zermattu, Interlaknu, Davosu in Zürichu. Posadka helikopterja tvorijo: pilot, pomočnik pilota in zdravnik ali pomočnik-reševalec. Tudi v drugih deželah je podobno. Vsi menijo, da smejo v letalskem reševanju sodelovati le tisti, ki so tehnično vzgojeni in izurjeni.

V Švici so v zadnjem letu zelo razširili mrežo obveščevalnih točk, tako da je možno s 118 točk, razporejenih po vsej deželi, klicati na pomoč helikoptersko ekipo. Na razpolago je devet helikopterjev. Največ hvale gre francoskemu helikopterju alouette III. V isti deželi so zelo razvili reševanje iz stene z dvigalno napravo iz helikopterja. Dvignili so ponesrečenca z reševalcem že iz globine 90 metrov. Ta dviganja omogoča večjo operativno sposobnost v strmih stanah.

Pri nas doslej nismo imeli nikakih uspehov v iskalnih akcijah s helikopterjem. Avstrijski delegat se je pohvalil, da so v tem uspešni in da imajo za to posadko: pilota s tremi opazovalci.

Vse bolj se razvijajo razni prsni in sedežni pasovi za letalske reševalce. Videli smo francosko, nemško in avstrijsko variante pasov. Po praktičnosti bi bila najbrž najboljša švicarska tipa firme Mamut. Ne zaostaja tudi tip, ki ga izdeluje firma Salewa.

Cena letalskega reševanja ne predstavlja, kot je bilo videti iz debate, v nobeni deželi problemov. V deželah, kot je Švica, je to rešeno s posebnim samozavarovanjem, drugje rešuja policija ali pa armada, na primer v Avstriji in v Nemčiji. Ponekod je popolnoma brezplačno reševanje, drugod se delno ali vse plačuje. Cena ure s helikopterjem stane od 2800 do 6160 dinarjev. To predvsem zavisi od vrste uporabljenega helikopterja. Posebna točka dnevnega reda se je dotaknila problema nemotenega preleta državnih meja.

Predsednik je sodil, da tega vprašanja ne bi reševali centralno, pač pa bilateralno, ker je to bolj praktično in hitreje izvedljivo. Vsaka dežela naj bi to vprašanje rešila s sosedi.

Italijanski delegat je pokazal nov in zelo uporaben ročni radijski sprejemni in oddajni aparat firme Motrola HT 220. FM radio, tipe SW. T 3538. Aparat uspešno uporabljajo za zvezo med reševalskimi ekipami in helikopterjem.

Zaradi slabega vremena italijanski reševalci niso mogli prikazati reševalske vaje s helikopterjem. V nedeljo, 12. 10. popoldan, so nam predstavili helikoptersko bazo v Aosti. Razpalegajo s tremi helikopterji in vso opremo, ki je potrebna za vsa reševanja v gorah. V dežju so predstavili uporabnost francoskega helikopterja alouette III. Reševalca so z dvigalom v helikopterju spustili kakih 60-70 metrov globoko in ga zopet dvignili. Uporabljali so navadno 80-metrsko najlonko in francosko samodejno zaporno vpanko.

Bino Vengust

VARSTVO NARAVE

NOVI ODLOK O ZAŠČITENIH RASTLINAH

Skupščina SR Slovenije je 26. maja letos sprejela odlok o zavarovanju redkih ali ogroženih rastlinskih vrst. Objavljen je v Uradnem listu SRS št. 15/76.

S tem odlokom so prenehale veljati dosedanje določbe glede zaščite redke flore. Po novem so zavarovane naslednje rastline:

1. Bela žrdana (*Amanita ovoidea*)
2. Lepi čeveljca (*Cypripedium calceolus*)
3. Blagayev volčin (*Daphne blagayana*)
4. Dišeči volčin (*Daphne cneorum*)
5. Stenbergov klinček (*Dianthus sternbergii*)
6. Alpska možina (*Eryngium alpinum*)
7. Močvirska logarica ali močvirski tulipan (*Fritillaria meleagris*)
8. Gorska logarica (*Fritillaria tenella*)
9. Clusijev svišč (*Gentiana clusii*)
10. Froelichov svišč (*Gentiana froelichii*)
11. Kašutnik ali rumeni svišč (*Gentiana lutea*)
12. Kochov svišč (*Gentiana kochiana*)
13. Panonski svišč (*Gentiana pannonica*)
14. Bodika (*Ilex aquifolium*)
15. Planika (*Leontopodium alpinum*)
16. Brstična lilija (*Lilium bulbiferum*)
17. Kranjska lilija (*Lilium carniolicum*)
18. Zafranska lilija (*Lilium croceum*)

19. Ozkolistna narcisa (*Narcissus stellaris*)
20. Rdeča murka (*Nigritella miniata*)
21. Črna murka (*Nigritella nigra*)
22. Avrikelj ali lepi jeglič (*Primula auricula*)
23. Kranjski jeglič (*Primula carniolica*)
24. Velikonočnica (*Pulsatilla grandis*)
25. Rjasti sleč (*Rhododendron ferrugineum*)
26. Rumeni sleč (*Rhododendron luteum*)
27. Širokolistna lobodika (*Ruscus hypoglossum*)
28. Tisa (*Taxus baccata*)

Rastline zavarovanih vrst je prepovedano uničevati (trgati, ruvati, izkopavati, obsekovati, sekati), prenašati z naravnih rastišč, prodajati ter izvažati ali odnašati v tujino.

Republiški sekretariat za urbanizem lahko dovoli izjemo le v primeru, če gre za znanstveno-raziskovalne namene.

Za kršilce prepovedi se uporabljajo določbe o varstvu narave (Uradni list SRS 7/70, člen 19 oz. 21), in sicer se kaznuje delovna organizacija ali druga pravna oseba z denarno kaznijo do 10 000 din, vzame se mu tudi s prekrškom pridobljena korist; posameznik pa je lahko kaznovan z denarno kaznijo do 500 din, oziroma tudi z odvzemom pridobljene koristi in z denarno kaznijo do 10 000 din, če je napravil prekršek iz dobičkaželjnosti.

IZ PLANINSKE LITERATURE

DOUG SCOTT, PLEZANJE V VELIKIH STENAH

Scotta verjetno poznajo tudi nekateri naši alpinisti, če so šli kdaj na alpinistično srečanje v Trento. Po imenu ga pozna ves svet, saj se je nekaj let njegovo ime navajalo prav na vrhu svetovne plezalske elite. Leta 1974 je izdal knjigo »Big wall Climbing«, ki obsega 348 strani in opisuje predvsem plezanje v Angliji in Severni Ameriki. Scott je zastopnik »generacije velikih sten«, tudi jugovzhodna stena Everesta mu je znana iz leta 1975, plezal je na vseh celinah najtežje stene in ves čas skrbno zbiral gradivo za knjigo: posnetke, skice, zemljevide. Knjiga je izšla pri Kaye - Ward, London 1974.

V nemščini sta 1975 izšli dve knjigi o plezalski tehniki. Pit Schubert, eden od nemških plezalskih asov, je izdal »Moderno tehniko plezanja v skali«, 280 strani in 200 slik, Dieter Seibert, prav tako zelo zvaneče ime, pa »Plezanje v skali in v ledu« v sodelovanju s H. Gasserjem, 180 strani, 185 slik. Obe knjigi je založil Rudolf Rother v Münchnu, cena 14,80 in 24,80 DM.

ODMEVI NA TRENTO 76

Letošnji XXIV. festival planinskega raziskovalnega filma je skupaj z razstavami in sprejemi minil v znamenju lanskega, o katerem smo že zapisali, da ni prinesel nič novega. Mar se v planinstvu ni zgodilo nič takega? Ni novih idej?

Odvisno je, kdo sodeluje, in ne nazadnje, kdo stoji za njim. Planinska kultura, ki se predstavlja zlasti v literaturi in filmu, težko uspeva v amaterskih rokah, predvsem pa ne sme imeti amaterske prijeme. Imeli smo priložnost gledati črno-bele filme, ob katerih komaj čakaš da se izteče sicer kratko predvajanje. Videli smo tudi barvne odpravske filme, v katerih pa se samo »hodi«, sledi nekaj konvencionalnih prizorov na vrhu in prihodu v bazo. Odpravski film ne bi smel biti zgolj dokaz navzočnosti na vrhu. Če je tak film – naj gre tudi za Everest, opremljen s političnimi parolami kot kitajski vzpon, potem ni nič čudnega, če so se slišali tudi žvižgi, katerih sicer ni deležen še tako povprečen film.

Z raziskovalnim filmom je nekaj bolje, toda za njim stoje finančno močne hiše, profesionalni snemalci, nemalokdaj tudi vojska. Ali je potem kaj nenavadnega, če taki filmi ob takih sredstvih dobijo tudi nagrade?

S selekcijo filmov iz Trenta popravlja kranjski festival športnega in turističnega filma slabosti festivala v Trentu. Škoda pa je, da je kranjski festival – vsaj s planinske strani – premalo populariziran. Spremljale naj bi ga planinske prireditve, kar v mestu s tako planinsko tradicijo in močnim planinskim gibanjem ne bo težko.

Opazen zastoj na festivalu v Trentu se kaže tudi pri nagrajeni literaturi. Odpravske knjige vzbujajo pozornost le z opremo in veličino alpinističnega dejanja, ne pa z močjo doživetja. V pomanjkanju prave planinske literature dobe nagrade poljudno-znanstvena ali znanstvena dela npr. Mineralogija Alp, kakor se je zgodilo letos. Profesionalizacija tudi tu zamenja osebno planinsko doživetje, ki bi ga radi brali.

Kar se tiče filmskega sporeda, ki je osrednji del vseh prireditev, naj povemo, da je sodelovalo 18 držav. Žiriji so predložile 33 filmov. V žiriji je z dolgoletnim predstavnikom Draganom Jankovičem sodelovala tudi Jugoslavija. Plaketo »Zlati encijan« in nagrado predsedstva festivala je dobil francoski film Operation fameux, plaketo »Zlati encijan« in nagrado CAI za najboljši dokumentarni film je dobil italijanski film Fitz Roy – Pilastro est, »Zlati encijan« in nagrado CAI za najboljši alpinistični film je dobil nemški film Ein Rucksack voll Erinnerungen. Od posebne žirije UIAA je nagrado UIAA dobil francoski film L'Accident de Montagne, nagrado avtonomne province Trento za ekološki film je dobil angleški film.

Za nas je zanimivo, da je bil naš film o odpravi na Kangbačen v ožjem izboru za najboljši odpravski film. Konkurenca ni bila velika. Ostal je brez priznanja. Neodpušljiva napaka je bila storjena ob prijavi, saj je pisalo tudi v katalogu, da je to film o jugoslovanski odpravi v Karakorum pod imenom »Dolg poravn« , kar je med slovenskimi obiskovalci pred predvajanjem vzbudilo dvom, za kateri film gre: za Makalu ali za Kangbačen. Škoda, da tudi PZS – na festival ga je poslal RTV Ljubljana – ni bila o tem obveščena. Stare slovenske slabosti so se še enkrat pokazale.

Glede na to, da se na festivalu pojavljajo tudi države z daleč mlajšo filmsko tradicijo, je skoraj neopustljivo, da se Slovenci zastopamo tako skromno. Ali lahko upamo za 200-letnico prvega vzpona na Triglav, da bomo kaj takega doživeli?

mgr. Tone Strojín

RAZGLED PO SVETU

SIR ARNOLD LUNN (1888-1974)

Arnold Lunn je posebno starejšim smučarskim rodovom zelo znano ime. Rodil se je v Indiji, svoje prve počitnice v Grindelwaldu je užival 16 let star, štiri leta nato pa je prvič »obul« smuč. Odtlej je vse svoje dopuste preživel v Mürrenu v Grindelwaldu, tu mu je bila druga domovina. Naučil se je tankajšnjega dialektu in večji del je tudi bival v tam svetovno znanem smučarskem kraju.

Poleg svojega poklicnega dela je imel samo dve »ljubezni« vse življenje: smučanje in Berner Oberland. Slednje je imenoval »moje gore«. Prehobil je Berner Oberland v vseh smereh peš, potem pa izključno na smučeh. V tej svoji strastni privrženosti kmalu ni videl ničesar drugega, posebno ne tistega na zahodu. Ob koncu 19. stoletja je bil eden od smučarskih pionirjev, predvsem smučarskega spusta in turnega smučanja, kar je bilo v tistem času oboje povezano, ker ni bilo žičnic niti ne urejenih prog. Alpsko smučanje proti nordijskemu! Kmalu ga je zamikalo tekmovalstvo, prešel je na »slalom« in postal pobornik vseh oblik smučarskih »dirk z brega«. Ustanovil in razvijal je najrazličnejše smučarske klube in jim bil predsednik, predvsem Alpine Ski Clubu. Kot tak je do smrti izdal »British Ski Year Book«, britanski smučarski letni zbornik, ki ga je vodil od leta 1920.

Napisal je več knjig, najbolj znani sta »Gore moje mladosti«, ki ji vsi priznajo poetični čar in »Smučanje po ledenikih pozimi in pomladi«, knjigo, ki je postala vadecum alpskih smučarjev med obema vojnama. Sneg je res dovršeno poznal in mnoge njegove trditve veljajo še danes, pol stoletja po izidu.

Zelo so ga čislali Francozi. Leta 1952 je postal častni meščan Chamonixa in l. 1956 častni član GHM, ekskluzivne francoske alpinistične organizacije.

T. O.

75 LET METEOROLOŠKE POSTAJE NA ZUGSPITZE

Zugspitze (2963 m) je danes gotovo med najbolj tehniziranimi vrhovi, saj vozijo na vrh štiri žičnice, montirane so celo tekoče stopnice, umetna ploščad, hotel, restavracija in seveda množica pristašev »sedečega turizma v gorah«. Leseni stolp vremenske postaje je obdržal staro podobo in staro službo treh do petih mož. Prvi opazovalec pred 75 leti je bil alpinist in meteorolog Josef Enzensperger. Leta 1903 se je smrtno ponesrečil kot član nemške

ekspedicije na južni tečaj. Leta 1930 so speljali na Zugspitze zobato železnico, ki je delo meteorologov močno olajšala. Pred njo so imeli probleme: Samo za kurjavo so morali znositi 100 centov premoga in 5 centov drv. Zimska zaloga hrane je bila preračunana na 40 centov. Vse to so znosili deloma z mulami, deloma sami, deset ur hoje. Danes te nošnje ni več, je pa življenje v stolpu še vedno trdo, prvobitno.

Postaja je delovala vseh 75 let, le po drugi svetovni vojni je za nekaj časa bila brez posadke. Podatki 75 let so dragoceni za alpsko klimatologijo. Od leta 1900 je bilo povprečno vsako leto 229 ledenih dni, torej ves dan pod ničlo, povprečno vsako leto 76 viharnih dni, 258 meglenih, temperatura pa doseže povpreček komaj 4,9°C. Leta 1940 je bila najnižja temperatura -35,6°, leta 1944 je padlo 8,30 m snega.

Višinski observatorij je za meteorologijo kljub opazovanju iz letal in satelitov še vedno potreben za stalno merjenje temperature, pritiska, vlage, vetra, njegove smeri in moči in še za opazovanje oblačnosti. Tudi za vodno gospodarstvo daje tak observatorij dragocene podatke. Zelo važne podatke posreduje tudi za zračni promet.

T. O.

IZ KARTOTEKE PRVENSTVENIH VPONOV

Z STENA STORŽICA

8. Leva smer

Nejča Perka, Jurij Radon, 6. 8. 1950
Ocena mestoma V, višina smeri 100 m, čas plezanja 2 h.

Dostop: (enak za vse opisane smeri): Od Doma pod Storžičem po poti skozi Zrelo in levo pod steno. 2 h.

Opis: Vstop v kotlu v vpadnici stebra. Naravnost pribl. 50 m (k) do krušljivega odloma, vrh odloma pa po slabo izraženih polici 8 m desno. Navzgor 40 m do neizrazitega žleba in po njem na veliko travnato polico, nad katero se stebel pne v gladkih platih. Levo v neizraziti jamici, po njej 40 m (kk), na levi mimo previsnega zaključka, nato pa desno na vrh stebra. Dalje po grebenu na vrh stene.

Sestop: (enak za vse opisane smeri) Po poti skozi Zrelo v dobri uri do Doma pod Storžičem.

9. Hladnikova smer

Ludvik in Nadislav Rožič, 6. 10. 1963

Ocena IV, višina smeri 100 m, čas plezanja 2 h.

Opis: Vstop levo od dna luske in po poševni polici 10 m do kotanje. Vstop v jamico in po njej do stajišča. Levo čez plati (kk) in prestop levo na rušnato gredino. Navzgor prek krušljive stene do police. Po polici naroden prestop (k) čez ploščo v dno kamina. Sledi 10 m visok kamin z zaporo. Vrh kamina še čez rob v grapo in po njej na vrh stene.

Z stena

10. Direktna smer

Nejča Perko, Jurij Radon, 6. 8. 1950

Ocena V, višina smeri 100 m, čas plezanja 2,30 h.
Opis: Vstop v vpadnici stebra. Iz grupe naravnost navzgor na zeleno glavo. Nato levo na raz, ki se na sredi prevesi, dalje desno v široko poč, ki pripelje na stojišče vrh iz doline dobro vidno luske. 5 m višje splezaš na drugo, manjšo lusko, nad njo pa čez previs (k) na stojišče. Desno čez nov previs (kk) in dalje 7 m do razbite police. Levo navzgor čez previs (kk) do lopice. Dalje po razu do vrha stene.

11. Lojzkova smer

Anton Peharc, Alojz Zaletel, 3. 8. 1949

Ocena V, višina stene 100 m, čas plezanja 2,30 h.
Opis: Vstop v poč levo od luske, vidne iz doline. Po poč 20 m, nato 8 m levo po polici. Dalje proti levi cel raztežaj prek razbite stene do policičke. Od tod desno pa poševni poklini (kk). Po 15 m pravokotno na levo, kjer po 4 metrih stopiš na izrazito policičko. Levo naprej do stojišča (k). Levo po polici do konca, taz previs ter desno po položni polici nazaj na raz. Od tu 20 m navzgor do previsa (k), nad njim pa po ploščati zajedi še raztežaj do vrha stene.

12. Desna smer

Anton in Ivan Peharc, Marjan in Nejča Perko, 8. 10. 1949

Ocena mestoma IV, višina smeri 100 m, čas plezanja 2,30 h.
Opis: Vstop na dnu luske (vidna iz doline). Ob njej desno navzgor 70 m do police (stik s smerjo 11). Po poklini navzgor (k) do značilnega ploščatega previsa (»Sapa«) in stojišča (k). Po viseči poklini (k) navzgor do kotanje nad previsom. Od tu desno raztežaj prek plati desno navzgor da za moža široke poč in po njej na rob stene.

13. Mirova smer

Nadislav Rožič, Marjan Srečnik, 1966

Ocena V, višina smeri 100 m, čas plezanja 2,30 h.
Opis: Iz kotanje, kjer vstopa smer 9, desno navzgor raztežaj do škrbinice. Prestop levo (k) do stojišča v kotu. Čez ploščo (kk) do previsa. Prečka v desno in navzdol na stojišče pod previsom (k). Po poklini navzgor (kk) in desno čez previs (k) na stojišče. Prečka levo in navzgor prek nosu na ploščo ter nazaj desno pod izstopni kamin. Po njem navzgor (k) in leže do vrha stene.

Opomba: smer na sliki ni vrisana, poteka pa med smerema 9 in 10.

Pregled zimskih prvenstvenih vzponov

Črni graben so preplezali 18. 4. 1948 Jože Januš, Miha Peharc, Nejča Perko in Alojz Zaletel.

Matevžev stebra so 29. 11. 1953 preplezali Jože Januš, Nejča Perko, Franci Primožič in Jurij Radon.

Kramarjevo smer so preplezali 4. 1. 1948 Janko Januš, Nejča in Marjan Perko ter Alojz Zaletel.

Cankarjevo varianta preplezal pozimi 1951 Milan Križnar in Marjan Perko.

Mladinsko smer so pozimi 1950 preplezali Matevž Lončar ter Ivan in Tona Peharc.

Hladnikova smer sta 12. 3. 1967 preplezala Matjaž Anderle in Ludvik Rožič.

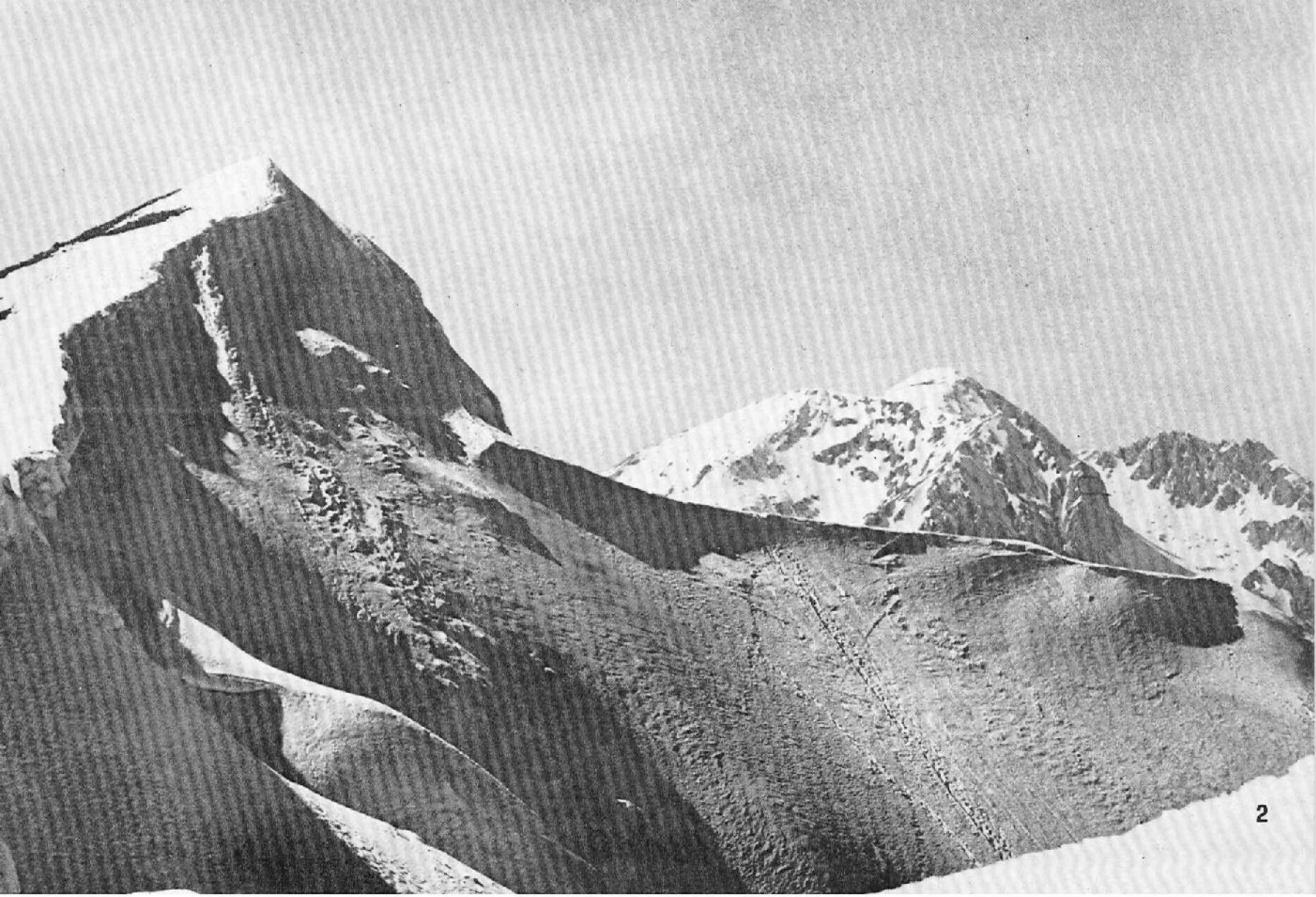
Direktno smer so 29. 11. 1950 preplezali Jože Januš, Franc Primožič, Nejča Perko in Jurij Radon.

Lojzkovo smer sta preplezala pozimi 1950 Nejča Perko in Jurij Radon.

Desno smer sta 13. 1. 1976 preplezala Matija Perko in Vili Vogelnik.

Mirovo smer sta 12. 3. 1967 preplezala Silvo Ravnik in Dušan Srečnik.

VIATOR LJUBLJANA PROMETNO, HOTELSKO IN TURISTIČNO PODJETJE

VAS VABI, DA SE NA VAŠIH POTOVANJIH USTAVITE V NAŠIH GOSTINSKIH OBJEKTIH

● **NA KOROSKEM**

HOTEL RIMSKI VRELEC — KOTLJE
PENZION PLANINKA — CRNA
PENZION POLJANA — PRI PREVALJAH

● **NA GORENJSKEM**

HOTEL IN PENZION ŠPIK — GOZD MARTULJEK
CAMP — GOZD MARTULJEK
PENZION ŠIMNOVEC — VELIKA PLANINA

TOVARNA DOKUMENTNEGA IN KARTNEGA PAPIRJA RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU

Pošta: 61433 Radeče — Tel.: Radeče 819-050, 819-051, 819-111, 819-112 — Telex:
35136 yu pap — Brzjav: Papirnica Radeče — Tek. rač. pri SDK Laško: 50710-601-16039
— Železniška postaja: Zidani most

Proizvaja: vse vrste brezlesnih papirjev in kartonov, specialne papirje, surovi
heliografski papir, paus papir, kartografski papir, specialni risalni »Radeče«, premazne
kartone, papirje za filtre itd.

Izdeluje: vse vrste kartic za luknjanje v standardni velikosti in tisku. Po želji
izdeluje kartice v posebnem tisku v rdeči, modri ali sivi barvi

KOVINSKO PODJETJE

imko

LJUBLJANA, KAMNIŠKA 41

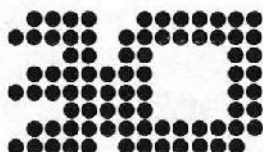
Izdeluje po lastnih in tujih projektih:

- jeklene nosilne konstrukcije v visoki gradnji
- žerjave in žerjavne proge
- jeklene cestne mostove
- vrata, okna in predelne montažne stene v posebni secco izvedbi
- balkonske in stopniščne ograje
- regale za skladišča
- ventilacije ter žaluzije in ostale ključavničarske izdelke

ISKRA DANES!

Iskra je vodilni jugoslovanski proizvajalec na področju elektronike, avtomatike, telekomunikacij in elektromehanike. 30 000 delavcev v 65 TOZD sodeluje v bogati proizvodnji — od sestavnih elementov do najmodernejših elektronskih avtomatskih naprav. Kakovost Iskrinih izdelkov zagotavlja visoka strokovna usposobljenost njenih kadrov, tehnologija in uspešno poslovno-tehnično sodelovanje s priznanimi tujimi proizvajalci.

ELEKTRONIKA
TELEKOMUNIKACIJE
ELEKTROMECHANIKA
AVTOMATIKA
ELEMENTI

Iskra

**Svet barv in harmonije —
odslej tudi vaš svet**

ZDRUŽENE PAPIRNICJE LJUBLJANA

USTANOVLJENA 1842 — ESTABLISHED 1842
TEKOČI RAČUN SDK LJUBLJANA 50101-601-15939 — ☒ 61260
LJ.-POLJE — ☎ 48-141 — ☎ PAPIR VEVČE — TELEX 31116